



18 maj

Debatter m. m.

Torsdagen den 18 maj

	Sid.
Svar på frågor av:	
herr Rubin ang. resultatet av det till Sudan beviljade utvecklings- lånet.....	3
herr Jonasson ang. beskattningen av svenska lastbilsföretags transporter i Norge.....	5
herr Nordstrandh ang. allmänna regler för statliga bolags fastighets- förvärv.....	6
herr Josefson i Arrie ang. vissa inkallelser till militär repetitions- övning.....	7
herr Sjöholm ang. anslutningen till nationsförening eller studentkår vid universitet och högskolor.....	9
herr Gustafsson i Stenkyrka ang. remissbehandlingen av konsert- byråutredningens betänkande »Rikskonserter».....	9
herr Lorentzon ang. åtgärder i syfte att underlätta för studerande ungdomar att erhålla arbete under sommarferierna.....	11
herr Wennerfors ang. utökning av kommittén för utredning av bostads- och serviceplaneringen.....	13
herr Björk ang. kontrollåtgärderna vid import av trädgårdsproduk- ter.....	14
herr Josefson i Arrie ang. handläggningen av ärenden avseende jordbrukets inre rationalisering.....	17
Investeringsbanken m. m.....	18
Meddelande om enkel fråga av herr Sjöholm ang. miljöpolitiska hän- synstaganden i statens järnvägars utbyggnads- och planeringsverk- samhet.....	89

Torsdagen den 18 maj

Kl. 11.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1

Meddelande ang. dagens sammanträde

Herr ANDRE VICE TALMANNEN yttrade:

Dagens frågestund avses skola pågå till omkring kl. 12.00. Om några frågor därvid icke hinner besvaras kommer dessa att upptagas vid den frågestund som anordnas torsdagen den 25 maj kl. 10.00.

Med hänsyn till riksdagens besök på Kungl. Teatern kommer dagens sammanträde att avslutas senast kl. 17.30.

§ 2

Svar på fråga ang. resultatet av det till Sudan beviljade utvecklingslånet

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet WICKMAN, som yttrade:

Herr talman! Herr Rubin har frågat utrikesministern om hittills uppnådda resultat av det till Sudan beviljade utvecklingslånet. Då frågan gäller finansiellt bistånd har utrikesministern överlämnat den till mig för besvarande.

Låneavtalet med Sudan, som ingicks i januari förra året, omfattar ett totalt kreditbelopp om 35 miljoner kronor. Därav har 30 miljoner kronor avsatts för genomförande av ett treårigt program för förbättring av landsbygdens dricksvattenförsörjning. Beträffande användningen av återstående 5 miljoner kronor har man ännu inte tagit ställning.

Av krediten har hittills drygt 5 miljoner kronor utbetalats för utförda arbeten. Ett trettiotal vattenanläggningar — brunnar och reservoarer — ha färdigställs. Så vitt man i dag kan se finns det goda utsikter att hela programmet fullbordas före treårsperiodens utgång.

Genom vår diplomatiska representation i Khartoum och genom vår till vattenprojektet knutne tekniske rådgivare har vi kunnat konstatera att kreditmedlen kommer till avsedd användning. Intrycket av projektets genomförande är positivt.

Det är för tidigt att söka precisera utvecklingseffekten av den svenska biståndsinsatsen. Det av oss stödda vattenförsörjningsprogrammet öppnar betydande nya arealer för boskapsuppfödning och permanent bosättning. De gynnsamma ekonomiska och sociala verkningarna härav väntas bli avsevärda.

Vidare anförde:

Herr RUBIN (mbs):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Wickman för svaret på min fråga.

Det är säkert många med mig som är mycket skeptiska gentemot det svenska utvecklingslånet till Sudan och hyser oro för att Sverige genom bristande samordning av u-hjälpen bland sina bidragsländer har upptagit ett land, där fullt inbördeskrig råder. Min oro därvidlag har just inte blivit stillad genom det svar jag fått på min fråga.

Enligt statsrådets svar skall ett trettiotal brunnar ha färdigställts, men enligt de uppgifter jag fick förra veckan har man inte hunnit färdigställa mer än

Svar på fråga ang. resultatet av det till Sudan beviljade utvecklingslånet

några stycken. Man kan också konstatera att hela södra Sudan inte får del av den svenska utvecklingshjälpen, beroende på det förfärliga krig som sedan flera år tillbaka pågår i dessa trakter — ett inbördeskrig som enligt tillförlitliga uppgifter från Afrikainstitutet i Genève här krävt omkring en halv miljon människoliv, d. v. s. cirka dubbelt så många offer som vietnamkriget hittills skördat.

Tusentals och åter tusentals människor har flytt från södra Sudan. Det är flyktingar som svenska folket genom aktionen Flykting 67 har bistått på ett så behjärtansvärt sätt. Det är sannerligen en underlig situation! Vår regering stöder en regim med 35 miljoner kronor, och den regimen fördriver flyktingar till vilka svenska folket frivilligt samlat in ungefär 18 miljoner kronor.

Man fördömer många gånger länder som Sydafrika och Portugal, men i fallet Sudan stöder vi med utvecklingslån en regering som av sin totala statsbudget på knappa 40 miljoner sudanska pund använder ungefär 14 miljoner till kriget i Sudan.

I samband med utvecklingskrediten var man mer eller mindre tvungen att upprätta ett beskickningskansli i Khartoum, givetvis till stor del beroende på att man ville ha en viss kontroll över den svenska hjälpen. Man talade också i detta sammanhang mycket om önskemålet att utveckla handeln mellan Sudan och Sverige. Enligt vad jag erfarit kommer emellertid inte ens det material som skall användas till de av Sverige finansierade projekten att inköpas från vårt land. Det materialet kommer att köpas i andra länder, ett förhållande som bland mycket annat som rör hjälpen till Sudan inte kan nog beklagas.

Herr statsrådet WICKMAN:

Herr talman! Jag är medveten om att kammaren har andra och kanske större frågor att diskutera i dag, men herr Rubin tog upp en del aspekter på denna

fråga, som jag ändå inte vill lämna helt utan bemötande.

För det första är Sudan ett land som valts ut för svensk hjälpverksamhet efter en mycket omsorgsfull prövning, som skedde innan oroligheterna började. Vi bör komma ihåg att vatten naturligtvis inte mindre värdefullt där för att befolkningen är utsatt för oroligheter. Jag vet inte om herr Rubin menar att dessa skulle vara en anledning för Sverige att bryta ingångna avtal. I så fall skulle vi skilja ut oss från en mycket stor grupp av länder och internationella organisationer, som är engagerade i en betydande hjälpaktivitet i Sudan. Det gäller såväl världsbanken och IDA som Belgien, England, Frankrike, Förenta staterna, Japan, Nederländerna, Schweiz och Tyskland.

För det andra tror jag att herr Rubin har missuppfattat vissa av fundamenten i vår biståndspolitik, när han i sin anklagelselista över den svenska biståndspolitikerna i Sudan tar upp förhållandet att beställningar, finansierade med detta utvecklingslån, inte i sin helhet går till svenska leverantörer. Det är en naturlig följd av vår princip att lämna vårt bistånd på obundna villkor. Motiven för denna princip behöver jag inte upprepa nu, men jag vill framhålla att om det är den typen av kritik som herr Rubin riktar mot vår politik i Sudan, den i så fall är ovanligt dåligt grundad.

Herr RUBIN (mbs):

Herr talman! Statsrådet Wickman sade, att vi hade större frågor att behandla i dag. Jag anser emellertid att det är en stor fråga — man hjälper en regim i ett land där cirka en halv miljon människor hittills har dödats i ett blodigt inbördeskrig. Det råder tydligen olika uppfattningar om vad som är stora frågor eller ej.

Herr Wickman sade att omsorgsfull prövning skett, innan hjälpen gavs till Sudan. Jag vill påminna statsrådet om att oroligheterna i Sudan pågått sedan

Svar på fråga ang. beskattningen av svenska lastbilsföretags transporter i Norge 1963 och att det var först i december 1965 som beslutet fattades om detta hjälpprogram.

Jag menar givetvis inte att vi skulle bryta ingångna avtal, men den hjälp som vi ger skulle säkert kunna användas på ett bättre sätt. Statsrådet säger i sitt svar att hjälpen öppnar betydande nya arealer för boskapsuppfödning, men man frågar sig då: Vad är det t. ex. för mening att i vissa delar av Sudan kunna föda upp fler djur för att slaktas och lämna skinn etc? Det finns inga fryshus och inga transportvägar dit. Boskapen blir oftast ett slags statussymbol. Man kan för att ta ett exempel kanske använda boskapen till att köpa sig flera fruar. Är det så svensk utvecklingshjälp skall planeras, då betackar jag mig.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på fråga ang. beskattningen av svenska lastbilsföretags transporter i Norge

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Jonasson har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att eliminera den dubbla beskattningen (fordonsskatt och brännoljeskatt i Sverige, vägavgift i Norge) av svenska lastbilsföretags transporter i Norge.

Den av herr Jonasson berörda dubbelbeskattningen rymmer utan tvekan ett svåröst problem. Den bör emellertid om möjligt lösas i ett större sammanhang. Jag kan upplysningsvis meddela att spörsmålet behandlas av den pågående bilskatteutredningen och får därför hänvisa till det blivande resultatet av utredningens arbete.

Vidare anförde

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret på frågan.

Jag skall hålla med finansministern om att problemet är mycket svåröst. Det beror på att olika bilskattesystem tillämpas i Sverige och Norge. I vårt land betalar lastbilsägarna dels fordonskatt, dels brännoljeskatt, och i Norge får man betala en vägavgift i form av en viss avgift per körd kilometer som även svenska lastbilsägare får betala när de trafikerar norska vägar.

Det är klart att detta kan komma på ett ut, under förutsättning att man håller sig i det egna landet. De åkare som kör över till Norge — i allmänhet med virke — råkar emellertid ut för denna dubbelbeskattning. De får betala sin fordonskatt här hemma och dessutom betala vägavgiften i Norge; i den mån de erlägger brännoljeskatt här hemma blir det ytterligare en pålaga. I ett ännu sämre läge har vederbörande naturligtvis kommit sedan det blivit en 50-procentig uppräknings av fordonskatten här hemma.

Därför blir det allt svårare för våra åkare att konkurrera. Norska åkare har i stor utsträckning övertagit transporterna av virke till Norge. Det är en oroad utveckling, särskilt som det på vissa håll är brist på körningar. Sysselsättningsbristen leder till att inte endast åkarna utan även lastarna drabbas.

Som jag sade är jag medveten om att det är svårt att lösa frågan. Men då det för ifrågavarande åkare inte är konkurrens på lika villkor är det nödvändigt att frågan löses så snart som möjligt. Finansministern säger i sitt svar att den bör lösas i ett större sammanhang och att vi bör avvakta resultatet av bilskatteutredningens arbete. Men jag undrar ändå, om man inte kunde ha brutit ut detta problem och behandlat det separat. Annars kan det bli anledning att tillämpa talesättet att medan gräset växer dör kon. Våra åkare förlorar, som jag nämnde, en hel del

Svar på fråga ang. allmänna regler för statliga bolags fastighetsförvärv

av sina transporter på grund av gällande bestämmelser.

Jag vill vädja till finansministern att han aktualiserar frågan så snart som möjligt och försöker lösa problemet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på fråga ang. allmänna regler för statliga bolags fastighetsförvärv

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet WICKMAN, som yttrade:

Herr talman! Herr Nordstrandh har frågat finansministern, om det är möjligt att uppställa någon form av allmänna regler för statliga bolags fastighetsförvärv i syfte att förhindra spekulationsköp.

Finansministern har överlämnat frågan till mig för besvarande.

Liksom andra aktiebolag följer de statliga bolagen aktiebolagens regler. Det innebär bl. a. att ändamålet med ett bolags verksamhet skall framgå av dess bolagsordning. Ett bolag kan inte i något väsentligt hänseende gå utanför den ram som där anges. Inget statligt bolag kan för närvarande med stöd av sin bolagsordning ägna sig åt fastighetsförvärv i syfte att senare avyttra fastigheten med oskäligen vinst.

Om särskilda regler behövs för begränsning av ett bolags möjligheter att förvärva fastigheter i sådant syfte som nämnts måste enligt min mening behovet bedömas generellt och inte endast avse statliga bolag.

Jag anser det icke möjligt, eller nödvändigt, att ställa upp särskilda regler för de statliga bolagens fastighetsförvärv utöver de regler som redan finns.

Vidare anförde

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka

statsrådet Wickman för svaret, men jag måste samtidigt beklaga, att statsrådet inte anser det möjligt eller nödvändigt att uppställa någon form av allmänna regler för statliga bolags fastighetsförvärv. Jag har tagit upp frågan om möjligheten att införa sådana regler, eftersom det inträffat incidenter inte bara i Göteborg — som jag ju känner väl till — utan även på annat håll, incidenter som gör att en diskussion är påkallad. De former, under vilka statliga bolag förvärvar fastigheter, och de pris, som därvid betalas, är av ett betydande allmänt intresse. Statliga bolag har ett särskilt ansvar.

Nya System AB är för närvarande invecklat i en fastighetsaffär i rikets andra stad på ett sätt som är minst sagt märkligt. Jag har förut, delvis ur andra aspekter, diskuterat denna fråga med finansministern. Den tidigare fastighetsägaren köpte huset 1963 för 1 450 000 kronor. I februari 1964 sålde han det till sedermera kullbytterade Tekniska byggnadsbyrån AB för 2 500 000 kronor. Innan huset bytte ägare, hade köparen underrättats om Göteborgs stads uttryckliga önskan att huset av kulturella och arkitektoniska skäl borde bevaras. Säljaren tjänade genom transaktionen 1 050 000 kronor under det enda år han ägde huset. Den nye ägaren erbjöd efter köpet Nya System AB att köpa in sig i fastigheten genom att bli hälftendelägare i ett inkom för ändamålet bildat fastighetsbolag, kallat AB Kungsporsavenyn 18. Anbudet accepterades med — får man förmoda — kännedom om det överpris som tidigare betalats för huset.

Nya System AB står alltså inte formellt som fastighetens ägare men äger halva aktiestocken i fastighetsbolaget. Den andra hälften ägs av Tekniska byggnadsbyråns konkursbo. I sådana fall brukar ju hembud gå till den solvente delägaren, som i detta fall är Nya System AB, vars solvens inte skall ifrågasättas.

Svar på fråga ang. vissa inkallelser till militär repetitionsövning

Nu står alltså Nya System AB med fastigheten, som man överbetalt så kraftigt, att man måste riva huset, trots protester från Göteborgs stad, och bygga ett nytt med ganska svindlande hyror för att förräntningen av kapitalet skall klaras. Restaurering blir ekonomiskt otillfredsställande, vilket jag får hålla med om i detta läge.

Man betalar alltså ett spekulationspris, givetvis inte av dumhet — hoppas jag — utan på grund av att man själv spekulerat i att till snart sagt varje pris komma i besittning av den åtrådda fastigheten. Jag vill fråga till vad nytta och gagn. Är det för att man önskar uppträda som kulturvandal eller/och för att man av någon obegriplig anledning nödvändigtvis önskar förlägga en systembutik till stadens paradgata?

Här föreligger, herr statsråd, en klar spekulationsförsäljning — det borde kanske ha stått »försäljning» i den enkla frågan — och ett dunkelt spekulationsköp. Bör inte det statliga bolaget dra sig ur affären snarast möjligt? Som jag ser det har man presterat ett varnande exempel för andra statliga bolag, ett exempel som utgör en ganska god intäkt för nödvändigheten av vissa generella regler i sådana här affärer.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5**Svar på fråga ang. vissa inkallelser till militär repetitionsövning**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Josefson i Arrie har frågat mig om jag anser det lämpligt att militärpolisutbildad personal, som ansett sig tvingad att avböja erbjudande om frivillig tjänstgöring i samband med övergången till högertrafik, i stället inkallas till vanlig repetitionstjänstgöring under samma tidsperiod.

Något samband mellan ett avböjande av frivillig tjänstgöring, som här avses, och en efterföljande inkallelse till repetitionsutbildning föreligger ej.

Innebär en inkallelse olägenhet för den värnpliktige har denne möjligheter att i vanlig ordning ansöka om anstånd.

Vidare anförde:

Herr JOSEFSON i Arrie (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka försvarsministern för svaret på min fråga. Jag beklagar dock att jag inte fått något direkt svar på frågan om försvarsministern anser att det är lämpligt att den som avböjt erbjudandet att göra en frivillig insats i samband med övergången till högertrafik skall bli inkallad till repetitionsövning vid samma tidpunkt.

Utän tvekan kommer övergången till högertrafik i höst att skapa en situation, då alla krafter behöver hjälpas åt för att få övergången så smärtfri som möjligt. Stora krav kommer att ställas på trafikpolisen under denna tid, och därför är det helt naturligt att man i denna situation genom frivillig insats från civila och militära försöker utöka antalet aktiva för att få trafiken att flyta något så när. På den punkten har jag alltså ingenting att erinra mot vad som har skett.

Anledningen till min fråga var framför allt att fästa uppmärksamheten på det märkliga sätt, på vilket man enligt min uppfattning handlat när det gällt att ta militär personal i anspråk för detta ändamål. Som jag redan har sagt är det helt naturligt att man försöker utnyttja dem, som under sin värnpliktstjänst fått utbildning på detta område. Därför blev jag inte förvånad när jag hörde att värnpliktiga tillhörande denna grupp fått en förfrågan om frivillig tjänst under 25 dagar i samband med övergången. Erbjudandet innebar en ganska tillfredsställande ekonomisk ersättning, vilket är fullt skäligt med hänsyn till att det rör sig om en frivillig tjänstgöring.

Svar på fråga ang. vissa inkallelser till militär repetitionsövning

Det har sagts mig, att man därtill fått löfte om att en dylik frivillig tjänstgöring i militärt hänseende skulle räknas som ett fullgjort repetitionsmöte.

Med detta erbjudande som utgångspunkt hade de tillfrågade att avgöra vilka möjligheter som förelåg för var och en att acceptera erbjudandet eller inte. Skäl för ställningstagandet kan vara dels viljan att göra en frivillig insats, men vederbörande kan också ha rent personliga skäl för sitt ställningstagande liksom även yrkesskäl. Även om en jordbrukare är mycket intresserad av att göra en insats, är det för honom ytterst besvärligt att under den brådaste skördetiden lämna sitt yrke. Jag förstår därför dem som med denna motivering avböjde erbjudandet. I skrivelsen har det också klart sagts ut att det var fråga om ett frivilligt åtagande.

Man blir därför förvånad när en del av dem som blivit tillfrågade och avböjt erbjudandet en månad senare får en inkallelse gällande ungefär samma tid. Då har man anledning att reagera.

Nu säger försvarsministern att dessa två saker inte har något samband. Jag tackar för tillrättaläggandet. Även jag hade den uppfattningen att det inte var fråga om en åtgärd i efterhand. Men nog borde det på ett tidigare stadium finnas ett så gott samarbete, att den som fick ett erbjudande om frivillig tjänstgöring men tackade nej inte senare skulle behöva riskera att få en inkallelse gällande samma tidsperiod. För dem detta berör måste en sådan inkallelseorder verka som en repressalieåtgärd. Jag säger inte att så är fallet, men den kan uppfattas på det sättet. Därför beklagar jag att man här inte på ett tidigare stadium har hållit en tillräckligt stor reserv för att fylla ut ev. luckor som uppstått på grund av beviljade uppskov. Därigenom skulle man ha sluppit att irritera någon. Om det en gång har sagts att det gäller ett frivilligt åtagande, ter det sig märkligt om annan tjänstgöring påfordras under samma tid och på be-

tydligt sämre villkor. Om man är välvillig, kanske det kan sägas att vad som skett närmast är att betrakta som ett olycksfall i arbetet.

Jag tackar ännu en gång försvarsministern för svaret.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Detta är ingen repressalieåtgärd, och det är inte heller fråga om något enstaka fall. Huvuddelen av dem som är militärpolis- och trafikutbildade inom försvaret kommer att inkallas till repetitionsövning i höst för att hjälpa polisen med övergången till högertrafik. Eftersom alla förband inte inkallades frågade man andra som var utbildade, om de frivilligt ville åtaga sig denna uppgift. Det är inte så många som har önskat göra det. Dessutom har man tvingats ge jordbrukarna och andra anstånd. Den reserv, som man alltid har för att möta en sådan situation, är tömd. Därför är man tvungen att kalla in ett antal personer som det från början inte var avsett att kallas in. Alla dessa hade varit tillfrågade, om de frivilligt ville ställa sig till förfogande.

Det finns ingenting annat att göra i detta läge. Om det här är fråga om en jordbrukare som inkallas mitt i skördetiden har han stora förutsättningar att få anstånd, eftersom jordbrukare brukar få det.

Herr JOSEFSON i Arrie (cp):

Herr talman! Jag har betonat att jag inte anser att det är någon repressalieåtgärd, men för den person som får dessa två meddelanden med en månads mellanrum känns det som en repressalieåtgärd. Det är beklagligt, ty det kan skapa irritation mellan samhället och den enskilde, och det är vi alla måna om att försöka undvika.

Försvarsministern har betonat att åtgärden har varit nödvändig, och då är det ingenting att göra åt saken. Jag vill bara än en gång understryka, att när så lika uppgifter skall utföras under

Svar på fråga ang. anslutningen till nationsförening eller studentkår vid universitet och högskolor — Svar på fråga ang. remissbehandlingen av konsertbyråutredningens betänkande »Rikskonserter»

samma tid, med så skilda ekonomiska betingelser skapas än större irritation.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Svar på fråga ang. anslutningen till nationsförening eller studentkår vid universitet och högskolor

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Herr talman! Herr Sjöholm har frågat, om jag anser att tvångsanslutning till nationsförening eller (och) studentkår av de studerande vid universitet och högskolor är a) nödvändig, b) tillfredsställande.

Från renodlat principiella utgångspunkter kan kårobligatoriet givetvis ifrågasättas. De praktiska skälen för obligatoriskt medlemskap finner jag dock tungt vägande. Liksom hittills bör emellertid prövas från fall till fall, om vissa grupper av studerande bör undantas från obligatoriet. Så har exempelvis skett i fråga om deltagare i särskild akademisk undervisning utanför universitetsorterna. De argument som förts fram till stöd för obligatorisk kåranslutning visar enligt min mening, att detta system alltjämt är berättigat. Detta gäller inte minst i ett läge, då den kraftigt ökande tillströmningen av studerande till universitet och högskolor för med sig bl. a. en rad studiesociala problem, vilkas lösande förutsätter en aktiv medverkan från de studerandes organisationer.

Vidare anförde

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag tackar för svaret.

Denna fråga har diskuterats mycket i pressen, och vi har alltså fått reda på vad en hel massa människor tycker

härom. Jag ansåg därför att det kunde vara värdefullt att svenska folket fick veta vad ecklesiastikministern tycker på denna punkt. Det har vi alltså i någon mån fått veta; dock är svaret inte fullt så pregnant som frågan med dess uppdelning i a) och b). Jag kan utläsa att ecklesiastikministern tycker att tvångsanslutning inte är fullt tillfredsställande men dock i någon mån nödvändig.

Särskilt aktuell har frågan blivit genom att studentkårerna på senare tid delvis har blivit politiserade. De gör politiska uttalanden — det har förekommit i Lund och ställt till ganska mycket rabalder där, och det har även förekommit på andra håll. Då blir frågan genast allvarligare. Om det vore fråga om en avgift för vissa studiesociala åtgärder — arbetsförmedling, bostadsförmedling o. s. v. — vore allt gott och väl, men i den mån politiska uttalanden görs i studentkårernas namn och där dessa tvångsanslutna står bakom blir frågan allvarligare. Vi har alltför mycken tvångsanslutning i vårt land för att vår demokratiska renlärighet skall må väl av det. Vi har ett statligt partistöd som i princip innebär att man tvångsansluter hela svenska folket till fem politiska partier via debetsedeln. Vi har fackföreningar som tvångsansluter medlemmerna till det socialdemokratiska partiet. Och vi har tvångsanslutning till statskyrkan via födseln. Om vi nu också får en tvångsanslutning till studentkårerna blir det väl mycket av den här sorten. Det är i det ljuset man skall se denna fråga — eller, rättare sagt, det är detta mörker som bör lysas upp.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Svar på fråga ang. remissbehandlingen av konsertbyråutredningens betänkande »Rikskonserter»

Ordet lämnades på begäran till

Svar på fråga ang. remissbehandlingen av konsertbyråutredningens betänkande »Rikskonserter»

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Herr talman! Herr Gustafsson i Stenkyrka har bett mig lämna en redogörelse för de principer som tillämpats vid inhämtandet av yttranden över konsertbyråutredningens betänkande »Rikskonserter».

Betänkandet har remitterats till sammanlagt 23 instanser. Förutom till sedvanliga och särskilt berörda centrala statliga myndigheter har betänkandet remitterats till offentliga utredningar som organisationsnämnden för militärmusiken, 1965 års musei- och utställningssakkunniga och 1965 års musikutbildningskommitté. På länsplanet kommer skolöverstyrelsen att höra berörda länskolnämnder. Sammanlagt 12 länsstyrelser har fått betänkandet på remiss, nämligen i de län som direkt berörts av den försöksverksamhet med rikskonserter som varit i gång sedan år 1963 samt de län som berörs av de två första etapperna i utbyggnaden av den föreslagna reguljära rikskonserterverksamheten.

Sammanlagt 58 institutioner, organisationer och föreningar har beretts tillfälle att yttra sig över förslaget, däribland stads- och kommunförbunden, centrala folkbildningsorganisationer, fackliga organisationer, musikutbildningsinstitutioner, orkesterföreningar m. fl. På länsplanet hörs berörda länsbildningsförbund genom Folkbildningsförbundets försorg.

Avslutningsvis vill jag betona att varje myndighet, organisation eller annan intressent som vill uttala sig om betänkandet kan skicka in särskilda yttranden utan formell remiss.

Vidare anförde

Herr GUSTAFSSON i Stenkyrka (cp):
Herr talman! Jag ber att få tacka ecklesiastikministern för svaret.

Utredningens förslag innebär bl. a. att

olika regionensembler skall inrättas med anknytning till militärmusikkårer, vilka skulle erhålla en civilmilitär ställning. Jag vill gärna lägga en lokal synpunkt på detta, eftersom jag är representant för gotlänningarna. Det föreslås ju inte att det skall inrättas någon regionensemble på Gotland. I stället avses — och det ser vi på med oro — att militärmusikkåren under P 18 i Visby skall indras.

Konsertbyråutredningen framlägger därmed ett förslag som intimt berör Gotlands musikliv utan närmare motivering och utan någon som helst analys av vad förslagets genomförande skulle innebära. Remissplanen, som jag har tagit del av, är omfattande, vilket också framgår av det svar som jag har erhållit. Emellertid nämns inte i den något gotländskt organ, och det har väckt en viss uppmärksamhet bland myndigheterna på ön och även en viss förstämning och oro, särskilt bland de musikaliskt engagerade.

Varken länsstyrelse, landsting, stad, landskommuner eller samarbetsnämnd är sålunda anmodade att yttra sig. Skolöverstyrelsen skall ju yttra sig efter hörande av berörda länskolnämnder men har inte anmodat länskolnämnden på Gotland att avge något yttrande, trots att undervisningen starkt beröres eftersom flera av militärmusikerna är musiklejare i Visby.

Sedan förslaget blev känt har flera av de nämnda organen gått i författning om att avlämna yttranden i enlighet med statsrådets uttalande i slutet av svaret, att »varje myndighet, organisation eller annan intressent som vill uttala sig om betänkandet kan skicka in särskilda yttranden utan formell remiss». Detta kommer att ske.

Jag skulle bara här vilja uttala den förhoppningen, att dessa yttranden från Gotland när de behandlas i departementet kommer att tillmätas samma vikt och betydelse som övriga, anmo-

Svar på fråga ang. åtgärder i syfte att underlätta för studerande ungdomar att erhålla arbete under sommarferierna

dade organs yttranden. Vidare vill jag redan nu som representant för gotlänningarna hoppas att ett för det gotländska musiklivet så olyckligt förslag som konsertbyråutredningens aldrig kommer att bli föremål för proposition.

En kommitté med representanter för Musikaliska sällskapet på Gotland, Visby konsertförening, Visby musikskola samt det kyrkliga musiklivet har sammanställt en PM i denna fråga. Slutorden lyder:

»Ett indragande av militärmusikkåren i Visby skulle medföra närmast förödande verkningar för det lokala musiklivet på Gotland. Ur allmän synpunkt skulle det vara särskilt olyckligt för Visby musikskola med dess hittills så gynnsamma utveckling. I övrigt skulle den långa raden av frivilliga musikalska aktiviteter försvåras och utarmas. Allt detta kan endast i ringa mån kompenseras genom den föreslagna rikskonsertverksamheten.»

Jag ber än en gång att få tacka för svaret på min fråga och vill vädja till ecklesiastikministern att fästa all möjlig vikt vid de gotländska synpunkterna när dessa läggs fram.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8

Svar på fråga ang. åtgärder i syfte att underlätta för studerande ungdomar att erhålla arbete under sommarferierna

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Lorentzon har frågat, om jag anser några åtgärder, även avseende statliga myndigheter, möjliga och ändamålsenliga i syfte att underlätta för studerande ungdomar att erhålla arbete under sommarferierna.

Såväl skolungdomar som studerande vid universitet och högskolor söker

sig i stegrad utsträckning ut på arbetsmarknaden under ferierna. Önskemålen om arbete är från flera synpunkter förtjänta av stor uppmärksamhet från samhällets sida. Arbetsförmedlingen har därför i ökad omfattning engagerat sig för att skaffa fram lämpliga feriearbeten. Ett intensivt arbete läggs varje år ner på att tillhandahålla praktikplatser åt studerande för vilka praktik är obligatorisk. Också när det gäller övriga sökande bedriver arbetsförmedlingen ett omfattande arbete för att tillgodose önskemålen.

År 1966 inskrevs vid arbetsförmedlingen nära 142 000 skolungdomar och studerande som sökte arbete under ferierna. Av dessa behövde 12 700 praktik för sina fortsatta studier. Hela antalet förmedlade platser var samma år 76 300. Mer än 500 studerande bereddes praktik utomlands. Samtidigt tog vi emot 1 250 utländska studerande för praktikarbete här i landet.

För att möta den ökade tillströmningen av feriearbetssökande har arbetsförmedlingen sedan något år på försök tillämpat en förenklad förmedlingsmetodik. Fr. o. m. i år har försöksverksamheten vidgats till att avse flertalet huvudkontor och dessutom ett antal större avdelningskontor. Enligt vad jag har inhämtat räknar arbetsmarknadsstyrelsen med att viktiga förenklingar skall medge att mer tid kan sättas av för ackquisition av arbete. Detta bör kunna leda till en effektivisering av förmedlingsverksamheten för dem som söker arbete under ferierna. Bl. a. bör det bli möjligt att få fram ytterligare platser hos statliga myndigheter. Studerande, som under ferierna söker industripraktik men som av arbetsförmedlingen inte kan anvisas sådan inom näringslivet, får — enligt beslut av Kungl. Maj:t — denna sommar sysselsättas på vakanta platser i yrkesutbildningskurser för arbetslösa m. fl.

Vidare anförde:

Svar på fråga ang. åtgärder i syfte att underlätta för studerande ungdomar att erhålla arbete under sommarferierna

Herr LORENTZON (k):

Herr talman! Jag tackar inrikesministern för svaret, som väl är så uttömmande det är möjligt i nuvarande läge. Det framgår av svaret att läget egentligen är rätt prekärt, eftersom bara omkring hälften av den feriearbetssökande ungdomen kan beredas arbetstillfällen. Jag har för övrigt en hel rad siffror, som är inhämtade genom riksdagens upplysningstjänst, vilka visar svårigheterna i olika län. Läget är synnerligen prekärt, inte bara i norrlandslänen utan även i Göteborgs och Bohus län, Örebro län m. fl. Den fråga jag ställt är alltså berättigad och aktuell, framför allt därför att antalet skolungdomar som söker feriearbete stiger under det att arbetstillfällena i detta avseende tenderar att sjunka.

I år räknar man med ännu större svårigheter än i fjol. Orsakerna är framför allt att söka i att arbetsmarknadsläget är kärvare, men även längre skolgång och ökade praktikkrav inom många yrkes- och utbildningsgrenar inverkar. Länsarbetsförmedlingarna anser att en särskild kampanj bland de privata företagen inte skulle skapa fler tillfällen till feriearbeten, eftersom arbetsgivarna redan nu är synnerligen välviligt inställda till denna fråga. I fjol kunde man exempelvis i Västerbottens län endast placera 1 100 av 1 900 sökande, och inom vårdsektorn hade man ungefär tre gånger så många sökande som arbetstillfällen.

I Örebro län, för att ta ännu ett exempel, föreligger betydande svårigheter att ordna feriearbeten åt ungdomen. Där kunde man i fjol inte placera ens hälften av dem som sökte sådant arbete. I Stockholms stad och Stockholms län är det också svårt, och i mitt eget län — Västernorrland — föreligger stora svårigheter.

Arbetsförmedlingen har infört ett nytt system för fördelning av feriearbete, vilket innebär att man i stället för att

låta ungdomen köa för ett personligt besök tillhandahåller listor över lediga platser. Nu har man inte längre de möjligheter som förut stod till buds att räkna antalet feriearbetssökande. Man beräknar emellertid att antalet sökande är högre i år än det var i fjol.

I sitt svar säger inrikesministern: »Studerande, som under ferierna söker industripraktik men som av arbetsförmedlingen inte kan anvisas sådan inom näringslivet, får — enligt beslut av Kungl. Maj:t — denna sommar sysselsättas på vakanta platser i yrkesutbildningskurser för arbetslösa m. fl.»

Det är ett bra initiativ! Men hur många är det egentligen som kan få ett sådant arbete? På mig verkar det dock som man från regeringen ännu inte har det rätta greppet på denna fråga, som enligt inrikesministerns svar ändå är en stor fråga. Skulle man inte exempelvis i Norrland kunna använda ungdomar för skogsröjning och annat, varvid staten kunde bisträcka med en hjälpande hand? Kommunerna söker göra vad de har möjlighet till genom att anställa skolungdom till parkskötsel o. d.

Jag skulle tro att denna fråga blir alltmer framträdande allteftersom fler ungdomar söker feriearbete. Därför bör de statliga myndigheterna se på denna fråga ännu allvarligare än vad som tidigare varit fallet. Ur den synpunkten vill jag hemställa att inrikesministern litet mera ingående utvecklade vad som sagts i svaret.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag vill gärna säga att de statliga myndigheterna ser verkligen mycket allvarligt på denna fråga. Den feriearbetande ungdomen har under några år varit en utomordentlig tillgång för vårt arbetsliv. Det är emellertid klart att tillgången på sådana arbeten följer konjunkturen.

Det är ju två intressen som här gör

Svar på fråga ang. utökning av kommittén för utredning av bostads- och serviceplanering

sig gällande från ungdomens sida. Den ena gruppen av ungdomar är den som under ferierna vill skaffa sig inkomster. Den andra gruppen är den som för sin vidare utbildning behöver praktik och alltså har ett mera allvarligt intresse i detta sammanhang.

Vad beträffar den senare gruppen, de tekniskt studerande, som önskar ett feriearbete, var antalet sådana ungdomar som sökte praktikarbete i fjol 12 661. 13 334 platser stod till förfogande. Alla kunde alltså placeras. I år är det fram t. o. m. mars 10 072 tekniskt studerande som söker feriearbete för sommaren. Av dem har hittills 9 957 kunnat placeras, alltså nästan alla. Jag tycker att det trots allt är en glädjande redovisning som kan lämnas beträffande dem som oundgängligen med hänsyn till sina studier behöver den praktik vi här diskuterar. Emellertid är det några stycken som hittills inte kunnat placeras, och det är därför som vi har sagt, att vi också måste kunna på våra yrkesutbildnings- eller omskolningskurser placera in en del. Jag har besökt en sådan skola och sett unga nyutexaminerade ingenjörer som där får utföra ett praktiskt arbete, handledningsarbete o. s. v., vilket måste vara en mycket förnämlig tillgång vid deras strävanden att komma ut på arbetsmarknaden eller för deras fortsatta utbildning.

Herr LORENTZON (k):

Herr talman! Jag uppskattar till fullo de ambitioner som inrikesministern har att skaffa praktikantarbete åt ungdomar som studerar. Emellertid är det ett faktum, att det är bara hälften av de ungdomar som söker arbete som kan placeras. Därför menar jag att frågan är av mycket stor vikt. Den är också av profylaktisk karaktär, eftersom den ungdom som söker arbete men inte får ferieanställningar kan hamna i gängbildningar och dylikt. Även ur den synpunkten skulle det vara enbart bra, om

de kunde få en sysselsättning, där de också tjänade de slantar de så väl behöver, och även kunde komma ut i praktiskt arbete, vilket naturligtvis också har sin stora betydelse.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9**Svar på fråga ang. utökning av kommittén för utredning av bostads- och serviceplaneringen**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Wennerfors har frågat om jag vill utöka den nyligen tillsatta kommittén för utredning av bostads- och serviceplaneringen med en representant för detaljhandeln.

Som jag meddelade i ett svar på en fråga i denna kammare i förra veckan består kommittén av tio ledamöter och någon utvidgning planeras inte.

Vidare anförde:

Herr WENNERFORS (h):

Herr talman! Jag tackar herr statsrådet för svaret.

Förra veckan ställde fru Kristensson en liknande fråga beträffande den nyligen tillsatta utredningen om service i bostadsområden, men då gällde det den parlamentariska representationen; i dag gäller det detaljhandelsrepresentationen.

I direktiven redogörs för redan utfört utredningsarbete på detta område. Det framhålls bl. a. att bilimens expansion och koncentrationstendenserna inom detaljhandeln blivit starkare än vad den tidigare kommittén räknat med. Vidare uttalas i direktiven, att skäl talar för att en utredning får till uppgift att hålla kontakt med pågående undersökningar,

Svar på fråga ang. kontrollåtgärderna vid import av trädgårdsprodukter

sammanställa utredningsresultat och praktiska erfarenheter beträffande service i bostadsområden samt vid behov ta initiativ till kompletterande utredningar. Dessutom sägs att inriktning, lokalisering och dimensionering av kommersiella verksamheter prövas.

Det förvånar mig och detaljhandelns folk och säkerligen också konsumenterna att inte en så viktig servicenäring som detaljhandeln fått ha en representant med i utredningen. Det inte bara förvånar mig, utan jag finner det otillfredsställande att en statlig kommitté med, såsom framgår av direktiven, utredningsuppgifter inte har en representant för en så väsentlig servicefunktion i samhället.

Starka skäl talar enligt min mening för en utökning av kommittén.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Det är möjligt att flera grupper eller intressenter skulle kunna säga att de borde få vara med i detta arbete. Det går inte att ha en arbetsgrupp eller kommitté som är så stor att den omfattar alla intresseområden som kan komma i fråga.

Detta svar lämnade jag i förra veckan, men jag tillade också, vilket herr Wennerfors kanske inte uppmärksammade, att det, även om man har en expertgrupp, kan bli nödvändigt att utöka denna med särskilda experter. Arbetsgruppen eller kommittén kommer själv att få begära en sådan utvidgning om den befinner sig erforderlig, och vi räknar också med att sådan begäran kommer att göras.

Herr WENNERFORS (h):

Herr talman! I och för sig är det naturligtvis bra att särskild expertis kommer att tillkallas; detta finner jag självklart och naturligt när det gäller en sådan utredning. Utredningen har emellertid sådana uppgifter och en sådan inriktning att det hade varit mycket

naturligt att detaljhandeln fått ha en representant med.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 10

Svar på fråga ang. kontrollåtgärderna vid import av trädgårdsprodukter

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Björk har frågat om jag finner de skyddsåtgärder tillräckliga som för närvarande praktiseras för att hindra att skadeinsekter och växtsjukdomar förs in i landet med importerade trädgårdsprodukter.

Införseln till Sverige av trädgårdsprodukter kontrolleras av statens växtskyddsanstalt. Växtskyddsanstalten har personal placerad i olika gränsorter som genom inspektion av varan och bedömning av de sundhetscertifikat som kan ha utfärdats av exportlandet avgör om införsel skall få ske. Tillstånd till införsel lämnas inte om den beräknas medföra risker för spridning av farliga växtsjukdomar och skadedjur till svensk växtodling. Huvudregeln är att växter för vidare odling inspekteras särskilt noggrant.

Den svenska gränsinspektionen motsvarar enligt min mening i dagens läge god internationell standard. Verksamheten är elastisk och anpassas till förändringar i fråga om förekomst av växtsjukdomar och skadedjur i de länder som vi handlar med.

Vidare anförde:

Herr BJÖRK (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för det svar han lämnat.

Vårt land har hittills varit förskonat från besvärande angrepp av skadeinsekter. Det fall jag tagit upp i min frå-

Svar på fråga ang. kontrollåtgärderna vid import av trädgårdsprodukter

ga gäller koloradoskalbaggen, som nu påträffats här i landet. Det som nu hänt gör att det inte alls är säkert att vi när sommaren är till ända, kommer att kunna säga att vi varit förskonade från sådana här angrepp. Under de senaste dagarna har det från alltför många platser i vårt land rapporterats fynd av den fruktade insekten. Den har kommit till vårt land i samband med sallad som importerats från Ungern. Det är förbjudet att till vårt land införa växtpartier, i vilka det förekommer skadedjur. En garanti för att så inte sker är de av jordbruksministern omnämnda sundhetscertifikaten. Dessa innebär att växtskyddsmyndigheterna i exportlandet svarar för att varupartierna är fria från skadegörare och för att de svenska importbestämmelserna beaktas.

Kontrollen av att dessa bestämmelser efterlevs sker genom inspektion av växtskyddsanstalten. På grund av de begränsade resurser som tydligen står till förfogande för denna verksamhet har man måst inskränka sig till stickprovskontroller. I övrigt får man lita på de certifikat som utfärdats. Det som nu inträffat gör att man måste ifrågasätta om exportländernas certifikat utan vidare kan tas som en garanti för att varan inte är behäftad med sjukdomar eller innehåller skadeinsekter. Man måste även fråga sig om vi har ett på bästa sätt utformat försvar mot införsl av dylika skadegörare.

Om den fruktade koloradoskalbaggen skulle få fotfäste i vårt land kommer det att medföra stora inkomstbortfall för många odlare — främst är det kanske färskpotatisodlingarna som nu är aktuella. Det skulle under alla förhållanden betyda att man fick lov att sätta in en dyrbar bekämpning med kemikalier mot skadegörarna.

I pressen har gjorts gällande att det i importerad sallad funnits skalbaggar. Det är nödvändigt att man skärper sundhetskontrollen, så att denna kan tillgodose de krav vi ställer.

Konsumtionen av frukt och grönsaker har i vårt land blivit allt större. Importen måste självfallet komplettera den inhemska produktionen under de tider av året då vår egen produktion är obefintlig eller liten. Just nu kan man säga att vi har en ganska god tillgång på svensk sallad.

Den ökade importen av grönsaker och bär ställer emellertid större krav på växtskyddsverksamheten och även på kontrollen av växtalster. De livsmedel som förs in i vårt land skall vara garanterat fria från hos oss ej tolererade skadedjur och sjukdomar på växterna samt från skadliga rester av bekämpningsmedel. Efter vad som hänt de senaste dagarna har man all anledning att fråga sig, om importen av grönsaker i verkligheten sker i enlighet med bestämmelserna. Att kontrollen upprätthålles är inte bara ett odlarintresse, utan det är framför allt ett konsument- och folkhälsointresse.

Härefter meddelade herr andre vice talmannen, att herr Nilsson i Bästekille begärt ordet; och beslöt kammaren att beträffande denna fråga upphäva den i § 20 mom. 4 kammarens ordningsstadga föreskrivna inskränkningen i yttranderätten.

I enlighet härmed lämnades ordet till

Herr NILSSON i Bästekille (h), som yttrade:

Herr talman! När jag i pressen uppmärksammade vad som hänt i detta fall tänkte jag ställa en fråga av samma innebörd som herr Björks. När jag fick veta att herr Björk redan hade framställt sin fråga, ansåg jag det vara onödigt att även jag ställde en fråga, och jag beslöt att i stället gå den här vägen.

Jag är helt överens med herr Björk om att vi har ett mycket stort intresse av att det finns kontroll. Vi vet allesammans — eller borde veta — att om

Svar på fråga ang. kontrollåtgärderna vid import av trädgårdsprodukter

koloradoskalbaggen skulle komma in i vårt land, så skulle vi ställas inför problem, vilkas omfattning vi har mycket svårt att föreställa oss. I de länder där denna parasit finns har man mycket stora besvär. Vi har hittills varit förskonade, därför att vi varit mycket noggranna och bekämpat alla sådana parasiter från början.

Jag anser i likhet med herr Björk att denna kontroll inte endast är ett producentintresse utan i lika hög grad ett konsumentintresse. Jag har åtskilliga gånger från denna talarstol framfört uppfattningen att det gäller för oss här i Sverige att få fram kvalitetsprodukter på trädgårdsnäringsens område. Vi har också under senare år försökt att använda »mildare» sprutmedel, om jag får använda det uttrycket, men införs sådan ohyra som koloradoskalbaggen, så kommer vi nog att ställas inför problem som vi kanske inte är kapabla att lösa.

Man kan inte undgå att få den uppfattningen att andra länder inte är så noga med vad de skickar i väg. Därför måste fortsatt uppmärksamhet ägnas dessa problem. Jag vill erinra kammarens ledamöter om att vi för några år sedan blev utsatta för en dumpingimport av vindruvor; de var oerhört prisbilliga och konsumenterna var så nöjda och belåtna med dessa billiga vindruvor ända till den dag då man måste skicka tillbaka åtskilliga tiotal järnvägsvagnar därför att vindruvornas kvalitet var så låg att de inte ansågs motsvara konsumentkraven i Sverige.

Jag ber att få tacka för det svar som jordbruksministern lämnat herr Björk. Jag tycker att det var bra och uppmanar honom att fortsätta att med skärpt uppmärksamhet följa frågan. Till sist tackar jag också herr talmannen och kammarens ledamöter för att jag fick tillstånd att yttra mig i frågan.

Vidare anförde:

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Redan det förhållandet att upptäckten av ett par skadeinsekter har förorsakat stor publicitet och väckt stor uppmärksamhet visar ju att vi i detta land har mycket stränga krav. Det är klart att iakttagelser som görs också kommer att påverka växtskyddsanstaltens handlande framöver. Men jag vill framhålla att det är nästan omöjligt att gardera sig mot införsel av skadeinsekter. Om man skall slippa dem eller inte beror mycket på hur exportlandet respekterar de skyldigheter som följer med ett certifikat. Skulle man i något fall upptäcka att det brister på den punkten och att pålitligheten inte är så stor, så har man naturligtvis anledning att göra en strängare bedömning av importen från det landet.

Jag tror inte att man behöver känna någon oro inför det som har inträffat. Det finns vissa andra faktorer som gör att denna skadeinsekt inte utgör ett lika allvarligt hot i vårt land som den gör söderöver. Men jag menar att vi ändå skall vara försiktiga. För att kunna genomföra en fullständig kontroll med folk som vid gränsen plockar igenom t. ex. salladshuvudena skulle vi emellertid bli tvungna att anställa så många kontrollanter att den proceduren bleve alldeles för dyrbar. Det måste ske en avvägning mellan intresset av en så fri handel som möjligt — det är ett konsumentintresse — och intresset att skydda vår odling och naturligtvis också våra konsumenter mot risker av import av olämpligt slag.

Herr **BJÖRK** (s):

Herr talman! Jag tackar jordbruksministern för vad han sade nu sist beträffande eventuella åtgärder. Jag är också tacksam för beskedet att frågan följs med uppmärksamhet. Jag är medveten om att växtskyddsanstalten gör ett duktigt och påpassligt arbete. Vad jag har velat fästa uppmärksamheten på

Svar på fråga ang. handläggningen av ärenden avseende jordbrukets inre rationalisering

är att vi fått en alltmer ökad import av trädgårdsprodukter, och det gör att arbetsbördan väl ibland måste bli alltför betungande för växtskyddsanstalten. När det dessutom i ett sådant läge finns skäl att ifrågasätta om exportlandet tillräckligt noggrant följer bestämmelserna, så måste man ha möjligheter att följa upp dessa frågor på hemmaplan samt överväga ytterligare åtgärder.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 11

Svar på fråga ang. handläggningen av ärenden avseende jordbrukets inre rationalisering

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Josefson i Arrie har frågat om jag uppmärksammat den stora eftersläpning som föreligger beträffande lantbruksnämndernas behandling av ärenden rörande förrättningar avseende inre rationalisering såsom dikning, vattenavledning och invallning samt täckdikning och om jag i så fall är beredd vidta erforderliga åtgärder för att få till stånd en snabbare handläggning av ärendena.

Lantbruksnämndernas verksamhet med projektering av dikning, vattenavledning och invallning har minskat avsevärt i omfattning under senare år, men den areal som årligen projekterats för täckdikning har ökat. Ärendebalansen för landet som helhet har minskat betydligt. I Malmöhus län har däremot liksom i vissa andra jordbrukslän efterfrågan på projektering av täckdikning under senare tid ökat kraftigt.

För att möta denna ökade efterfrågan prövar lantbruksorganisationen möjligheterna att tillämpa en snabbare projekteringsteknik. Vidare har skett

en viss utökning av personalen för projekteringsverksamheten i berörda län. Enligt vad jag inhämtat har lantbruksstyrelsen även för avsikt att i görligaste mån omfördela tillgänglig personal med hänsyn till anspråken i olika län.

Vidare anförde

Herr JOSEFSON i Arrie (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på min fråga.

Under de senaste åren har debatten om vårt jordbruk och dess framtid varit mycket livlig, och inte minst frågan om ytterligare och snabbare rationalisering inom jordbruket har kraftigt framhållits.

Hela problemet med jordbrukets framtid har ofta sammankopplats med frågan om det rationella och intensiva jordbrukets konkurrenskraft. För att vårt inhemska jordbruk skall kunna hävda sig har bl. a. 1960 års jordbruksutredning enhälligt föreslagit att större ekonomiska resurser skall ställas till förfogande för jordbrukets fortsatta rationalisering.

Något av det mest eftersatta inom jordbruket anser jag vara dikningen, framför allt täckdikningen. Det säges ibland — jag läste det senast i en tidningsartikel i förra veckan — att 1 miljon hektar åkerjord behöver dikas. I utredningen om lantbruksnämndernas nya organisation finns en uppgift av lantbrukshögskolans skördeskadekommitté 1961 att endast 1,1 miljon hektar åkerjord var täckdikad. Likaså skrev utredningen att den täckdikning som nu sker — mellan 18 000 och 20 000 hektar per år — inte är större än att den ersätter den äldre täckdikningen, som inte längre är funktionsduglig.

Behovet på detta område är otvivelaktigt mycket stort. Därför måste man beklaga att lantbruksnämndernas resurser inte är större, så att man i någon

Investeringsbanken m. m.

mån kunde klara av de förrättningar om vilka ansökningar inkommer. I Malmöhus län tar det cirka två och ett halvt år från det att ansökan inlämnas till dess man kan påbörja förrättningen, och tendensen under det senaste året tyder på att väntetiderna blir allt längre.

Jordbruksministern säger i sitt svar att lantbruksorganisationen prövar möjligheterna att tillämpa en snabbare projekteringsteknik och att det har skett en viss utökning av personalen för projekteringsverksamheten i berörda län. Det hoppas jag kommer att ge effekt. Vid årsskiftet 1966/67 fanns det i Malmöhus län 213 registrerade förrättningar rörande dikning, vattenavledning och invallning, medan 123 projekt avslutades 1966. Antalet liggande ärenden ökade från 197 till 213.

Som jordbruksministern framhållit är tendensen på området att balansen något förbättrats. Men när det gäller täckdikning fanns det i Malmöhus län den 31 december 1966 inte mindre än 356 förrättningar registrerade, medan antalet avslutade förrättningar samma år endast uppgick till 145. Antalet liggande ärenden ökade här från 244 den 1 januari 1966 till 356 vid årets slut.

Med den takt vari ärendena handlades under 1966 kommer de ärenden som inlämnades i början av januari i år inte att behandlas förrän tidigast i juli 1969. Om inte en verklig resursförstärkning vidtages kommer väntetiderna att bli ännu längre. Det visar utvecklingen under 1966.

Jag vet inte när den omnämnda utökningen av personal skett, men jag har talat med lantbruksnämnden upprepade gånger, och då har man svarat att det inte är nämnden som bestämmer resurserna. Med de resurser den har hinner den inte med mer än den gör, säger man. Det är alldeles riktigt att det inte är lantbruksnämnderna som i det fallet har avgörandet i sin hand. Det är i Malmöhus län som eftersläpningen

är störst. Därefter kommer Skaraborgs län, som också har ganska stor eftersläpning. Jag hoppas att såväl jordbruksministern som lantbruksstyrelsen skall ha uppmärksamheten riktad på detta problem. Om man förväntar sig att det svenska jordbruket skall utvecklas till ett konkurrenskraftigt jordbruk, bör man väl från statsmakternas sida tillse att en så enkel sak som denna skall kunna behandlas i snabbare takt utan en väntetid av den omfattning som jag nämnt.

Med detta ber jag att än en gång få tacka jordbruksministern för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 12

Justerades protokollet för den 9 innevarande maj.

§ 13

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 114—116, andra lagutskottets utlåtanden nr 43 och 47, tredje lagutskottets utlåtanden nr 38, 41 och 44—47 samt allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 34.

§ 14

Investeringsbanken m. m.

Föredrogs i ett sammanhang bankoutskottets utlåtande nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner angående dels bildande av ett statligt kreditaktiebolag för finansiering av investeringar inom näringslivet, dels vissa författningsändringar i samband därmed, jämte av propositionerna föranledda motioner; och

statsutskottets utlåtande nr 111, i anledning av samma proposition, såvitt densamma avsåge medelsanvisning, jämte i ämnet väckta motioner.

Bankoutskottets utlåtande nr 33

Bankoutskottet behandlade i detta utlåtande två Kungl. Maj:ts propositioner, vilka jämte därav föranledda motioner helt eller delvis hänvisats till utskottet.

Propositionerna

I *propositionen nr 56*, dagtecknad den 10 mars 1967, hade Kungl. Maj:t under åberopande av ett propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag föreslagit riksdagen att bl. a.

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga åtgärder för bildande av ett statligt kreditaktiebolag för finansiering av investeringar inom näringslivet,

dels bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten garanti intill ett belopp av 450 milj. kr. för bolagets förpliktelser.

Såvitt propositionen avsåge ytterligare ett däri framlagt förslag, angående anslag till teckning av aktier i bolaget, hade den hänvisats till statsutskottet.

Beträffande det huvudsakliga innehållet i denna proposition anfördes, utöver vad som framginge av ovanstående, följande.

Det statliga finansieringsinstitut i form av ett kreditaktiebolag som föreslås bli inrättat skall ha till uppgift att bidra till finansiering av sådana investeringsprojekt inom näringslivet som inriktas på rationalisering, strukturanpassning och utveckling. Det egna kapitalet föreslås vid bolagets bildande uppgå till 500 milj. kr. Härav bör 450 milj. kr. utgöra aktiekapital och 50 milj. kr. tillföras reservfonden.

Till teckning av aktier i bolaget föreslås för budgetåret 1967/68 ett investeringsanslag av 500 milj. kr.

I *propositionen nr 102*, dagtecknad den 31 mars 1967, hade Kungl. Maj:t vidare under åberopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådspro-

Investeringsbanken m. m.

tokollet över finansärenden och av lagrådets protokoll föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag angående ändrad lydelse av 2 § lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse;

2) lag angående ändrad lydelse av 274 § lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om försäkringsrörelse;

3) förordning om ändring i reglementet den 28 maj 1959 (nr 293) angående allmänna pensionsfondens förvaltning;

4) förordning om ändrad lydelse av 9 § reglementet den 26 maj 1961 (nr 265) angående förvaltningen av riksförsäkringsverkets fonder;

5) förordning om ändrad lydelse av 2 § reglementet den 25 maj 1962 (nr 401) angående förvaltningen av de allmänna försäkringskassornas fonder för den obligatoriska och den frivilliga sjukförsäkringen;

6) förordning angående ändrad lydelse av 42 § förordningen den 14 december 1956 (nr 629) om erkända arbetslöshetskassor.

Beträffande denna propositions huvudsakliga innehåll anfördes följande.

De i denna proposition föreslagna författningsändringarna står till sin huvudsakliga del i samband med det i propositionen nr 56 framlagda förslaget om inrättande av ett statligt kreditaktiebolag. Sålunda föreslås att det statliga kreditaktiebolaget, som avses heta Sveriges investeringsbank AB, skall få rätt att använda ordet »bank» i sin firma. Dessutom föreslås ändring i placeringsbestämmelserna för bl. a. allmänna pensionsfonden och försäkringsbolagen för att möjliggöra placering av obligationer m. m. som investeringsbanken utger eller utbjuder. I reglementet angående allmänna pensionsfondens förvaltning föreslås även några formella ändringar som inte har samband med investeringsbankens inrättande.

Investeringsbanken m. m.

Motionerna

I anledning av propositionen nr 56 hade väckts följande motioner:

1) de likalydande motionerna I: 766 av herrar *Axel Andersson* och *Bengtson* och II: 955 av herrar *Hedlund* och *Ohlin*, vari bl. a. hemställts att riksdagen vid behandlingen av propositionen måtte

A. 1. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga åtgärder för bildande av ett kreditaktiebolag för finansiering av investeringar inom näringslivet enligt i motionerna angivna grunder;

3. bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att iklåda staten garanti intill ett belopp av 425 milj. kronor för bolagets förpliktelser;

B. 1. hemställa i skrivelse till Kungl. Maj:t att Kungl. Maj:t måtte förbättring av kreditmöjligheterna för mindre och medelstora företag uppta förhandlingar med delägarna i AB Industrikredit och AB Företagskredit om fördubbling av aktiekapitalen i dessa institut för utökning av kreditgivningskapaciteten samt om andra åtgärder, som i enlighet med vad i motionerna anförts kunde effektivisera institutens kreditgivning;

3. bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att utfärda garantiförbindelser å 12 000 000 kr. resp. 6 000 000 kr. att utöver tidigare förbindelser ingå i AB Industrikredits och AB Företagskredits garantifonder;

D. 1. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt parlamentarisk utredning och förslag till 1968 års riksdag angående

a) en sådan utformning av kreditgivningen för särskilt riskfyllda och långsiktiga investeringar i näringslivet, att ekonomisk maktkoncentration och monopol så långt möjligt kunde undvikas, innebärande att undersökningen måtte omfatta såväl möjligheterna av sådana ändringar i gällande bestämmelser, att nya enskilda kreditinstitut kunde etableras i konkurrens med en under sta-

tens medverkan inrättad investeringsbank, som möjligheten av en investeringsbank, som vilade på delägarskap mellan staten och nuvarande kreditinstitut;

b) en liberalisering av gällande bestämmelser

dels i syfte att öka kreditinstitutens långfristiga kreditgivningskapacitet, exempelvis genom större möjligheter att ianspråkta AP-medel,

dels i syfte att förbättra företagens långfristiga kapitalförsörjningsmöjligheter såväl genom kreditinstitutet som via företagarföreningarna enligt i motionerna angivna grunder;

c) grunddragen i de politiska åtgärder, som behövdes för att öka den samlade kapitaltillgången i landet, i första hand genom stimulans av enskilt sparande;

d) behovet av ökad självfinansiering i olika företagstyper i enlighet med vad i motionerna angivits;

2) de likalydande motionerna I: 767 av herr *Holmberg m. fl.* och II: 954 av herr *Bohman m. fl.*, vari bl. a. hemställts att riksdagen måtte

I. avslå Kungl. Maj:ts förslag i proposition nr 56 om inrättande av en statlig investeringsbank;

II. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte förelägga 1967 års höstriksdag förslag om ändringar i banklagen m. fl. författningar, avseende främst

dels — i syfte att över huvud taget få en bättre fungerande kapitalmarknad —

a) medgivande för affärsbankerna att temporärt inneha aktier för att kunna fungera såsom emissionsinstitut,

b) en översyn av säkerhetsbestämmelserna i syfte att medge en friare säkerhetsprövning med större tyngd på företagsekonomiska överväganden rörande företags räntabilitet och allmänna ekonomiska bärkraft, och

c) ett avskaffande av emissionskontrollen;

Investeringsbanken m. m.

dels — i syfte att skapa legala förutsättningar för inrättande av ett enskilt refinansieringsinstitut, i motionerna kallat *Näringskredit* —

a) vidgning av den fastslagna inlåningsrätten så att tillskotten till ett nytt kapitalmarknadsinstitut ej måtte inskränka bankernas möjlighet att i önskvärd grad emottaga allmänhetens kassamedel, och

b) komplettering av bestämmelserna med avseende på banks rätt att ge bunden utlåning;

III. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta företaga en översyn beträffande exportkreditfinansieringen i vad avsåge såväl internationell ram och formella regler som tillämpade arbetsformer;

IV. i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att AB Industrikredits och AB Företagskredits kreditgivningsförmåga borde underlättas;

VI. b) på kapitalbudgeten för budgetåret 1967/68 till Stiftelsen för industriell forskning och industriellt utvecklingsarbete (SIFU) anvisa ett investeringsanslag av 100 000 000 kronor; samt

VII. i övrigt beakta vad i motionerna anförts;

3) de likalydande motionerna I: 768 av herr *Werner* och II: 956 av herr *Hermansson m. fl.*, vari hemställts att riksdagen måtte bifalla propositionen nr 56 under hänsynstagande till vad i motionerna anförts, innebärande tillstyrkan- de av bifall till nämnda proposition under förutsättning att investeringsbanken bleve ett medel för att bygga ut löntagarnas och samhällets inflytande i näringslivet; samt

4) motionen II: 957 av herr *Ståhl*.

Såvitt de under 1) nämnda motionerna avsåge anslagsfrågor och arbetsmarknadspolitiska åtgärder hade de hänvisats till statsutskottet. De punkter i dessa motioner som statsutskottet sålunda behandlade gällde anslag till aktieteckning (A. 2 och B. 2), anslag på tilläggsstat till

hantverks- och industrilånefonden (C. a), fråga om utvidgning av totalramen för lokaliseringsslånen (C. b) samt utbyggnad av det arbetsmarknadspolitiska programmet (D. 2).

Efter samma grunder hade de under 2) nämnda motionerna delvis hänvisats till statsutskottet, som sålunda vad beträffade dessa motioner behandlade de punkter som gällde tilläggsdirektiv till utredningen om kontant stöd vid arbetslöshet, den s. k. KSA-utredningen (V. 2), avslag på förslag om anslag till aktieteckning (VI) och hemställen angående förslag om anslag på tilläggsstat till ytterligare lokaliseringsslån och till hantverks- och industrilånefonden (VI. a). I fråga om punkten VI. b behandlade bankoutskottet frågan om inrättande av den föreslagna stiftelsen för industriell forskning och industriellt utvecklingsarbete, medan statsutskottet därvidlag prövade anslagsfrågan. De under 2) nämnda motionerna hade vidare hänvisats till bevillningsutskottet i vad de avsåge rätt att skattefritt avsätta medel till särskilda omställnings- och utbildningsfonder (V. 1).

I anledning av propositionen nr 102 hade väckts

1) de likalydande motionerna I: 824 av herr *Holmberg m. fl.* och II: 1028 av herr *Bohman m. fl.*, vari hemställts att riksdagen måtte

dels avslå Kungl. Maj:ts förslag i propositionen nr 102 till

a) lag angående ändrad lydelse av 2 § lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse,

b) lag angående ändrad lydelse av 274 § lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om försäkringsrörelse,

c) förordning om ändrad lydelse av 9 § reglementet den 26 maj 1961 (nr 265) angående förvaltningen av riks-försäkringsverkets fonder,

d) förordning om ändrad lydelse av 2 § reglementet den 25 maj 1962 (nr 401) angående förvaltningen av de allmänna försäkringskassornas fonder för

Investeringsbanken m. m.

den obligatoriska och den frivilliga sjukförsäkringen,

e) förordning angående ändrad lydelse av 42 § förordningen den 14 december 1956 (nr 629) om erkända arbetslöshetskassor;

dels antaga förslaget till förordning om ändring i reglementet den 28 maj 1959 (nr 293) angående allmänna pensionsfondens förvaltning med den ändringen att 12 § punkt 3. behölle sin nuvarande lydelse;

2) de likalydande motionerna I: 825 av herrar *Lundström* och *Torsten Andersson* och II: 1029 av herrar *Gustavsson* i *Alvesta* och *Jönsson* i *Ingemarsgården*, vari hemställts att riksdagen vid sin behandling av propositionen nr 102 måtte besluta ej företaga någon ändring av 274 § punkt 2 i lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om försäkringsrörelse.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte avslå motionen II: 957, såvitt den avsåge uppskov till höstsessionen med behandlingen av propositionen nr 56;

B. att motionerna I: 766 och II: 955, såvitt de avsåge utredning angående behovet av ökad självfinansiering, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. att motionerna I: 766 och II: 955, såvitt de avsåge utredning i syfte att öka kreditinstitutens långfristiga kreditgivningskapacitet och förbättra företagens långfristiga kapitalförsörjningsmöjligheter, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

D. att motionerna I: 767 och II: 954, såvitt de avsåge författningsändringar i syfte att åstadkomma en bättre fungerande kapitalmarknad, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

E. att motionerna I: 766 och II: 955 samt I: 767 och II: 954, samtliga såvitt de avsåge AB Industrikredit och AB Företagskredit, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

F. att motionerna I: 767 och II: 954, såvitt de avsåge översyn av exportkreditfinansieringen, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

G. att motionerna I: 766 och II: 955, såvitt de avsåge utredning angående politiska åtgärder i syfte att öka kapitaltillgången, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

H. att motionerna I: 767 och II: 954, såvitt de avsåge författningsändringar i syfte att skapa legala förutsättningar för inrättande av ett enskilt refinansieringsinstitut, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

J. att motionerna I: 767 och II: 954, såvitt de avsåge inrättande av en stiftelse för industriell forskning och industriellt utvecklingsarbete, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

K. I. att riksdagen med bifall till propositionen nr 56, såvitt nu var i fråga, och med avslag på motionerna I: 766 och II: 955 samt I: 767 och II: 954, samtliga såvitt nu var i fråga, måtte

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga åtgärder för bildande av ett statligt kreditaktiebolag för finansiering av investeringar inom näringslivet enligt de grunder som utskottet angivit,

dels bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten garanti intill ett belopp av 450 milj. kr. för bolagets förpliktelser,

samt

att motionerna I: 768 och II: 956, såvitt de icke besvarats genom vad utskottet anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

II. att motionerna I: 766 och II: 955, såvitt de avsåge utredning rörande utformning av kreditgivningen för särskilt riskfyllda och långfristiga investeringar i näringslivet, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

III. att motionen II: 957, såvitt den icke behandlats under punkten A. ovan, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

IV. att riksdagen med avslag på motio-

Investeringsbanken m. m.

nera I: 824 och II: 1028 samt I: 825 och II: 1029 måtte bifalla propositionen nr 102;

L. att motionerna I: 767 och II: 954, i den mån de, såvitt de hänvisats till bankoutskottet, icke behandlats ovan, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motiveringen anförde utskottet bl. a. följande.

Utskottets bedömning av förslaget om utredning i fråga om behovet av att öka självfinansieringsgraden har skett mot bakgrunden av att denna endast delvis kan påverkas av ekonomisk-politiska åtgärder. I anslutning till bl. a. vad som anföres i propositionen nr 56 vill utskottet göra följande påpekanden. En sänkning av t. ex. företagsbeskattningen behöver inte leda till en motsvarande ökning av det behållna företagssparandet, eftersom vinstökningen kan medföra ökade krav på löner och utdelningar. Det är därför långtifrån säkert att ökat självfinansieringsutrymme skulle skapas. Även om en ökning av självfinansieringsgraden skulle komma till stånd genom en generell skattesänkning för företagen skulle detta inte behöva inträffa i just de branscher eller företag som åsyftats. Det kan för övrigt erinras om att vinstutvecklingen betingas av en rad faktorer som inte alls eller blott i ringa grad kan påverkas av svenska ekonomisk-politiska åtgärder. I den mån det är möjligt att öka självfinansieringsgraden måste detta enligt utskottets mening ske efter en avvägning mot varandra av flera skilda omständigheter. Det torde å ena sidan, såsom framhålles i motionerna och även i propositionen nr 56, inte kunna bestridas, att en alltför låg självfinansieringsgrad kan minska företagens investeringsvilja, vilket kan hämma i synnerhet utvecklingen av nya produkter och produktionsmetoder och sålunda dämpa tillväxttakten. Å andra sidan skulle, såsom också framhålles i propositionen, en höjning av självfi-

nansieringsgraden innebära att företagsvinsterna expanderar på bekostnad av lönerna andel av produktionsresultatet, en utveckling som från fördelningsspolitisk synpunkt vore mindre önskvärd. Mot en ökad självfinansieringsgrad talar också ekonomiska effektivitetssynpunkter i åtminstone två avseenden. Dels är det sannolikt att fördelningen av investeringarna mellan olika branscher och företag blir mera rationell om finansieringen sker över en kreditmarknad där olika behov avvägs mot varandra på grundval av räntabilitetsförväntningarna än om fördelningen sker på grundval av tidigare uppsamlade vinster med ofta lägre förräntningsanspråk. Dels ökar kreditpolitikens möjligheter att påverka investeringsutvecklingen ju större externfinansieringen är. Utskottet har vid sin bedömning av dessa frågor funnit övervägande skäl tala för att någon utredning om behovet av ökad självfinansiering i olika företagstyper inte är påkallad.

I motionerna I: 768 och II: 956 tillstyrks bifall till propositionen nr 56 under förutsättning att investeringsbanken blir ett medel för att bygga ut löntagarnas och samhällets inflytande i näringslivet. Bl. a. föreslås att företrädare för näringslivet och kreditväsendet inte skall ingå i styrelsen. Med hänsyn till bankens uppgifter och det förutsatta samarbetet med nuvarande kreditinstitut finner utskottet det inte lämpligt att utsluta denna representation.

Reservationer och särskilda yttranden hade avgivits enligt följande.

Reservationer

1. *vid utskottets hemställan under B.*
 - a) av herrar *Nils Theodor Larsson, Stefanson, Berglund, Börjesson* i Glöminge och *Hyllander*, vilka ansett att utskottet under B. bort hemställa, att riksdagen med bifall till motio-

Investeringsbanken m. m.

nerna I: 766 och II: 955, såvitt nu var i fråga, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt parlamentarisk utredning och förslag till 1968 års riksdag angående behovet av ökad självfinansiering i olika företags typer i enlighet med vad reservanterna angivit;

b) av herrar *Åkerlund, Enarsson* och *Regnéll*, vilka ansett att det ovan intagna stycke i utskottets yttrande som började med orden »Utskottets bedömning av» och slutade med orden »inte är påkallad» bort ha följande lydelse:

»Utskottet vill understryka de skäl som i motionerna I: 767 och II: 954 anförts för att en ökad självfinansiering inom näringslivet är önskvärd. Förslag till hur en sådan skall åstadkommas har tidigare i år framlagts i motioner, vilka delvis redan behandlats av riksdagen. Mot den inställning till självfinansieringsfrågan som präglar propositionen nr 56 måste utskottet i vissa hänseenden resa bestämda invändningar. Främst gäller detta propositionens fördelningspolitiska resonemang, mot vilket i motionerna I: 767 och II: 954 riktas vägande kritik.»;

2. vid utskottets hemställan under C.

a) av herrar *Nils Theodor Larsson, Stefanson, Regnéll, Berglund, Börjesson* i Glömminge och *Hyltander*, vilka ansett att utskottet under C. bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 766 och II: 955, såvitt nu var i fråga, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt parlamentarisk utredning och förslag till 1968 års riksdag angående en liberalisering av gällande bestämmelser i syfte att *dels* öka kreditinstitutens långfristiga kreditgivningskapacitet, *dels* förbättra företagens långfristiga kapitalförsörjningsmöjligheter enligt i reservationen angivna grunder;

b) av herrar *Åkerlund* och *Enarsson*, utan angivet yrkande;

3. vid utskottets hemställan under D.

av herrar *Åkerlund, Enarsson* och *Regnéll*, vilka ansett att utskottet under D. bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 767 och II: 954, såvitt nu var i fråga, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte i syfte att åstadkomma en bättre fungerande kapitalmarknad förelägga 1967 års höstriktdag förslag om författningsändringar i enlighet med vad reservanterna angivit;

4. vid utskottets hemställan under E.

av herrar *Åkerlund, Nils Theodor Larsson, Enarsson, Stefanson, Regnéll, Berglund, Börjesson* i Glömminge och *Hyltander*, vilka ansett att utskottet under E. bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 766 och II: 955, såvitt nu var i fråga, och i anledning jämväl av motionerna I: 767 och II: 954, såvitt nu var i fråga, måtte

dels i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte uppta förhandlingar med delägarna i AB Industrikredit och AB Företagskredit om fördubbling av aktiekapitalen i dessa institut för utökning av kreditgivningskapaciteten och om andra åtgärder som i enlighet med vad i reservationen anförts kunde effektivisera institutens kreditgivning,

dels bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att utfärda garantiförbindelser på 12 milj. kr. resp. 6 milj. kr. att utöver tidigare förbindelser ingå i AB Industrikredits och AB Företagskredits garantifonder;

5. vid utskottets hemställan under F.

av herrar *Åkerlund, Nils Theodor Larsson, Enarsson, Stefanson, Regnéll, Berglund, Börjesson* i Glömminge och *Hyltander*, vilka ansett att utskottet under F. bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 767 och II: 954, såvitt nu var i fråga, måtte i skrivelse till Kungl.

Investeringsbanken m. m.

Maj:t hemställa om en översyn av exportkreditfinansieringen i enlighet med vad i denna reservation anförts;

6. vid utskottets hemställan under G.

a) av herrar *Nils Theodor Larsson, Stefanson, Regnéll, Berglund, Börjesson* i Glömminge och *Hylltander*, vilka ansett att utskottet under G. bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 766 och II: 955, såvitt nu var i fråga, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt parlamentarisk utredning och förslag till 1968 års riksdag angående grunddragen i de politiska åtgärder som behövdes för att öka den samlade kapitaltillgången i landet, i första hand genom stimulans av enskilt sparande;

b) av herrar *Åkerlund* och *Enarsson*, utan angivet yrkande;

7. vid utskottets hemställan under H.

av herrar *Åkerlund, Enarsson* och *Regnéll*, vilka ansett att utskottet under H. bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 767 och II: 954, såvitt nu var i fråga, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte i syfte att skapa legala förutsättningar för inrättande av ett enskilt refinansieringsinstitut förelägga 1967 års höstriktdag förslag om författningsändringar i enlighet med vad i reservationen anförts;

8. vid utskottets hemställan under J.

av herrar *Åkerlund, Enarsson* och *Regnéll*, vilka ansett att utskottet under J. bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 767 och II: 954, såvitt nu var i fråga, måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att vidta åtgärder för inrättande av en stiftelse för industriell forskning och industriellt utvecklingsarbete i enlighet med vad reservanterna anförts;

9. vid utskottets hemställan under K.

a) av herrar *Åkerlund, Enarsson* och

Regnéll, vilka ansett att utskottet under K. I. och IV. bort hemställa,

I. att riksdagen med bifall till motionerna I: 767 och II: 954, såvitt nu var i fråga, måtte med avslag på motionerna I: 766 och II: 955, såvitt gällde där under punkterna A. 1 och A. 3 föreslagna bemyndiganden, samt motionerna I: 768 och II: 956 avslå propositionen nr 56;

— — —

IV. att riksdagen måtte

dels i anledning av propositionen nr 102, såvitt nu var i fråga, och motionerna I: 824 och II: 1028, såvitt nu var i fråga, för sin del antaga det förslag till förordning om ändring i reglementet den 28 maj 1959 (nr 293) angående allmänna pensionsfondens förvaltning vilket såsom bilaga 1 var fogat till utlåtandet,

dels i övrigt avslå propositionen nr 102 och finna motionerna I: 825 och II: 1029 härigenom besvarade;

b) av herrar *Nils Theodor Larsson, Stefanson, Berglund, Börjesson* i Glömminge och *Hylltander*, vilka ansett att utskottet under K. I., II. och IV. bort hemställa,

I. att riksdagen i anledning av propositionen nr 56, såvitt nu var i fråga, måtte med bifall till motionerna I: 766 och II: 955, såvitt nu var i fråga, och med avslag på motionerna I: 767 och II: 954, punkten I,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga åtgärder för bildande av ett statligt kreditaktiebolag för finansiering av investeringar inom näringslivet enligt de grunder som i reservationen angivits,

dels bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten garanti intill ett belopp av 425 milj. kr. för bolagets förpliktelser,

samt

att motionerna I: 768 och II: 956, såvitt de icke kunde anses besvarade genom vad reservanterna anförts och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

Investeringsbanken m. m.

II. att riksdagen med bifall till motionerna I: 766 och II: 955, såvitt nu var i fråga, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt parlamentarisk utredning och förslag till 1968 års riksdag angående utformningen av kreditgivningen för särskilt riskfyllda och långsiktiga investeringar i näringslivet i enlighet med vad reservanterna anfört;

IV. att riksdagen med bifall till propositionen nr 102, utom i vad den avsåg ändrad lydelse av 274 § 2 mom. lagen om försäkringsrörelse, och med avslag på motionerna I: 824 och II: 1028, utom i vad de avsåg nu nämnda författningsrum, måtte

dels med bifall till motionerna I: 825 och II: 1029 för sin del antaga det förslag till lag angående ändrad lydelse av 274 § lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om försäkringsrörelse vilket såsom bilaga 2 var fogat till utlåtandet samt finna motionerna I: 824 och II: 1028, i vad de avsåg 274 § 2 mom. nämnda lag, härigenom besvarade,

dels antaga övriga vid propositionen fogade författningsförslag.

Särskilda yttranden

av herrar *Nils Theodor Larsson, Stefanson, Berglund, Börjesson* i Glömminge och *Hyllander*

1. *angående behovet av kapital för projekt av långsiktig, forskningskrävande och produktutvecklande karaktär; samt*

2. *angående i utlåtandet behandlade frågor i allmänhet.*

Statsutskottets utlåtande nr 111

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 3 januari 1967 (bilaga 9, punkt V:1) föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till Avsättning till näringspoli-

tiska fonden för budgetåret 1967/68 beräkna ett investeringsanslag av 500 000 000 kr.

Därefter hade Kungl. Maj:t i den i det föregående redovisade propositionen nr 56 bl. a. föreslagit riksdagen att till Teckning av aktier i ett statligt kreditaktiebolag för finansiering av investeringar inom näringslivet på kapitalbudgeten under fonden för statens aktier för budgetåret 1967/68 anvisa ett investeringsanslag av 500 milj. kr.

I detta sammanhang hade statsutskottet förehaft följande, jämväl under bankoutskottets i det föregående redovisade utlåtande nr 33 upptagna motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Axel Andersson* och *Bengtson* (I: 766) och den andra inom andra kammaren av herrar *Hedlund* och *Ohlin* (II: 955), i vilka motioner hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte 1) anvisa till teckning av aktier i av motionärerna föreslaget kreditaktiebolag för finansiering av investeringar inom näringslivet på kapitalbudgeten under fonden för statens aktier för budgetåret 1967/68 ett investeringsanslag av 470 milj. kr.; 2) anvisa å kapitalbudgeten under fonden för statens aktier för budgetåret 1967/68 till teckning av aktier i AB Industrikredit ett investeringsanslag av 4 milj. kr. och till teckning av aktier i AB Företagskredit ett investeringsanslag av 2 milj. kr., sammanlagt 6 milj. kr.; samt 3) hemställa i skrivelse till Kungl. Maj:t att Kungl. Maj:t måtte snarast möjligt förelägga riksdagen förslag om ett investeringsanslag på tilläggsstat av 24 milj. kr. till hantverks- och industri-lånefonden;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Holmberg m. fl.* (I: 767) och den andra inom andra kammaren av herr *Bohman m. fl.* (II: 954), i vilka motio-

Investeringsbanken m. m.

ner hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte — med avslag å Kungl. Maj:ts förslag att till Teckning av aktier i ett statligt kreditbolag för finansiering av investeringar inom näringslivet på kapitalbudgeten under fonden för statens aktier för budgetåret 1967/68 anvisa ett investeringsanslag av 500 milj. kr. — 1) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t måtte snarast möjligt förelägga riksdagen förslag om investeringsanslag på tilläggsstat av 25 milj. kr. till statens hantverks- och industrilånefond, samt 2) på kapitalbudgeten för budgetåret 1967/68 till Stiftelsen för industriell forskning och industriellt utvecklingsarbete (SIFU) anvisa ett investeringsanslag av 100 milj. kr.;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Ståhl* väckt motion (II: 957).

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 766 och II: 955 samt I: 767 och II: 954, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Teckning av aktier i ett statligt kreditaktiebolag för finansiering av investeringar inom näringslivet för budgetåret 1967/68 på kapitalbudgeten under fonden för statens aktier anvisa ett investeringsanslag av 500 000 000 kr.;

2. att motionerna I: 766 och II: 955, såvitt de avsåge medelsanvisning till teckning av aktier i AB Industrikredit, icke måtte av riksdagen bifallas;

3. att motionerna I: 766 och II: 955, såvitt de avsåge medelsanvisning till teckning av aktier i AB Företagskredit, icke måtte av riksdagen bifallas;

4. att motionerna I: 767 och II: 954, såvitt de avsåge medelsanvisning till en stiftelse för industriell forskning och industriellt utvecklingsarbete, icke måtte av riksdagen bifallas;

5. att motionerna I: 766 och II: 955 samt I: 767 och II: 954, samtliga motioner såvitt de avsåge anvisande av medel på tilläggsstat till statens hantverks-

och industrilånefond, icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservationer hade avgivits

A. beträffande investeringsanslag till teckning av aktier i ett statligt kreditaktiebolag för finansiering av investeringar inom näringslivet

1) av herrar *Harry Carlsson, Bengtson, Nils-Eric Gustafsson, Karl-Erik Eriksson, Eliasson* i Sundborn, *Nelander, Tobé, Sjönell* och *Westberg*, vilka — under förutsättning av bifall till motsvarande vid bankoutskottets utlåtande nr 33 fogade reservationer — ansett att utskottet under 1. bort hemställa,

1. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med bifall till motionerna I: 766 och II: 955, samt med avslag å motionerna I: 767 och II: 954, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Teckning av aktier i ett statligt kreditaktiebolag för finansiering av investeringar inom näringslivet för budgetåret 1967/68 på kapitalbudgeten under fonden för statens aktier anvisa ett investeringsanslag av 470 000 000 kr.;

2) av herrar *Kaijser, Ottosson, Schött, Bohman* och *Björkman*, vilka — under förutsättning av bifall till motsvarande vid bankoutskottets utlåtande nr 33 fogade reservationer — ansett att utskottet under 1. bort hemställa,

1. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 767 och II: 954, såvitt nu var i fråga, *dels* avslå Kungl. Maj:ts förslag i propositionen nr 56 om anvisande av 500 milj. kr. till teckning av aktier i ett statligt kreditaktiebolag för finansiering av investeringar inom näringslivet, *dels ock* avslå yrkandet i motionerna I: 766 och II: 955 om anvisande av 470 milj. kr. till samma ändamål;

B. beträffande medelsanvisning till AB Industrikredit och AB Företagskredit av herrar *Kaijser, Harry Carlsson, Bengtson, Ottosson, Nils-Eric Gustafsson, Schött, Karl-Erik Eriksson, Bohman, Eliasson* i Sundborn, *Nelander, Björk-*

Investeringsbanken m. m.

man, Tobé, Sjönell och Westberg, vilka — under förutsättning av bifall till motsvarande vid bankoutskottets utlåtande nr 33 fogade reservationer — ansett att utskottet under 2. och 3. bort hemställa,

2. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 766 och II: 955, såvitt nu var i fråga, till Teckning av aktier i AB Industrikredit på kapitalbudgeten under fonden för statens aktier för budgetåret 1967/68 anvisa ett investeringsanslag av 4 000 000 kr.;

3. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 766 och II: 955, såvitt nu var i fråga, till Teckning av aktier i AB Företagskredit för budgetåret 1967/68 på kapitalbudgeten under fonden för statens aktier anvisa ett investeringsanslag av 2 000 000 kr.;

C. beträffande medelsanvisning till en stiftelse för industriell forskning och industriellt utvecklingsarbete av herrar Kaijser, Ottosson, Schött, Bohman och Björkman, vilka — under förutsättning av bifall till motsvarande vid bankoutskottets utlåtande nr 33 fogade reservationer — ansett att utskottet under 4. bort hemställa,

4. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 767 och II: 954, såvitt nu var i fråga, till Stiftelsen för industriell forskning och industriellt utvecklingsarbete (SIFU) för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under sjunde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 100 000 000 kr.;

D. beträffande anvisande på tilläggsstat av anslag till statens hantverks- och industrilånefond av herrar Kaijser, Harry Carlsson, Bengtson, Ottosson, Nils-Eric Gustafsson, Schött, Karl-Erik Eriksson, Bohman, Eliasson i Sundborn, Nelander, Björkman, Tobé, Sjönell och Westberg, vilka — under förutsättning av bifall till motsvarande vid bankoutskottets utlåtande nr 33 fogade reservationer — ansett att utskottet under 5. bort hemställa,

5. att riksdagen måtte, med bifall till

motionerna I: 766 och II: 955 samt i anledning av motionerna I: 767 och II: 954, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag beträffande anvisande på tilläggsstat för budgetåret 1967/68 av ett investeringsanslag av 24 000 000 kr. till statens hantverks- och industrilånefond.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN yttrade:

Bankoutskottets utlåtande nr 33 och statsutskottets utlåtande nr 111 kommer att föredragas och debatteras i ett sammanhang och yrkanden beträffande dessa två utlåtanden framställs under den gemensamma överläggningen. Debatten må omfatta jämväl de i statsutskottets utlåtande nr 112 och bevillningsutskottets betänkande nr 48 behandlade frågorna rörande arbetsmarknadspolitiska åtgärder, men yrkanden avseende sistnämnda två utlåtanden framställes först sedan desamma föredragits.

De i bankoutskottets utlåtande nr 33 och statsutskottets utlåtande nr 111 gjorda hemställandena föredrogs; och anförde därvid:

Herr REGNÉLL (h):

Herr talman! Det är alltid skönt när man kan börja en debatt med att konstatera att det råder enighet om vissa fakta. När vi i dag skall ta ställning till regeringens förslag om investeringsbank, är vi helt eniga om att bakgrunden kan tecknas på ungefär följande sätt.

Svenskt näringsliv har att kämpa med påtagliga bekymmer. Det industriella försprång som vi hade här i landet, inte minst genom att vi förskonades från kriget, har efter hand reducerats. Produktionsapparaten har på många håll i världen byggts ut till en effektivitet som väl kan mäta sig med den svenska. Här hemma har vi de senaste åren note-

Investeringsbanken m. m.

rat en takt i lönestegringarna som överstiger takten i konkurrentländerna. Resultatet av dessa båda faktorer, höjd kapacitet i konkurrentländerna och tunga kostnader här hemma, har blivit svårigheter för vissa delar av vår export och för sådan svensk tillverkning som här hemma har att konkurrera med importerade varor.

Inskränkningar i drift eller rentav totala nedläggningar har givit besked om hur besvärligt läget är för delar av vårt näringsliv. För den enskilda människan har detta medfört otrygghet och bekymmer.

Att det är ett hela landets intresse att något göres för att möta näringslivets finansieringsbehov är alla överens om. Regeringen menar tydligen att den investeringsbank man föreslår skulle vara ett Columbi ägg när det gäller att stärka de svenska företagens konkurrensförmåga. Jag skall till att börja med uttrycka mig försiktigt — småningom skall jag tillåta mig ett mera kategoriskt omdöme — och säga att regeringen inte lyckats övertyga om detta. Den överväldigande majoriteten av remissinstanser avstyrker förslaget; av den minoritet instanser som tillstyrker förklarar nästan alla att utredningen är otillräcklig och bristfällig.

Det är naturligtvis riktigt att bättre tillgång till krediter i en del fall — men visst inte alla — skulle kunna hjälpa de svenska företagen. Med friska pengar skulle de kunna investera i moderna anläggningar och spara in arbetskraft. De skulle också kunna lämna offerter om gynnsamma betalningsvillkor, någonting som ju i många branscher nu för tiden är ett oundgängligt vapen på den köparens marknad som råder.

Men innebär tillkomsten av en ny bank verkligen att lånemöjligheterna i landet blir större? Nej, absolut inte. Det är fullkomligt orimligt att koppla samman investeringsbankens egna kapital med höjningen av omsättningsskatten. Man skulle faktiskt ha trott att regering-

en, efter den kritik som framfördes under remissdebatten och sedan också i andra sammanhang, inte skulle komma tillbaka med en så demagogisk och så orimlig uppläggning. Ändå talas det i propositionen — visserligen med förbehållet »i väsentlig grad» — om att utrymme för finansieringsinstitutet skapas genom den statliga sparandeökning som höjningen av varuskatten innebär. I andra sammanhang brukar inte minst statsråden, med goda skäl, avvisa specialdestinering av statsinkomster. Till en så primitiv hushållning skall vi väl ändå inte återgå!

Sanningen är att den höjda omsättningsskatten dels är en finanspolitisk åtgärd för att hålla konsumtionen nere, dels en välbehövlig inkomstförstärkning för statskassan. Något som helst sakligt skäl att koppla samman just den statsinkomsten med den nya banken finns inte.

Det är avsikten att bankens egna kapital skall uppgå till 500 miljoner kronor. Om staten hade avstått från att satsa det kapitalet, så hade man kunnat avstå från att ta 500 miljoner i anspråk på lånemarknaden och kunnat nöja sig med en upplåning av 1 000 miljoner i stället för de i runda tal 1 500 miljoner som det räknas med i tilläggspropositionen. Detsamma gäller beträffande det kapital som investeringsbanken kommer att låna upp för att distribuera ut till olika lånesökande. Vad investeringsbanken kommer att låna upp från AP-fonderna och andra obligationsköpare minskar ju AP-fondernas och de andra köparnas möjligheter att köpa andra obligationer som bjuds ut för att finansiera bostäder, kommunala investeringar, näringslivet och vad det nu kan vara. Det är viktigt att slå fast att kapitalmarknaden inte får något som helst tillskott genom att investeringsbanken inrättas. Då blir nästa fråga om man kan räkna med att fördelningen av de knappa kapitalresurserna blir rationellare och riktigare om investeringsban-

Investeringsbanken m. m.

ken kommer in i bilden som förmedlare av kredit. Kan investeringsbanken bättre sköta vad kreditinstituten nu sköter, och kan den klara uppgifter som dessa inte går i land med? Regeringen tycks mena att så är fallet och den baserar sin mening dels på en nedvärdering av det nuvarande systemet för kreditförmedling här i landet, dels på en vision av något som man fantasifullt uppfattar som radikalt nya kreditbehov.

Det är, herr talman, alls ingen ny upptäckt att den institutionella ram, som kreditförmedlingsorganen arbetar inom här i landet, inte i alla avseenden svarar mot våra dagars behov. Inte minst från bankernas sida har man vid upprepade tillfällen lagt fram förslag till moderniseringar, men regeringen har varit föga intresserad. För det mesta har den hänvisat till att kreditinstitutredningen funderar på saken. Denna har nu funderat i fem år. Ett välkommet undantag från passiviteten var när bankerna för något år sedan fick ökad rätt att lämna bundna lån. Det är ganska anmärkningsvärt att regeringen först säger nej till eller i varje fall förhålar modernisering av en del regler i kredit-systemet och sedan tar dessa otidsenliga regler till utgångspunkt för kritik av bankväsendets sätt att fungera.

Hela mentaliteten i detta sammanhang ter sig för mig som en parallell till vad som inte minst här i Stockholm skett på bostadsområdet, där man först hindrar modernisering av äldre och i och för sig bra fastighetsbestånd genom en felaktig politik. Därefter river man och bygger nytt, i en del fall till så höga priser att ingen har råd att bo i de nya lägenheterna. Åtskilligt bättre skulle det ha varit att ge det beprövade och bestående en ärlig chans att visa vad det duger till när man får tillfälle att införa en del moderniteter.

Så till regeringens vision av framtidens kreditbehov! Vad framtiden kommer att kräva kan man läsa i propositionen. Det är mycket stora enskilda en-

gagemang, ofta långsiktiga och bl. a. just med hänsyn till denna långsiktighet svåra att riskbedöma. Att framtiden kommer att kräva sådana engagemang är klart, men lika klart är det att sådana krediter redan lämnats och fortlöpande lämnas. Krediter på samlade belopp över 100 miljoner kronor är inte sällsynta i svenskt bankväsen. Långsiktigheten finns där, vanligen bara som en tyst överenskommelse, men ibland också formellt. Vad beträffar riskbedömningen sådan den har fullgjorts av bankledningarna har den i alldeles övervägande antal fall hittills visat sig vara riktig.

I sin iver att argumentera för nya friska tag glömmer regeringen alldeles bort att fördelningen av de knappa medel som står till buds här hemma har skett på ett ändamålsenligt sätt. De framgångar som vår industri i många fall har kunnat notera på världsmarknaden, hade annars inte kunnat uppnås. Vi har här hemma stora, väl konsoliderade bankenheter som har kapaciteten att ta stora risker utan att sätta insättarmedlen på spel. I spetsen för bankerna står i flera fall personer, som både hemma och i utlandet har utomordentligt gott anseende som ekonomer.

Ett nytt moment skulle investeringsbanken kunna införa här först om den vore beredd att med öppna ögon gå in i oräntabla projekt, vilket de existerande bankerna inte gör. Men det försäkras i propositionen att detta inte är meningen. Banken skall, heter det där, hålla sig till investeringar som vid prövningen framstår som lovande och angelägna att främja.

Vad återstår då som investeringsbanken men inte de existerande finansinstituten skulle kunna duga till? Jo, säger man i propositionen: »Verksamheten kommer att förutsätta samhällsekonomiska överväganden som inte kan eller bör krävas av privata och mindre institut.»

Också på den punkten menar jag att man ger en alldeles missvisande bild av

Investeringsbanken m. m.

den nuvarande kreditförmedlingen. Inte kommer en stor industriutbyggnad i våra dagar till stånd utan samhällsekonomiska överväganden. Där är myndigheter som skall godkänna planeringen, där är myndigheter som skall pröva risken för vattenföroreningar, luftnedsmutsnings, där är naturvårdssynpunkter, där är kulturvårdshänsyn, där är kanske militära synpunkter. Instanser som bevakar dessa intressen finns — lyckligtvis, säger vi väl alla. I en del fall kan man rent av klandra regeringen för att den har varit sen att applicera de samlande greppen och få fram tillräckligt stora regioner och gemensamt huvudmannaskap, men de allra senaste åren har här fört med sig betydande framsteg.

De samhällsekonomiska övervägandena har alltså sina talesmän, i flertalet fall utrustade med tillräcklig auktoritet. Bankmännen har att mot dessa auktoriteter lägga fram den företagsekonomiska bedömningen av ett projekt, som vägs mot de vidare samhällsintressena genom den procedur som gäller i varje enskilt fall. Så sker också när staten är huvudman för den ekonomiska verksamheten. När t. ex. Vattenfall bygger kraftverk, står mot varandra å ena sidan de som framlägger de företagsekonomiska synpunkterna och å andra sidan de som har att beakta vissa andra samhällsekonomiska aspekter. Meningen kan väl ändå inte vara att herrarna i den nya investeringsbanken skulle göra de övervägandena, rent av få rätt att träffa de avgöranden som nu ankommer på t. ex. vattendomsstolorna. Att banken inte tänkts vara underställd banksinspektionen är besynnerligt, men att den också i övrigt skulle ta sig friheter gentemot kompetenta samhällsorgan är väl ändå en tanke som ter sig alltför anmärkningsvärd.

Herr talman! En genomgång sådan som jag här i korthet gjort ger till resultat att den nya banken är onödig. Den tillför inte marknaden en enda krona av nytt kapital, och det kan inte

visas att den innebär någon förbättring av urvalsmekanismen på kreditmarknaden.

I ett så magnifikt sammanhang är det kanske futtigt att peka på det dyrbara dubbelarbete som kommer att utföras till kostnader, som bara på lönesidan måste gå upp till miljoner — det har vi visserligen inte fått besked om i propositionen. Investeringsbankens folk kommer att få sysselsätta sig med att försöka tränga in i förhållanden som redan är välkända för låntagarnas ordinarie bankförbindelse. Det går stic i stäv mot de strävanden efter koncentration och effektivitet som kännetecknar dagens svenska bankväsen.

För högerpartiet har det därför varit klart att man skulle säga nej till denna onödiga utbyggnad av den statliga verksamheten. Avslaget framföres i reservationen 9a som är fogad vid bankoutskottets utlåtande. Till den reservationen ber jag att få yrka bifall. Samtidigt yrkar jag bifall till en rad andra reservationer, nämligen 1b, 2a, 3, 4, 5, 6a, 7 och 8. Bakom alla dessa reservationer, delvis framförda bara av högermän, delvis av representanter för mittenpartierna tillsammans med högermän, ligger konkreta förslag till positiva åtgärder som, om de accepterats av socialdemokraterna, skulle ha inneburit påtagliga lättnader för näringslivets kreditförsörjning. Jag skall be att i korthet få redovisa reservationernas innebörd.

Det kan då vara logiskt att börja med reservationen 6a. Den önskar att man skall få klarlagda de politiska åtgärder som behövs för att i första hand genom enskilt sparande öka landets samlade kapitaltillgångar. Tyvärr har socialdemokraterna, här som i så många andra sammanhang, varit mera intresserade av fördelningsproblemet än av att öka tillgångssidan. Resultatet har på kapitalmarknaden liksom i andra liknande fall blivit knapphet och hugskott om nya fördelningsmekanismer. Investeringsbanken är ju ett sådant hugskott.

Därnäst kan det vara riktigt att redo-

Investeringsbanken m. m.

visa reservationen 1b. Den argumenterar för en mera positiv inställning till självfinansiering än vad propositionen och utskottsmajoriteten visat sig ha. Man skall ha klart för sig att den på senare år kraftigt minskade självfinansieringen hos de svenska företagen inneburit ett större behov av och beroende av krediter. Detta är en av orsakerna till trängseln på kreditmarknaden. Den välbekanta socialdemokratiska argumenteringen är ju att självfinansieringen bör hållas nere just för att kapitalet skall passera kreditmarknadens omfördelningsapparat där det kan leda till de mest räntabla projekten. Man glömmer då att hög självfinansiering i vanliga fall är ett besked om god räntabilitet. De pengar som stannar i det räntabla företaget sätts ofta i forskning och nya projekt som man inte gärna vill finansiera med lånade medel. Minskad självfinansiering betyder minskad framstegstakt.

Näraliggande i grundtanken är reservationen 8. Den har avgivits till förmån för högerförslaget om en särskild forskningsstiftelse. En sådan skulle kunna bli av betydelse för företag som inte är stora nog att själva bära upp egen forskning. Den skulle också kunna fungera som gemensamt serviceorgan för en bransch där man annars kanske riskerar onödigt dubblering av forskningen.

Reservationerna 2 a och 3 siktar båda till att åstadkomma en snabbare takt än vad som hittills presterats när det gäller att anpassa en rad förlegade föreskrifter för affärsbankernas kreditgivning till dagens förhållanden. I reservationen 3 stöder man dessutom motionsförslaget att avskaffa emissionskontrollen.

Den samlade borgerliga reservationen 4 har dikterats av bekymren för att mindre och medelstora företag råkar i en besvärlig situation om den planerade investeringsbanken sätter i gång med sin utlåning i stora, samlade klumpar. Visserligen säges det i propositionen att det blir en naturlig uppgift för investeringsbanken att medverka till lösningen

av utvecklings- och omställningsproblem också för mindre och medelstora företag, men man frågar sig: Hur skall banken med sin relativt begränsade stab och sin totala avsaknad av kontor utanför Stockholm kunna ge sig på bedömning av annat än ett litet fåtal projekt? Det är nog åtskilligt mera troligt att bankens medel kommer att gå till — som det heter i ett annat sammanhang — »stora, konkurrenskraftiga enheter inom basindustrierna». Då får de små titta i månen efter sina pengar.

För att möta denna risk önskar reservanterna initiativ för att öka kreditgivningsförmågan hos Industrikredit och Företagskredit. Att dessa institut hittills inte helt utnyttjat sina möjligheter kan inte vara ett skäl emot att redan nu träffa förberedelser för en höjd kreditgivningskapacitet.

Bakom reservationen 5 står också en samlad opposition. Denna reservation siktar till översyn av exportkreditfinansieringen, och bakgrunden till detta är att anspråken på kreditgivning när ett svenskt företag skall sälja på utlandet blivit alltmer påträngande på exportmarknaderna. Varven är väl det exempel som uppmärksammats mest i sammanhanget, men samma sak — en osund företeelse enligt min mening — förekommer i många andra branscher. Vi är här hemma tvungna att tjuta med ulvarna och måste därför ge bättre möjligheter till exportkreditfinansiering.

I denna långa katalog kommer jag så till den sista reservationen, nr 7. Den är avgiven till förmån för högermotionens förslag om ett nytt institut — man kallar det Näringskredit — som skulle slussa AP-pengar ut till låntagare, stora som små, med tillvaratagande av affärsbankernas resurser för kreditbedömning.

Herr talman! Åtskilligt mera skulle vara att säga om detta ganska märkliga, i hast hopkomna förslag till en ny bank, men många andra oppositionstalare har anmält sig och kommer tydligen att

Investeringsbanken m. m.

kritiskt granska förslaget. Närmast på den långa talarlistan står ytterligare två medlemmar av bankoutskotet, vilka väl i likhet med mig främst kommer att uppehålla sig vid förslagens sakliga innebörd. Vårt utskotts uppgift är att syssla med ekonomisk politik, och vi vill gärna uppfatta regeringsförslaget som sådan, också om det ur vissa aspekter mera kan te sig som politisk ekonomi.

Herr BERGLUND (fp):

Herr talman! Talarlistan i detta ärendet är tämligen lång. Många vill ha sitt ord med i laget, och jag skall därför såvitt det är mig möjligt försöka koncentrera mitt anförande och göra det så kort som möjligt.

Den debatt som i dag skall föras i kamrarna är föranledd av regeringens proposition nr 56 om inrättandet av ett statligt kreditaktiebolag för finansieringar inom näringslivet. Man kan säga att denna debatt är en fortsättning på den allmänna debatt som förts i denna fråga alltsedan embryot till det föreliggande förslaget såg dagens ljus. Många kritiska anmärkningar riktades, inte minst från näringslivet, mot det första utspelet som avsåg en fondbildning. Det märkliga var att regeringen utan föregående eller ingående utredning eller remiss beslutade sig för en sådan här aktion, som man avsåg skulle lätta upp den ekonomiska politiken, vilken under lång tid visat allt annat än en gynnsam utveckling. Då rösterna emot ett sådant här förslag blev allt högljuddare utsändes två PM som förklaringar på remiss till åtskilliga instanser. Flertalet av dessa instanser visade sig vara mycket skeptiskt inställda och det stora flertalet yrkade avslag på projektet, i varje fall i den form regeringen avsåg ge propositionen i ärendet.

Vad man i en del remissinstanser reagerat emot är den ytterst korta remisstid man fått till förfogande då det gällt ett ställningstagande till investeringsbanken. Endast 14 dagar har tillåtits

för att, som Svensk industriförening karakteriserar det, på så kort tid remissbehandla två mycket ofullständiga och tydligen i största hast hopkomna promemorior. Detta anser man vara en oerhörd nonchalans mot näringslivet då det gäller ett så stort ingrepp som detta ändå är. En annan instans menar att handlingssättet avviker från det gängse i sådana här fall och att en allsidig utredning bör föregå dylika viktiga samhällsfrågor. Man har fog att instämma häri. Förslaget är för litet utrett och har framkommit som ett hastverk.

I mellanpartiernas motioner, I:766 och II:955, har vi särskilt betonat den nödvändiga effektiviteten i produktionen och tryggheten i sysselsättningen. Detta har ur flera synpunkter tagits upp till analys och vi har sökt att objektivt bedöma frågan och på grund av detta framlagt våra motförslag. Vi framhåller i motionen att regeringens brådstörtade förslag inte är närmare preciserat ens till sina huvuddrag. Regeringen begär närmast fullmakt in blanco att efter egna önskemål utforma en investeringsbank. Vår kritik gäller framför allt att den skall ges en monopolställning i en viktig del av kreditmarknaden, inriktad på i synnerhet näringslivets långfristiga riskbärande investeringar. En sådan monopolställning anser vi skulle innebära stora risker för misslag, som kan leda till felinvesteringar och både företagsekonomiska och samhällsekonomiska förluster.

Vi har i våra motioner förordat en noggrann utredning rörande vår kommande kreditmarknad, en utredning om de förändringar av gällande bestämmelser som skulle göra det möjligt att skapa nya enskilda kreditinstitut, vilka kan etablera konkurrens med en under statens medverkan inrättad investeringsbank. Vi anser att åtgärder är motiverade i dagens akuta situation. Vi skisserar upp ett alternativ som avviker från det av regeringen föreslagna, en investeringsbank som bör tillföras ett

Investeringsbanken m. m.

statligt kapital av 470 miljoner kronor och därutöver medges upplåningsrätt så att kreditgivningsmöjligheter av 1,5 miljard kronor uppnås under det första året. Vi har preciserat detta i vår motion på s. 14.

Vad jag här, herr talman, först skulle vilja ta upp är näringslivets självfinansieringsmöjligheter och nödvändigheten av att förstärka dessa.

De tunga pålagor av skatter och avgifter näringslivet måste bära gör det år från år allt svårare för företagen att självfinansiera sina investeringar. Denna självfinansiering är enligt vår mening av en så oerhört stor betydelse för ett sunt näringsliv och en sund prisutveckling att vi bedömer den som i högsta grad nödvändig för att inte säga ofrånkomlig. Inflationen och de ryckiga åtgärder som regeringen vidtagit gång efter annan framkallar stor osäkerhet inom näringslivet. Vi tar upp detta i vår motion som ett synnerligen viktigt moment vid bedömningen av näringslivets utveckling. Företag som beredes möjligheter att självfinansiera sig tillräckligt och göra detta internt blir mera beredda att ta risker än vid annan finansiering; detta är ju självklart.

Det kapital som kan skaffas fram genom en bättre avvägd skattepolitik och mera gynnsamma avskrivningar blir ett värdefullare kapital som man dessutom inte handskas med hur som helst. Man har genom ett rätt bedrivande av sin verksamhet med omtanke och möda skapat sitt kapital och låter det inte gå förlorat genom vårdslösa och dåligt underbyggda investeringar. Erfarenheten ger ju belägg för detta. Det är ett helt oriktigt resonemang som utskottet för i detta avsnitt av sitt utlåtande, då det säger att, med tanke på en utredning i denna sak, en höjning av självfinansieringsgraden skulle innebära, att företagsvinsterna expanderade på bekostnad av lönerns andel av produktionsresultatet, en utveckling som från fördelningspolitisk synpunkt vore mind-

re önskvärd. Jag tror att det är tvärtom. Ett företag som har möjligheter till stor självfinansiering blir ett i högsta grad solitt företag, konkurrenskraftigt, prissänkande och expansivt och kan bereda sina anställda helt andra villkor än ett företag som är helt beroende av lånade pengar till kanske höga räntor och som vid kritiska tillfällen på grund av detta måste inskränka driften eller i sämsta fall permittera sina anställda partiellt.

Om jag känner till saken rätt, och det menar jag nog att jag gör efter en 40-årig verksamhet inom ett företag i den så utsatta textilbranschen, så är de anställda oerhört intresserade av i vad mån företaget är väl konsoliderat inte minst i de avseenden som jag nu har berört. Man söker sig till sådana företag, då man vet att detta är tryggest. I USA lär det vara så att när man söker en anställning frågar man efter företagarens kapacitet och inkomst samt därefter om övrig solvens. Är svaret tillfredsställande vill man gärna ta anställning.

Den tid man kunde självfinansiera sitt företag var en lycklig tid. Man avvägde investeringarna mot varandra för att få mesta valuta för sitt kapital, det var inte fråga om främmande kapital, företaget gick framåt. Nu skall man låna sitt investeringskapital, betala höga räntor och kanske komma i en beroendeställning till långgivaren som kan lägga hämsko på utvecklingen, och företagaren är inte längre den fria människa som kan driva sitt företag till goda resultat.

Så, herr talman, ser man på saken inte minst inom de små och medelstora företagen som i vårt land liksom i andra länder, t. ex. USA, utgör den större delen av näringslivet. Nyligen företagna amerikanska undersökningar visar att mindre och medelstora företag svarar för en betydligt större procentuell andel av för utvecklingen viktiga innovationer än vad som motsvaras av deras

Investeringsbanken m. m.

investeringar i forsknings- och utvecklingsarbete. Deras effektivitet på detta område skulle alltså vara särskilt hög. I Sverige omfattar hantverket och den mindre industrin, om man hit räknar företag med upp till 50 anställda, omkring 100 000 företag med en halv miljon människor sysselsatta, och det sammanlagda omsättningsvärdet är omkring 25 miljarder kronor per år. Detaljhandeln utgör också en väsentlig del av den mindre och medelstora företagsamheten. Inom detaljhandeln, som har en sammanlagd omsättning av cirka 30 miljarder kronor, är 275 000 personer sysselsatta varav 55 000 företagare. De mindre företagen bidrar till ett differentierat och väl utvecklat näringsliv.

Vi har i vår reservation 1 b avseende utskottets hemställan under B berört denna sak och framhållit att självfinansieringsförmågan sjunkit till en alltför låg nivå och att den måste stärkas i väsentlig grad. För den delen behövs en parlamentarisk utredning för att få fram vilken minimigrad i fråga om självfinansiering som måste anses nödvändig för olika företagstyper under skilda förhållanden om man vill att en ekonomisk tillväxt skall kunna säkras.

Herr talman! Då vi är inne på de mindre och medelstora företagen och deras kreditbehov vill jag understryka vikten av att dessa företag också får nytta av den nya kreditgivningsformen på samma villkor som de större företagen. Detta bör äga rum genom AB Industrikredit och AB Företagskredit, och här yrkar vi att riksdagen bemyndigar fullmäktige i riksgäldskontoret att utfärda garantiförbindelser på 12 respektive 6 miljoner kronor utöver tidigare förbindelser.

Vi har i vår reservation 2 a avseende utskottets hemställan under C upptagit problemet beträffande en liberalisering av gällande bestämmelser då det gäller beviljandet av krediter. De rigorösa krav man för närvarande ställer bör

uppmjukas till en mera utvecklingsfrämjande fördelning av kapitalet mellan olika företag och projekt. Särskilt viktigt anser vi det vara att bättre möjligheter ges att förmedla AP-medel till näringslivets investeringar. Nya kreditformer behöver här enligt mittenmotionen övervägas liksom också olika frågor rörande kreditinstitutens placeringsbestämmelser, aktiemarknadens funktions sätt, friare internationella kapitalrörelser m. m. — i vissa fall även om ett statlig garantisystem kan bli erforderligt. En skyndsam parlamentarisk utredning bör här komma till stånd.

Så, herr talman, några ord om det enskilda sparandet som vi anser vara en i högsta grad angelägen fråga i samband med kapitalanskaffningen och som därför enligt vår åsikt ytterligare bör stimuleras. Ett ökat enskilt sparande är i högsta grad nödvändigt för att kreditmarknaden skall kunna fungera effektivt. I reservation 6 a avseende utskottets hemställan under G har vi gett denna uppfattning till känna.

Vi har i vår reservation 9 b i vad avser utskottets hemställan under K I och II angivit hur vi ansett att utskottet bort yttra sig över den motion vi framlagt i huvudfrågan. Om nu förslaget om en investeringsbank är mycket ofullständigt och dåligt utrett vill vi inte motsätta oss att en sådan investeringsbank inrättas, men detta bör ske på de grunder vi närmare angivit i vår motion.

De akuta näringsproblemen, framhåller vi i vår reservation, beror delvis på yttre faktorer men har till stor del orsakats av regeringens skattepolitik och ekonomiska politik. Denna har medfört att företag med goda utvecklingsmöjligheter måste inskränka eller nedlägga driften. Folkpartiet och centerpartiet har tidigare varnat för att regeringens politik leder till en sådan utveckling. Vi har framfört krav på en mer aktiv näringspolitik, som kan stimulera produktionen och arbetsviljan samt har

Investeringsbanken m. m.

efterlyst mer effektiva åtgärder mot inflationen och insatser för en förbättrad kreditförsörjning. Vi framhåller också, att den tekniska och ekonomiska utvecklingen liksom den politik regeringen fört gör det nödvändigt att ordna nya kreditgivningsmöjligheter för projekt av långfristig och riskbärande karaktär.

Vi anser att det förslag regeringen nu framlagt inte har föregåtts av en ordentlig utredning. Knappast någonting i det stora problemkomplex som regeringens förslag avser kan sägas vara tillfredsställande utrett. Det är en lång rad frågor som måste penetreras, och jag hänvisar i detta avseende till reservationerna under de olika punkterna.

Herr talman! Till detta utlåtande har vi också fogat ett särskilt yttrande, som jag vill säga ett par ord om. I detta yttrande har vi tagit upp problemet om forskningen som en betydelsefull faktor för industri och näringsliv. En hel del forskning utförs nu inom näringslivet med självfinansierade medel. Då, som vi tidigare påpekat, sådana medel står till förfogande i allt mindre omfattning, blir forskningen lidande härpå. Vi uttrycker det på följande sätt i vårt särskilda yttrande:

»Att finansiera osäkra och långsiktiga forsknings- och utvecklingsprojekt med lånade pengar står sannolikt inte i överensstämmelse med vare sig företagets eller kreditgivarens önskemål. Den negativa effekten — — — på hela vår ekonomi i form av uteblivna produktionsökningar och arbetstillfällen kan på längre sikt bli mycket kännbar.»

Ett effektivt och konkurrenskraftigt samhälle ligger i samhällets intresse liksom i den enskilda individens. Vi har i vårt särskilda yttrande i tolv punkter redovisat ett aktuellt program för förbättring av näringslivets investeringsmöjligheter med en ökad effektivitet i produktionen och trygghet i samsättningen som följd.

Herr talman! Med det anförda ber

jag att få yrka bifall till reservationerna 1 a), 2 a), 4, 5, 6 a) och 9 b).

Herr talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp):

Herr talman! Herr Regnéll inledde sitt anförande med att säga, att det var skönt att få tala i en fråga där man i vissa avseenden var enig. Men enigheten är ingalunda fullständig, inte heller inom oppositionen. Det är emellertid klart att kommentarerna av representanterna för de tre grupperna inom oppositionen i stort sett måste sammanfalla.

När regeringen i finansplanen signalerade att man ämnade förelägga riksdagen förslag om en statlig näringspolitisk fond, skedde det då näringslivet kommit in i ett sådant skede av svårigheter — nedläggningar av företag och friställningar av arbetskraft — att man litet var hade börjat fundera över hur den fortsatta utvecklingen skulle komma att bli.

Man frågar sig: Hur skall det i strukturrationaliseringens tider bli med de långsiktiga krediterna och med finansieringen av näringslivets investeringar över huvud taget på längre sikt? Centerpartiet och folkpartiet har en gemensam motion i denna fråga. Från centerpartiet har vi i flera år här i riksdagen framlagt förslag i frågor som rör näringslivets finansiering och den allmänna ekonomiska situationen. Vi har yrkat på att man mer allmänt skall uppmärksamma det ekonomiska läget. Så framlades då senare under riksdagens vårsession regeringens förslag om en statlig investeringsbank, där man föreslog ett investeringsanslag på 500 miljoner kronor det första året.

Vi har tidigare — senast 1966 — framlagt förslag i dessa frågor — jag tänker då bl. a. på vårt förslag att ordna långsiktiga krediter genom ett särskilt

Investeringsbanken m. m.

emissionsinstitut, d. v. s. en investeringsbank.

Med hänsyn till den förvärring av näringslivets allmänna läge som inträtt, anser vi att något nu måste göras på detta område. Vi vill med andra ord inte skjuta denna fråga på framtiden. Tidigare har regeringen inte allvarligt velat beakta de synpunkter vi framfört, men nu har man ju fått ändå mera bråttom sedan man genom iakttagelser av näringslivets situation förstått att dessa problem är allvarliga. När vår statsminister för ett eller två år sedan yttrade att strukturomvandlingen skulle komma att bli en smärtsam process för det svenska näringslivet, så tänkte han sig väl kanske ändå inte att den skulle få den omfattning som den fått under det senaste året.

Vi har nu helt plötsligt presenterats ett förslag om en investeringsbank för näringslivets strukturomvandling. Jag vill upprepa att det är hög tid att någonting görs. Vi vill från centerpartiet inte motarbeta en utveckling av näringslivets finansieringsmöjligheter. Men jag anser liksom de tidigare talarerna att frågan om en investeringsbanks utformning inte är tillräckligt utredd och att förslaget inte heller är så klart utformat att man kan anta det i dess helhet; vi skulle hellre vilja genomföra vissa delar av förslaget som ett provisorium under ett år framåt och sedermera få frågan mer utredd.

Vi anser inte att de handlingar, som legat till grund för propositionen och som har redovisats i två promemorior, utgör ett tillräckligt utredningsmaterial för ett beslut i en så viktig fråga. Den övervägande delen av remissinstanserna har, som påpekats tidigare i dag, inte heller ansett att detta material är tillräckligt. Vad som bl. a. är otillfredsställande är att det i förslaget inte finns angivet närmare grunder och riktlinjer för bankens verksamhet. Inte heller har man klargjort hur denna mycket betydelsefulla bankinrättning skall fungera praktiskt i en rad avseenden.

Jag hör till dem som undertecknat de reservationer som bl. a. herr Berglund här talat om, och jag vill understryka att det är en utpräglad tendens att självfinansieringsgraden inom företagen under senare år successivt försämrats. Detta gäller inte bara tillverkningsindustrin utan även handeln och övriga delar av näringslivet. Tendensen är med andra ord allmän, och det är i den utvecklingen strukturomvandlingssvårigheterna har sitt ursprung. Därför vill vi ha en snabb utredning verkställd rörande möjligheterna till en förbättrad självfinansiering inom näringslivet, så att ingen skall kunna säga att vi nonchalerar den viktiga frågan. Vi vill ha utredningen klar till 1968 års riksdag.

Om självfinansieringsgraden är alltför låg, inverkar detta på kreditgivningen och gör den mera riksfylld, och investeringsverksamheten motverkas i företagen. Även företagets initiativkraft dämpas.

I utskottet har man resonerat annorlunda i det fallet och gjort gällande — vilket jag anser vara en felaktig slutsats — att den ökade självfinansieringen i stort sett skulle ätas upp av ökade lönekrav och högre aktievinstutdelning. Det argumentet anser jag vara alldeles för grovt och summariskt. Utskottet har också bedömt frågan ur en annan aspekt och skriver: »Dels är det sannolikt att fördelningen av investeringarna mellan olika branscher och företag blir mera rationell om finansieringen sker över en kreditmarknad där olika behov avvägs mot varandra på grund av räntabilitetsförväntningarna än om fördelningen sker på grundval av tidigare uppsamlade vinster med ofta lägre förräntningsanspråk.»

Vad vet vi om den saken? Ofta kan man konstatera motsatsen, alltså att ett företag inte ens med statliga garantier får överta ett annat företag som är på obestånd eller starta en mycket viktig tillverkning, därför att företaget självt inte har tillräcklig ekonomisk ryggrad. Det är ju inte bara det satsade aktieka-

Investeringsbanken m. m.

pitalet som avgör ett företags ekonomiska styrka utan också det som man under verksamheten kan förstärka sin ekonomi med.

I en reservation har vi också begärt en bättre och smidigare finansieringspolitik för näringslivet, så att de allmänna kreditinstituten — även de enskilda instituten — kan ge långfristiga krediter. Även på den punkten vill vi att en snabb utredning och översyn göres, helst så att frågan kan bedömas av 1968 års riksdag. Professor Börje Kragh, konjunkturinstitutets chef, har i ett utredningsbetänkande tidigare i år antytt något i den vägen utan att dock gå närmare in på frågan.

Sådan som den svenska kreditmarknaden nu är och med de bestämmelser som nu gäller finns det inga möjligheter att klara av den långfristiga finansieringen vid mera riskbetonade investeringar. Hur stort behovet av en sådan riskbärande kredit är vet man inte, i synnerhet inte om den skall omfatta de avsnitt som strukturomvandlingen innebär. Det vet vi inte och det får vi inte heller veta, när regeringen inte vill ha några utredningar på detta område. Det finns inga sakskalet som säger att endast en helstatlig investeringsbank är den mest lämpliga utvägen. Det är endast regeringen som påstår detta.

Vi har i en reservation understrukit att de halvstatliga allmänna kreditinstitut som finns, AB Industrikredit och AB Företagskredit, borde få ökade resurser. Härigenom menar vi att man, samtidigt som man ger sitt stöd åt en stor allmän statlig kreditbank, också skapar möjligheter för de små och medelstora företagen att här kunna få stöd. Vi har även föreslagit en förstärkt anslagsanvisning av kapital till statens hantverks- och industrilånefond.

Det är mycket troligt att det i huvudsak blir storföretagen som den nya statliga banken kommer att ägna sina insatser åt. Därför bör i detta sammanhang förstärkning ske av de kreditinstitut som sysslar med lån till mindre

och medelstora företag. De mindre företagens betydelse är, som herr Berglund nämnde, mycket stor. Genom att risktagandena och initiativen blir fördelade på flera händer blir också riskerna för misslyckanden mindre och färre.

Reservanterna stöder också en bättre exportkreditfinansiering, som vi anser måste anpassas till världshandelns förhållanden. Om andra länder går in för exportkreditfinansiering, måste vi naturligtvis i viss utsträckning följa samma linje. Det har här talats om det enskilda sparandet och naturligtvis betyder det mycket för kommande möjligheter för näringslivets försörjning.

Jag vill än en gång understryka att vi anser att en bank bör inrättas, som successivt får anpassa sin verksamhet på kreditmarknaden. I vissa delar anser vi alltså att principen för en investeringsbank är riktig, men vi anser dock att banken inte genom aktieförvärv eller på annat sätt bör få användas i socialiseringssyfte. Viktigt är också att den inte för med sig maktkoncentration i statens hand — en annan maktkoncentration än den som man i propositionen angivit att man vill motverka på annat håll. Det vore säkerligen mycket värdefullt att få pröva om man kunde skapa en halvstatlig bank, där staten och de enskilda fick balansera ut varandra eller komplettera varandra.

Våra yrkanden i anslagsformen aviker inte i slutsumman från regeringens. Vi yrkar 470 miljoner kronor i investeringsanslag till detta kreditinstitut; vi yrkar 6 miljoner kronor i förstärkning till AB Industrikredit och AB Företagskredit och 24 miljoner kronor till statens hantverks- och industrilånefond och kommer på det sättet till samma slutsumma som regeringen.

Herr talman! Jag skall be att få sluta med att yrka bifall till reservation 1 a, 2 a, 4, 5, 6 a och 9 b.

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! Jag tror att vi genom den proposition, som vi nu håller på att

Investeringsbanken m. m.

behandla, har kommit in i ett nytt skede. Det som utmärkt politiken i detta land under efterkrigstiden — partipolitiken framför allt — har varit en mycket kraftig satsning på sociala förbättringar. Vi har höjt den andel av vår sammanlagda samhällsinkomst som vi avsätter för att hjälpa de gamla, de sjuka, barnfamiljerna och olika eftersatta grupper. Vi använder snart en femtedel av nettonationalinkomsten för sådana ändamål.

Med dessa åtgärder har vi fört utvecklingen mot trygghet ett stort steg framåt. Men trygghet kan vi inte uppnå enbart med hjälp av socialpolitiska åtgärder. Det behövs något annat också. Ute i hela landet märker vi nu en oro för hur det skall gå med sysselsättningen i framtiden. Den mycket gynnsamma medvind som vi haft under hela efterkrigstiden har upphört — och jag tror vi skall räkna med att den definitivt upphört. Det betyder att vi skall klara oss ändå, att vi skall kunna lösa de svårigheter vi möter — som är större än tidigare — och lösa dem på sådant sätt att vi ändå kan fortsätta den sociala utvecklingen men också klara den fulla sysselsättning som vi önskar upprätthålla och den fortsatta reallöneförbättring som vi eftersträvar på både politiskt och fackligt håll. Dessa våra förhoppningar vill vi se förverkligade trots en skärpt internationell konkurrens.

Detta måste betyda att vi är inne i ett nytt skede, där socialpolitiken inte längre står i centrum men näringspolitiken håller på att komma in som den avgörande frågan för oss under det närmaste årtiondet.

Det förslag som vi här i dag diskuterar har sin upprinnelse i diskussioner under 1950-talet och 1960-talet. Vi förde från fackligt håll under det skede, då ATP diskuterades, fram krav på att ATP-pengarna också skulle få användas till utbyggnad av näringslivet i avsikt att skapa tryggare sysselsättning, bättre sysselsättning, bättre reallönemöjligheter

och därmed också en bättre grund för social trygghet i samhället som helhet. Det var detta som gjorde att vi redan på 1950-talet bevakade frågan om ATP-pengarna och deras styrning. Vi fick då genom mycket kraftiga åtgärder utifrån en ändring till stånd på en punkt som jag tror var väsentlig och som kommer att bli ännu mer väsentlig i framtiden. Jag syftar på frågan om vem som skall ha det övervägande inflytandet över ATP-medlen. Den största fonden ligger nu i löntagarnas händer.

Under senare år har vi med stöd av de uttalanden som gjordes under 1950-talet vidare drivit frågan att tiden var kommen att aktualisera en användning av ATP-medlen i näringslivet. I en utredning som gjordes under slutet av 1950-talet framhölls, att man vid mitten av 1960-talet borde undersöka om placeringsreglerna för ATP skulle ändras. Från den tidpunkten har vi också drivit kravet att en sådan utredning borde komma till stånd, så att möjligheter att med ATP-pengarna bygga upp ett bättre näringsliv kunde skapas. Vi har haft frågan uppe på fackliga förbundskongresser och dessutom på LO-kongressen föregående år och där drivit den ganska hårt. Det är bra att regeringen nu gått med på de förslag vi sålunda framfört och är villig att låta ATP-medlen slusas över till näringslivet med hjälp av den investeringsbank som nu föreslås.

Det är de förslag vi under många år har lagt fram som nu börjar förverkligas. Däremot har vi förgäves spanat efter borgerliga alternativ. Först när förslag om investeringsbankens och ATP-medlens överslussning till näringslivet framföres av regeringen kommer motförslag från borgerligt håll. Dessa förslag har vi inte fått se tidigare. De borgerliga har inte visat någon positiv vilja att driva detta slag av frågor. De har velat avvakta regeringens förslag, och först därefter har de varit tvungna att till nöds sätta ihop motförslag på vissa punkter.

Investeringsbanken m. m.

Den konstruktiva politiken fattas när det gäller de borgerliga alternativen. Dessa kommer fram först när regeringen lagt fram sina förslag. Det är på det sättet en svag borgerlig opposition, och man undrar hur den samlade borgerligheten skulle te sig i regeringsställning och vilka förslag som då skulle läggas fram. Skulle man då också hoppas på att få förslag från socialdemokraterna innan man lägger fram egna?

Det skulle vara till fördel för den politiska debatten och för människornas orientering i politiska sammanhang, om de borgerliga lagt fram sina förslag oberoende av regeringsförslaget och inte bara efteråt hängt sig på detta förslag.

Nu har högermännen i konsekvens med den inställning de visade under 1950-talet, då de var negativa mot ATP:s tillkomst, gått emot förslaget om att använda ATP-pengarna i näringslivet genom att skapa en investeringsbank.

Inom centerpartiet var man negativ mot ATP när frågan var uppe i slutet av 1950-talet, men nu är man åtminstone något mer positiv då det gäller användningen av ATP-medlen i näringslivet. Jag tror att saken kan uttryckas så, att centerpartisterna säger Ja till förslaget, ty de behöver pengarna till sina skogsaffärer.

Folkpartiet skulle helst vilja säga Nej. Detta framgick inte minst av herr Ohlins anförande första dagen under remissdebatten, när han uttryckte sin tveksamhet huruvida en fond av större omfattning över huvud taget behövdes liksom den nya form för investeringar den skulle innebära. Folkpartisterna skulle alltså helst — liksom högern — vilja säga Nej, men de säger Ja på grund av att de fortfarande vill hänga ihop med centerpartiet och hålla mittenalliansen levande. Det anmärkningsvärda är, som framgått av folkpartimotionen och som folkpartiets talesman här i kammaren, herr Berglund, nyss har sagt, att de förslag som lagts fram av regeringen inte har ordentligt penetre-

rat förhållandena. Likafullt säger folkpartiet tillsammans med centerpartiet Ja till ett förslag som — enligt deras egen bedömning — dåligt penetrerar förhållandena. Konsekvensen borde rimligen ha varit att folkpartiet i likhet med högern sagt Nej till förslaget, om inte denna politiska strävan att hänga ihop med centerpartiet funnits. Mycket talar för att den ursprungliga viljan inom folkpartiet var att säga Nej, men man har inte vågat gå den vägen utan har följt centern i dess förslag.

Folkpartisterna och centern har emellertid invändningar att göra mot förslaget trots att man säger Ja. Man framhåller att det skulle leda till en monopolställning, till en koncentration av inflytandet på kapitalmarknaden. Den långtidsutredning som har presenterats när det gäller kapitalmarknaden beräknar att vi år 1970 skall vara framme vid ett tillstånd där bankerna svarar för hälften av kreditmarknadsutbudet och ATP-fonden för en tredjedel samt de enskilda försäkringsinrättningarna för en tiondel. Det betyder att vid sidan av de banker som nu dominerar kreditmarknaden också kommer att finnas ATP-fonden som en betydelsefull faktor, trots att den inte svarar för mer än en tredjedel. Det är klart att ATP-pengarna genom investeringsbanken kan sägas få en starkare ställning, eftersom de koncentreras till vissa områden. Å andra sidan är den logiska konsekvensen av ett sådant resonemang att bankernas ställning är så mycket starkare på andra områden, där ATP inte går in med sin andel av kreditmedlen och där inte heller investeringsbanken blir verksam.

Det finns en annan invändning. Man säger att koncentrationen leder till ökad makt i statens hand. Ja, det sade man redan vid ATP-fondernas tillkomst. Men det visade sig att slutresultatet blev att det i ATP-fondernas styrelse sitter en löntagarmajoritet, som jag redan förut har nämnt.

Kanske bör vi inrikta det kommande

Investeringsbanken m. m.

samhället på att inte ha två motpoler, av vilka den ena skall vara en regeringsmakt och den andra makten över affärslivet och industrin. Vi bör ha ett vidsträcktare inflytande och också låta löntagarna få ett medinflytande i affärslivet vid sidan av staten, industrin och bankerna, en triangel där löntagarna får vara med vid sidan av dem som nu har det största inflytandet.

Det kan vara nyttigt att man från regeringens sida vid den fortsatta utbyggnaden av investeringsbanken räknar med denna möjlighet. Vi vet inte hur valen utfaller i framtiden, men vi vet att löntagarna även i framtiden kommer att vara kvar. Det finns i detta samhälle ingen anledning att bygga upp ett maktpolitiskt system, som vilar på staten plus det privata näringslivet för att sedan en vacker dag kanske konstatera att statsmakten ligger i händerna på företrädare för det privata näringslivets topporgan. Det kan vara skäl att redan nu förbereda ett avgörande medinflytande också från löntagarna i framtiden, oberoende av hur de politiska valresultaten kan te sig.

I sin opposition mot investeringsbanken säger man från folkpartihåll — vilket också framförts av folkpartiets talesman här i kammaren, herr Berglund — att man vill förstärka näringslivets självfinansiering. Man klagat över tunga pålagor genom skatter. Det var, säger man, lyckliga tider när företagen hade en hög grad av självfinansiering. Ja, jag förstår att det var lyckliga tider då. Men om man tror att man med en annan skattepolitik i detta land skulle kunna åstadkomma en lika hög grad av självfinansiering som under de gynnsamma efterkrigsåren, så är man inne på fel väg. Skatterna på näringslivet har under senare år varit i sjunkande. Vissa socialförsäkringsavgifter, ATP-avgifter och annat, har lagts på företagen, men skatterna har för näringslivets del inte vuxit utan tvärtom sjunkit, vilket framgår inte minst av bolagsskattens utveck-

ling totalt sett. Vi kan inte med en annan skattepolitik åstadkomma någon nämnvärd förändring generellt sett, och allra minst kan vi med hjälp av skattesänkning åstadkomma bättre självfinansiering för de företag som har det sämst ställt. De har det nämligen så dåligt, att de inte uppvisar några nämnvärda vinster. De utnyttjar sina avskrivningsmöjligheter och därefter blir det inga vinster kvar, varför de praktiskt taget inte betalar några skatter.

Det finns sålunda ingen logik i vad herr Berglund och folkpartiet brukar säga, att de tunga pålagorna genom skatterna är orsak till den sjunkande självfinansieringsgraden. Orsakerna får främst sökas utanför landets gränser. Vi skall då finna att hela den internationella konjunkturen har utvecklats i just den riktningen att företagen överlag i alla branscher och i alla länder har pressats hårt. De gamla goda tiderna med höga priser, med möjlighet att höja priserna medan kostnaderna ännu inte hunnit anpassa sig till den högre prisnivån, är förbi. Det kan vi inte ändra på genom skattepolitiken här i landet — om man för fram sådana förslag lurar man medborgarna.

I fråga om självfinansieringsgrad ligger Sverige högt i världen i förhållande till många andra länder, USA, Tyskland och Frankrike. Företagarna i dessa länder är normalt vana vid en betydligt lägre grad av självfinansiering än vad vi har haft under den osedvanligt gynnsamma efterkrigstiden. Detta gäller också ett sådant land som Japan, som har en betydligt lägre självfinansieringsgrad också i sina bästa och mest expansiva företag än vad vi är vana vid att ha. Den bästa, mest välkonsoliderade och största gruppen i Japan, Mitsubishiconcernen, som är jämförbar med Wallenberggruppen i dominans och inflytande, har en självfinansiering som ligger på ungefär 25 procent medan 75 procent utgör upplånade medel. Bankerna i Japan har en likviditet på 10 procent, medan våra

Investeringsbanken m. m.

banker ligger på 35 procent och i vissa fall ännu högre. Och ändå har det varit möjligt att i det landet driva fram en ännu snabbare utveckling än i vårt land!

Vi skall alltså inte göra samma felslut som folkpartisterna när de säger att en lägre självfinansiering automatiskt leder till en sänre utvecklingstakt. Dessbättre är det inte så. Också med en lägre självfinansieringsgrad, som vi nu får på grund av den internationella konkurrensen, är det möjligt att hålla en hög utvecklingstakt inom näringslivet, som ger oss trygghet för sysselsättning och reallöneförbättringar även i framtiden.

Det förslag om investeringsbank som nu diskuteras är inte någon lösning på våra totala problem i det nuvarande skedet. Investeringsbanken är endast en bit bland många andra i ett pussel. Vi måste föra en sådan allmänekonomisk politik att vi kan bygga upp ett effektivt näringsliv, vi måste slussa över tillräckligt med kapital också från ATP till utbyggnaden av näringslivet, så att vi får bättre arbetsplatser ur vilka vi kan pressa fram tryggare sysselsättning och högre reallöner. Samhället måste också sköta sina egna företag bättre i framtiden än hittills så att de utvecklas i stället för att de stagnerar och går tillbaka. Vi måste vidare räkna med att som en del av näringspolitiken föra in en mer modern och ännu effektivare arbetsmarknadspolitik, ännu effektivare eftersom fordringarna kommer att skärpas när konkurrensen pressar på utifrån. Det behövs moderna arbetsformer härför, det behövs ett moderniserat arbetsmarknadsdepartement genom en ombildning av inrikesdepartementet så snart som möjligt. Det senare är ett gammalt fackligt krav som ännu inte har blivit tillgodosett.

Men det gäller också att gå med vår aktivitet utanför Sveriges egna gränser. Statsmakterna måste föra en aktiv utrikeshandelspolitik och inte vänta att allt skall lösas genom privata kontakter

eller via sedvanliga, alltför diplomatiska kanaler. Det är ett avgörande framsteg som vi på den punkten har fått uppleva de senaste dagarna med GATT-förhandlingarna och tullreduktionen under de närmaste åren. För att utnyttja de nya möjligheterna måste emellertid samhället göra mera på den vägen i form av ännu mer aktiv utrikeshandelspolitik.

Förutom de här uppräknade punkterna, som kanske är mera rent industriella och näringsmässiga, måste vi föra en politik som samspejar med våra krav på tryggare sysselsättning, snabbare reallöneförbättring och bättre sociala förhållanden på alla de andra vitala samhällsområden där vi också är verksamma. Det gäller utbildningen, forskningen och investeringsverksamheten inte bara inom industrin utan också inom samhället allmänt sett, inom bostadspolitiken och inom regionplaneringen. Allt detta måste passas in så att vi utnyttjar våra resurser på ett förnuftigt sätt, som kan ge resultat också för medborgarna i form av trygghet i arbetet och bättre löner. Hela regeringspolitiken och hela riksdagspolitiken måste inriktas på att nå detta resultat. Vi kan inte bara säga till medborgarna: »Här har vi en investeringsbank. Nu skall den klara våra bekymmer.» Investeringsbanken är endast *en* av många bitar i det pussel som vi skall lägga.

Regeringens organisationsformer måste moderniseras på en del punkter. Förutom ett arbetsmarknadsdepartement, som jag nämnde, måste vi få ett särskilt departement för den allmänna näringspolitiken, som mer och mer ställs i centrum, och ett departement för att sköta den statliga företagsgruppen, som har en omsättning på 12 miljarder kronor om året men som tyvärr har stagnerat.

Om vi vill nå resultat gäller det som i vilket annat arbete som helst att ha goda verktyg. För ett gott arbete fordras en god skiftnyckel. En god politik

Investeringsbanken m. m.

kräver en effektiv politisk ledning och en god administrativ skötsel. Därvidlag kan vi aldrig komma för nära det mål som vi har ställt upp. Kraven är stora, och det är ingen risk att vi får ett hundraprocentigt tillfredsställande resultat. Vi kommer hela tiden att i den politiska aktiviteten behöva köra mycket hårt för att nå resultat som är något så när tillfredsställande samtidigt som de yttre förutsättningarna kommer att skärpas, som jag tidigare har framhållit.

Med denna investeringsbank ger vi oss in i näringslivspolitik. Det står emellertid i en av punkterna att banken endast »i undantagsfall skall kunna förvärva aktier». Jag tror att det är en onödigt begränsning. Varför skall det vara i undantagsfall? Varför skall inte löntagarna få rätt att med sina pengar vara med i näringslivet? Det finns inga undantagsfall för det övriga näringslivet.

Man kan möjligen hänvisa till att de stora privata affärsbankerna icke får äga aktier i vårt land som i Tyskland och andra länder, men å andra sidan finns de väl ingen riksdagsledamot som tror att vi styr näringslivet med hjälp av lagar. Sådana är det lätt att kringgå. I det här fallet har man byggt upp investmentbolag och förvaltningsbolag av olika slag runt bankerna. Realiteten är att man på detta sätt kan förvärva aktier om man vill, och det gör man.

Därför finns det inte heller någon anledning att i fråga om investeringsbanken införa juridiska paragrafer som till skillnad från annars skulle komma att tillämpas. Jag beklagar att här står att det endast i undantagsfall skulle vara möjligt för banken att förvärva aktier. Detta bör i stället grundas på en affärsmässig bedömning hur man från löntagarhåll skall sätta in sina pengar i näringslivet på bästa möjliga sätt i framtiden.

Det rör sig här inte bara om ägande av aktier, utan också om det som man kan få genom ägandet, nämligen med-

inflytande. Det är i detta avseende som vi vid sidan av det statliga inflytandet skall försöka få fram löntagarnas inflytande förutom de andra kontakter som skall finnas med i styrelsen. När vi nu i ATP-fondens styrelse fått en löntagarmajoritet hoppas jag att resultatet inte — sedan 5 miljarder kronor av ATP-pengarna flyttas om till investeringsbanken, som dessutom genom skattepengar tillföres 1 miljard kronor — blir att löntagarna som satsat 5 av de 6 miljarderna erhåller ett obetydligt inflytande inom styrelsen för investeringsbanken. Jag hoppas att löntagarnas medinflytande i styrelsen för investeringsbanken, dess framtida politik, dess framtida möjligheter och dess kontakter med näringslivet skall komma att stå i proportion till den andel pengar löntagarna har satsat.

I andra länder har man diskuterat medinflytandet för löntagarna i näringslivet. Detta har diskuterats i olika former i Tyskland för deras basindustrier, och engelsmännen står i dessa dagar inför sådana beslut i samband med nationalisering av sin stålindustri. Det betyder med andra ord att förslag föreligger att löntagarna skall få medinflytande i olika former inom näringslivet. Också i vårt land är det dags att, i samband med att tanken på en statlig investeringsbank realiseras, regeringen uppmärksammar möjligheterna och kravet på ökat medinflytande från löntagarna i sådana här frågor.

Det gäller i detta fall icke medinflytande över andras pengar. Det kan diskuteras hur långt sådant skall kunna föras. Här gäller det ett medinflytande från löntagarhåll över egna pengar. Ingen ger löntagarna gratis medinflytande över sina pengar. Då har regeringen inte heller anledning att i de beslut som måste fattas fram till den 1 juli låta andra grupper få huvudinflytandet över löntagarnas pengar från ATP-fonden genom investeringsbanken.

Problemet är inte längre, om vi skall

Investeringsbanken m. m.

ha en bank, och föra över pengar från ATP till näringslivet, utan *hur* denna bank och dessa pengar kommer att skötas. Kommer banken att kunna arbeta i smidiga, effektiva former, kommer den att skapa sysselsättning, snabba resultat eller kommer den att arbeta i tunga, byråkratiska och stelbenta former och bara bli en parallell till andra institutioner av alltför byråkratisk art, som tyvärr finns kvar i vårt samhälle?

Det gäller att sköta denna bank så, att den verkligen tar vara på de enastående möjligheter den har. Jag säger enastående — av det skälet att det är svårt för ett litet land som vårt att hävda sig i den internationella konkurrensen. Den tekniska utvecklingen och forskningen drar enorma kostnader, marknadsföringen över en allt större värld fordrar kapital. Vi kan inte vänta oss att detta kapital skall kunna skrapas fram av små och medelstora företagare. Ännu mindre kan vi vänta oss detta eftersom självfinansieringsgraden i dessa företag ju sjunker på grund av den internationella konkurrensen. Det gäller för oss att ändå bygga upp ett effektivare näringsliv i syfte att skapa sysselsättning, trygghet och bättre reallöner.

Vem är ägare till det stora kapital som erfordras för att i dagens internationella näringsliv kunna vara med och konkurrera på likvärdig grund? Kemiska industrier, oljekemiska industrier, pappersbruk, varvsindustrier och andra företag fordrar investeringar som normalt ligger på 300 miljoner kronor per företag. Herrarna Wallenberg har inte så mycket pengar till förfogande tillräckligt många gånger under året, icke heller Kooperativa förbundet. Jag skulle förmoda att inte heller Lantbruksförbundet har det, men jag vet inte vad man säger om detta i centerpartiet.

Vi måste likväl i ett litet land som vårt skaffa fram dessa pengar. I de privata affärsbankerna har vi en kreditmarknadsorganisation som är bra och som kan ordna normala krediter i den

form som hittills förekommit. Men vi står nu inför en kreditanskaffning som är betydligt svårare och som rör mycket större belopp än tidigare. Det är därför vi måste ha denna bank och på det sättet kunna ställa de medel som ligger i ATP till näringslivets förfogande. Det gäller nämligen inte bara att en gång skapa fram 300 miljoner kronor från en ägare. Det gäller att åstadkomma en riskfördelning mellan olika investeringsprojekt, och vem har råd till det i detta land annat än löntagarna genom sina ATP-fonder.

Det är därför en enastående möjlighet att vi har dessa fonder, att vi kan sätta in dem i näringslivet och bygga upp de stora kapitalinvesteringar som den normala kredit- och kapitalmarknaden icke har möjligheter att åstadkomma i tillräckligt stor omfattning.

Man kan inte heller från löntagarhåll nöja sig med ett svar av den innebörden att näringslivet nu inte har några pengar på grund av lägre självfinansiering eller saknar investeringslust på grund av den internationella konkurrensen och att vi därför inte kan bygga ut näringslivet och bereda flera och bättre arbetstillfällen. Vi måste, oberoende av hur hård konkurrensen än är, se till att vi kan bereda arbetstillfällen. Och från löntagarhåll måste man vara med och skapa sådana arbetstillfällen. Det blir nämligen ingen ökad trygghet utan dessa bättre arbetstillfällen. Det blir inte annars någon full sysselsättning i en skärpt internationell konkurrens.

Därför skall man från löntagarhåll använda dessa pengar i näringslivet. Vi kan fram till 1970, även om vi inte sätter in mer än 6 å 7 procent av ATP-pengarna i näringslivet i form av ägande, ändå bygga upp ett 40-tal industriprojekt i 300-miljonerkroneklassen tillsammans med andra intressenter inom olika branscher.

Det är dessa enastående möjligheter vi har som man i många andra länder

Investeringsbanken m. m.

icke har, och det gäller för oss att snabbt utnyttja dem, så att vi inte hamnar i en situation, där vi tekniskt befinner oss på efterkälken. Om vi gör det, finns det inte möjlighet att längre upprätthålla högre reallöner här i landet än i konkurrensländer, som har väsentligt lägre löner än vi.

Det gäller att snabbt göra det som vi nu bör göra. Annars skall vi inte hoppas på något resultat av värde. Det gäller att sköta banken så att den inte blir ett uppsamlingsställe för misslyskade privata företag, utan man måste verkligen kunna styra den efter principer som i längden blir till gagn för de anställda, för samhället och för hela utvecklingen mot trygghet och full sysselsättning.

Vi står inför ett nytt skede med denna bank och löntagarnas medinflytande. Det är ett nytt ansvar som faller på löntagarna men också på samhället och på regeringen som företrädare för samhället i främsta hand. Det är ett ansvar som förut har legat på de privata företagsägarna. De har haft ansvar för sysselsättningen. Nu kommer det ansvaret att mer och mer läggas på *löntagarna* själva och på *samhället* och i första hand på regeringen. Det är detta nya som vi står inför. Det växer nu fram ett gemensamt kollektivt ansvar för att trygga vår sysselsättning och vår fortsatta reallöneförbättring i en värld som kännetecknas av en intensivare industriell konkurrens, dyrare produktionsapparat, mera kostnadskrävande forskning, mera vittomspännande och dyrare marknadsföring.

Det gäller för oss att då snabbt bygga upp ett bättre näringsliv, om vi skall kunna bibehålla den fulla sysselsättningen och en fortsatt god levnadsstandard. Kraven skärps ute i världen. Överproduktion har uppkommit i många branscher, t. ex. varvsindustrin och stålindustrin, förutom de gamla industrierna där man länge haft överproduktion såsom textil- och skoindustrierna.

Andra länder är också aktiva på detta område och engagerar sig statligt i sådana sammanhang. I Frankrike satsar staten pengar till stålindustrins utbyggnad; 1 800 miljoner under några år under slutet av 60-talet är vad man har ställt i utsikt.

Japanerna med borgerlig regering är inte rädda för att låta staten gå in i näringslivet. De är inte låsta av borgerliga dogmer utan vill ha praktiska resultat i form av utveckling av näringslivet. 1780-talets engelska författare eller vilka det nu är som hos oss styr en passiv borgerlig politik binder dem inte. Även i England försiggår samma utveckling liksom också i Tyskland och Italien. Hela EEC som är aktuellt i dessa dagar börjar mer och mer föra en samordnad näringspolitik omfattande allt fler områden.

Det är därför tid för oss att ge oss på detta nya och skapa den allmänna näringspolitik inom vars ram ATP-medlen, investeringsfonden och den övriga verksamhet jag nämnt skall fungera. Vi skall emellertid inte vara så optimistiska att vi väntar oss några snabba resultat av de åtgärder som vi nu beslutar. Det är 1970-talets problem som vi löser, och mellantidens frågor får klaras upp genom anlitande av andra medel för vilka vi redan har byggt upp en organisation: arbetsmarknadspolitiken, investeringsfonderna, lokaliseringpolitiken och direkta regeringsingripanden i näringspolitiska frågor för att trygga sysselsättningen och utvecklingen. Allt detta får utnyttjas till dess att vi genom den aktivare näringspolitiken kan uppnå resultat i början på 1970-talet.

I dag tar vi med investeringsbanken ett första steg som kommer att tvinga oss att fortsätta vidare på nya och oprövade vägar. Vi måste lyckas, ty annars kommer det att gå ut över tryggheten, sysselsättningen och reallönestegringarna. Det gäller att handla skickligt för att kunna lösa de kinkiga problem som förestår oss, och vi måste

Investeringsbanken m. m.

också handla snabbt för att inte komma på efterkälken. Vi måste klara oss trots den skärpta internationella konkurrensen, bibehålla vad vi hittills vunnit och föra utvecklingen vidare.

Det är från denna utgångspunkt som vi socialdemokrater hälsar regeringsförslaget med tillfredsställelse. Det må vara riktigt att alla problem inte är beskrivna i propositionen — långtifrån — men de flesta problem på detta område kan aldrig beskrivas i en proposition eller något annat aktstycke utan måste angripas från fall till fall i framtiden. Det är också just det fortsatta handlandet som resultatet kommer att bero på. Vi har lagt grunden. Nu gäller det att bygga vidare och ta vara på möjligheterna.

I detta anförande instämde herrar *Henningsson, Svenning, Gustavsson* i Ängelholm och *Martinsson* (samtliga s).

Herr REGNÉLL (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hagnell menade att vi nu står inför ett nytt skede — han använde detta uttryck — och det nya skulle då vara att det inte längre är socialpolitiken som bör dominera, utan näringspolitiken. Han förklarade att man nu inser att näringspolitik måste till för att i längden trygga de framsteg som vunnits på det sociala fältet. Ja det nya ligger väl i att vi nu får höra detta av en socialdemokrat. Även herr Hagnell måste vara medveten om att denna uppfattning är just vad oppositionen framhållit under många år.

Den upprustade näringspolitiken skall komma till stånd bl. a. genom den nya banken trots att den, enligt herr Hagnell, bara är ett första steg. Man får väl också säga att herr Hagnell när han talar om den borgerliga passiviteten i fråga om att komma med konstruktiva förslag lämnar felaktiga uppgifter. Man spanar förgäves efter konstruktiva borgerliga förslag, sade han. Men han hade faktiskt inte behövt spana längre än

till s. 107 i den föreliggande propositionen, där det återfinnes ett remissvar från bankföreningen i vilket, fördelat på tolv punkter avseende tiden 1959 fram till 1966, redovisas en rad konkreta förslag som framlagts för att just underlätta kapitalförsörjningen i landet.

Inte heller kan herr Hagnell vara omedveten om att oppositionen i sina motioner om den ekonomiska politiken gång på gång framlagt förslag, vilkas genomförande skulle ha inneburit en betydande fördel för näringslivet.

Herr Hagnell utnämner sig till andlig fader till förslaget om en investeringsbank, och han tecknar också den fortsättning som skall följa på förslaget.

Herr Hagnell talar mycket om AP-pengarna och han kallar dem för löntagarnas pengar. Det är riktigt. Men vilka pengar i detta land är strängt taget icke löntagares pengar?

Så glömmmer herr Hagnell det förhållande som jag tillät mig peka på, eftersom jag anser att det blivit otillräckligt belyst i den allmänna debatten, nämligen att dessa pengar från AP-fonderna genom att slussas över till investeringsbanken icke blir nyttigare än när de för närvarande utlånas direkt.

Herr BERGLUND (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det går ju inte att ta upp allt i herr Hagnells polemik mot de borgerliga partierna, men jag vill påpeka några saker.

Jag kan hålla med herr Hagnell om att vi har kommit in i ett nytt skede. Näringslivet har aldrig tidigare varit så expansivt som under senare år. Jag kan också ge honom rätt i att näringspolitiken nu är det avgörande. Det är just därför som vi ser så allvarligt på läget. Det är näringslivet som bygger upp hela vår existens, och vi vill därför värna om näringslivet på ett alldeles särskilt sätt. Därvidlag har emellertid herr Hagnell och vi olika utgångspunkter.

Investeringsbanken m. m.

Herr Hagnell säger vidare, som herr Regnéll påpekade, att han förgäves spanat efter borgerliga alternativ. Vi har ju gång efter annan fört fram sådana alternativ, men regeringspartiet har nonchalerat dem och vill inte ta upp dem. Man säger i stället: Hurra vad vi är bra, och se vad ni är dåliga! Det är det genomgående temat. Hur goda förslag vi än lägger fram, vill man inte ta upp dem.

Herr Hagnell kom som alltid in på det kära ämnet om mittenpartierna och deras samverkan. Det är inte bara här i kammaren som herr Hagnell tar upp detta tema, utan det får vi ideligen höra även i utskottet. När herr Hagnell lider brist på argument tar han till detta.

Vad har det sätt på vilket centerpartiet och folkpartiet gemensamt engagerat sig i detta ärende att betyda? Folkpartiet har inte hängt sig på centern och centern har inte hängt sig på folkpartiet. En ingående analys av förhållandena har gjort att vi i detta fall har funnit det lämpligt att samverka. Men ju mer herr Hagnell agerar i detta avseende, desto mer sammansvetsade blir mittenpartierna.

Även när det gäller talet om alternativen vill jag hänvisa till vad herr Regnéll sade. I vårt särskilda yttrande har vi — om herr Hagnell till äventyrs läst detta — i tolv punkter redovisat på vilket sätt man bör lösa dessa problem. Före dessa tolv punkter skriver vi: »I ett aktuellt program för förbättring av näringslivets investeringsmöjligheter samt för ökad effektivitet i produktionen och trygghet i sysselsättningen bör enligt vår mening följande särskilt uppmärksammas.»

Herr HEDLUND (cp) kort genmäle:

Herr talman! I sitt anförande var herr Hagnell vänlig nog att tala även om centerpartiet. Han framhöll att centerpartiet var emot ATP, och det är riktigt. Vi hade ett annat system att före-

slå, ett system som vi alltså tycker skulle ha varit lika bra som ATP-systemet. Men när riksdagen hade fattat beslut om det nuvarande systemet deklarerade vi att vi ställde oss lojala; beslut av denna art måste följas, eftersom det inte går att bryta sönder ett redan etablerat system.

Om jag inte hade känt till att min gode vän Hagnell är böjd för att i sin argumentering spetsa till saker och ting litet mer än jag tror är ändamålsenligt och främjar saken, skulle jag ha satt upp ett mycket förvånat anlete då han sade att centerpartiet i princip godtagit förslaget om en investeringsbank därför att skogsägarna — som i betydande utsträckning röstar med centerpartiet, menade han — behöver pengar till industriella anläggningar. I den mån det yttrandet avser mig personligen vill jag framhålla, att de industrier jag närmast har att göra med är belägna i den del av Sverige där lokaliseringsmedel kan användas för sådana ändamål, och de har också i betydande utsträckning kommit dessa industriföretag till del.

Nej, herr Hagnell, vårt ställningstagande är ett utslag av den obundenhet av dogmer som centerpartiet — jag talar nu för mitt parti även om jag vet att folkpartiet också till en del var inne på den linjen — ådagalade i början av 1930-talet, då partiet anslöt sig till tanken på en aktiv konjunkturpolitik i syfte att skapa sysselsättning och avsättning. Det är alltså fråga om ett praktiskt grepp för att skapa säkrare sysselsättning och bättre inkomster för alla i vårt land.

Vi är på det klara med att herr Hagnell har rätt när han talar om att näringslivet i stora delar av vår värld befinner sig i en snabb, ja hektisk, utveckling och att man måste anpassa sina åtgärder efter det förhållandet.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp):
Herr talman! Jag blev något förvå-

Investeringsbanken m. m.

nad då herr Hagnell sade att oppositionspartierna inte tidigare framlagt några förslag angående näringslivets finansiering, utan att de först nu visat sitt varma intresse för dessa frågor. Jag vill erinra om att vi år efter år väckt motioner och gjort framställningar om en aktiv näringspolitik, om bättre kreditförsörjning och, som jag nämnde i mitt tidigare anförande, om inrättandet av ett emissionsinstitut, som inte är något annat än en investeringsbank.

Herr Hagnell gick långt tillbaka i tiden och refererade vad socialdemokraterna planerat sedan 1950-talet. Så småningom har tanken på en investeringsbank mognat fram och nu framläggs alltså förslaget, sade han. Men jag har ett referat här som jag skulle tro är riktigt och av vilket framgår att statsminister Erlander inte hade några planer åt det hållet då han i en TV-intervju den 8 september 1966 fick frågan om regeringen tänkte använda ATP-fonderna för direkta engagemang i näringslivet. Han svarade: »Nej, alltså jag tror, att vi åtminstone under den tid, som vi kan överblicka nu, så måste vi använda det sparande, som uppstår i fonderna, till bostadsbyggande, till kommunala investeringar o. d.»

I remissdebatten den 9 januari talade man om en näringspolitisk fond, och i regeringskommunikén av den 1 februari talades det om AB Näringsfinans. Först i statsrådet Wickmans uttalande i TV den 21 mars talades det om Sveriges investeringsbank AB. Detta förslag synes således inte ha genomgått en så mångårig fast uppbyggnad — den skulle ju ha igångsatts långt innan de borgerliga började tänka på åtgärder för näringslivets finansiering — som herr Hagnell ville göra gällande, utan det hela har tydligen mognat ganska snabbt.

Herr HAGNELL (s) kort genmäle:
Herr talman! Ingen i denna kamma-

re tvivlar väl på herr Hedlunds ord, när han säger att centerpartiet är obundet av dogmer. Både socialdemokrater och folkpartister kan väl instämma i det. Högern kanske har en annan uppfattning, det vet jag inte.

Jag tog emellertid inte upp denna fråga för att polemisera mot herr Hedlund, utan jag gjorde det med anknytning till de industriella problemen. När man är obunden av dogmer, förstår jag att man behöver pengar. Då får man resonera om pengar med dem som har pengar. Och då har man att välja mellan att gå ihop med de privata storbankerna eller med samhället. Jag tycker att ni gjort rätt i att stödja förslaget och därmed dra folkpartiet med er på en positiv linje.

Herr Regnéll sade att man från oppositionens sida under många år har hävdatt att vad vi behöver är näringspolitik, inte socialpolitik. Det är riktigt. Det har väl högern alltid sagt. Men det nya ligger i det som herr Regnéll sade, att när vi nu från socialdemokratiskt håll trots högerns inställning till denna fråga har fört fram socialpolitiken så långt som fallet är, anser vi tiden vara inne för nästa etapp i utvecklingen. Vi är också utvecklingsbara. När vi genomfört en sak, går vi vidare till nästa. Just för att föra den sociala tryggheten vidare måste vi i nuvarande skede bygga ut näringslivet. Och nu är läget ett annat, just därför att efterkrigstidens medvind nu är borta. Därför är det motiverat att nu gå ett steg vidare.

Jag har aldrig sagt att jag är andlig fader till detta system utan bara att vi från löntagarhåll sedan 1950-talet har drivit linjen att ATP-pengarna skall föras in i näringslivet, och där har jag medverkat.

Det sagda gäller även beträffande den sista punkten i herr Börjessons i Glömminge anförande, när han sade att regeringen sagt så och så vid ett visst tillfälle, när man diskuterat investe-

Investeringsbanken m. m.

ringsbankens tillkomst och detaljerna kring den. Men vi har som sagt i åtskilliga år drivit kravet att ATP-pengarna skall föras in i näringslivet. Vi hälsar därför också med tillfredsställelse att regeringen nu följer detta förslag.

Herr HEDLUND (cp) kort genmäle:

Herr talman! Om det är riktigt som herr Hagnell säger — vilket jag inte vet — att centerpartiet har dragit folkpartiet med sig, så måste jag framhålla att i så fall har det varit ett mycket lätt lass att dra. Vi har nämligen inte alls känt av det.

Herr REGNÉLL (h) kort genmäle:

Herr talman! Mitt genmäle skall bli en kort replik till herr Hagnell, som sade att högern vid upprepade tillfällen hade dokumenterat att partiet var negativt inställt till socialpolitiken och att vi hade sagt nej till den. Så är inte alls fallet. Den som seriöst studerar vad som förevarit inom politiken vet att högern har medverkat till den trygghet som byggts upp, och dessutom har vi i många sammanhang tagit initiativ härtill.

Herr Hagnell säger att man skall bygga vidare på en grund, och skillnaden mellan herr Hagnells åsikt och vår är just att enligt vår uppfattning grunden måste vara den att resurserna finns. Därför måste näringspolitiken till i första hand. När resurserna finns, skall man överväga hur de bör fördelas.

Herr HAGNELL (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag betvivlar inte alls att det har varit lätt för centerpartiet att få folkpartiet med sig, ty även folkpartiet är ju ganska obundet av dogmer — nästan som herr Hedlund men kanske inte alltid fullt lika utpräglat. Och den som då leder utvecklingen

inom den alliansen blir ju herr Hedlund, vilket jag hälsar med tillfredsställelse.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Ingen tvekan kan ju råda om att herr Hagnell med sitt anförande har sökt ge intrycket att den som leder utvecklingen inom socialdemokratin i dessa frågor heter Hans Hagnell.

Politiskt sett är plötsligheten i den socialdemokratiska aktionen beträffande en fond, sedan förvandlad till bank, ett uttryck för ängslan och rädsla efter fjolårets valnederlag. Eljest hade man inte kastat fram detta fondprojekt utan förberedelse för att sedan snabbt finna det olämpligt.

Enligt herr Erlanders anförande i första kammarens remissdebatt var det ju ingen ände på vilka underbara verkningar denna fond på 500 miljoner skulle kunna åstadkomma. Jag vill säga ett par ord därom, då vi inte haft tillfälle att i denna kammare belysa regeringschefens egendomliga uppfattning.

Man skulle få tryggare sysselsättning, standardhöjning och alla möjliga saker till följd av att en penningsumma — som alla var överens om att man skulle dra in för att förstärka budgeten — användes för en s. k. fond. Den närmare konstruktionen av fonden och riktlinjerna för dess verksamhet kunde regeringen föga ange. Herr Erlander varnade oppositionen, som var med på pengarna men som först ville se efter vilka linjer fonden skulle arbeta, i de mest högtravande ordalag. Här gällde det en avgörande fråga för utveckling och trygghet. Han jämförde med ATP och låtsades som om oppositionspartierna inte hade velat ha några pensionsfonder i ATP-systemet, fastän sanningen är att de skulle ha blivit större med folkpartiets system än med regeringens.

Herr talman! Det vore frestande att här läsa upp stora delar av herr Erlan-

Investeringsbanken m. m.

ders yttrande, men jag avstår med hänsyn till kammarens tid och intresse för opera.

Man förstår att sådana yttranden som statsministerns inte är ett led i en allvarlig ekonomisk debatt. Jag vågar påstå att det i riksdagen knappast har hållits ett partiledar- och statsministeranförande så fjärran från allvarlig politisk debatt som herr Erlanders yttrande den gången. Det var alltså fråga om inledningen till en propagandaaktion. Men för landets utveckling och trygghet kan uppenbarligen de problem som då diskuterades inte ha någon avgörande betydelse, varför propaganda-draget framträder så mycket starkare.

Vill man på allvar främja ekonomisk trygghet och utveckling i näringslivet måste man, som mittenpartierna har gjort, ta upp frågan om kreditmarknaden i ett större sammanhang och med sinne för proportioner. Folkpartiet har länge — jag kanske kan få lov att tala för folkpartiet utan att bli missförstådd av herr Hagnell och andra — verkat för en politik som samtidigt skulle både främja ekonomisk utveckling och framsteg och ge människorna trygghet för goda levnadsförhållanden. Vi har hävdats att det finns ett nära samband mellan dessa ting. Den rätta utvecklingsfrämjande politiken, som skapar stabil sysselsättning i ett starkt näringsliv, ökar direkt människornas trygghet. Bland annat leder den till konsoliderade företag, som ger de anställda större trygghet. Men en god ekonomisk utveckling ger också en större nationalinkomst och ger samhället större resurser för en bättre rent social trygghetspolitik. Det är omöjligt för mig att i dag närmare ta upp detta problems alla olika aspekter. Jag vill bara konstatera ett par saker i förbigående.

Det är alldeles självklart att den ryckighet i regeringens politik, t. ex. när det gäller bostadsområdet, har skapat otrygghet, arbetslöshet och kostnadshöjningar. Det är lika självklart, herr

talman, att den svaga betalningsbalansen, som har blivit följden av regeringens inflationspolitik och den för höga kostnadsnivån, har medfört otrygghet och lägre sysselsättning för människorna i detta land. Och får jag därvidlag understryka att av hänsyn till vår icke tillfredsställande valutaställning och svåra konkurrensläge har det inte varit möjligt att bedriva en sådan expansiv ekonomisk politik i Sverige, som eljest skulle ha varit möjlig under låt mig säga de senaste tolv månaderna och som skulle ha lett till bättre sysselsättning och mindre otrygghet.

Eftersom herr Hagnell är så ytterst intresserad av var idéerna uppkommer må det tillåtas mig att göra en blyg erinran om att dessa idéer beträffande den aktiva konjunkturpolitiken förvisso inte uppkom på partipolitiskt håll — socialdemokratiskt eller annat — utan inom den ekonomiska vetenskapen. Idéerna slog igenom under låt mig säga samma tolv månadersperiod i alla partierna här i landet. All mytbildning till trots vill jag konstatera detta.

Det är mycket beklagligt att betalningsbalansen varit sådan som den varit, och jag är säker på att regeringsledamöterna beklagar det minst lika mycket som någon annan. De har därför varit ur stånd att föra den aktiva konjunkturpolitik som skulle ha förhindrat många av de olägenheter som näringslivet nu fått dras med. Genom att höjningen av nationalinkomsten blivit mindre än vad som eljest skulle ha varit möjligt har dessutom stat och kommun fått lägre skatteinkomster. Den senast genomförda skattehöjningen beror till mycket stor del härpå, även om varken herr Sträng eller förutvarande statssekreteraren i finansdepartementet Krister Wickman funnit det lämpligt att understryka detta viktiga förhållande.

Regeringen vägrar — för att ta en annan sida av dess politik — att modernisera skattesystemet. Även detta ut-

Investeringsbanken m. m.

övar ett negativt inflytande på vårt näringslivs möjligheter.

Men i dag gäller det ändå främst kapitalmarknadsproblemen, herr talman. Dessa bör emellertid enligt min mening diskuteras mot bakgrund av regeringspolitikens allmänna brister när det gäller att främja utveckling och trygghet, och det är en sådan bakgrund jag har försökt till en del skissera. Men nu går jag alltså in på kapitalmarknadsproblemen.

Regeringen gjorde i januari det märkliga utspelet, att den förklarade att 500 miljoner kronors skattehöjning var nödvändig av budgettekniska och allmänna balansskäl, samtidigt som den förklarade att om en fond bildades skulle det bli rena underverket i fråga om att skapa trygghet och utveckling. När dessa anspråk blev alltför groteska framlade regeringen förslaget om en bank för långfristiga riskabla krediter — en statsbank med monopol inom detta område av kreditmarknaden.

Att organisera kapitalmarknaden så att den fungerar smidigt och flexibelt är naturligtvis mycket viktigt. Upprättande av nya kreditinstitut och införande av ändrade regler för de kreditinstitut som finns kan därför vara nyttiga åtgärder, men de gör inga underverk. Om vi skall få en snabb ekonomisk utveckling — inklusive strukturrationalisering — beror främst på att de totala kapitaltillgångarna och kostnadsförhållandena kan ge vårt näringsliv möjlighet att konkurrera — med hjälp av en stigande effektivitet. Därför gäller det att öka den totala kapitaltillgången och bekämpa inflationen — det är de två grundläggande faktorerna för anställningstryggheten. Det gäller också att främja inte bara den tekniska utan också den ekonomisk-organisatoriska och marknadsanalytiska forskningen. Särskilt det sistnämnda forskningsavsnittet har regeringen enligt min mening ägnat alldeles för litet intresse åt.

Men nu inträffar det egendomliga,

herr talman, att regeringen går praktiskt taget förbi detta med nödvändigheten av att öka kapitaltillgångarna. Jag kan inte finna att man närmare diskuterat detta i propositioner eller debatter. Men statsrådet Wickman har råkat ut för vad som inför denna målmedvetna nästan iskalla tystnad måste betecknas som ett olycksfall i arbetet när han i sin artikel i tidskriften *Aktuellt* nr 7 i år slutar med följande stycke: »Våra bästa möjligheter ligger inom kapitalintensiv industri — därför bör vi ge denna möjlighet att utvecklas. Omställningen får inte av kapitalbrist fördröjas så att nedläggningar och företagskriser tvinga oss till improvisationer '— oj oj —' och medför lidanden och ovisshet för människorna. Det är nu vi har chansen att genom en förutseende och odogmatisk politik skapa underlaget för framtidens fulla sysselsättning.» Här gäller det alltså kapitalintensiv industri som inte får hindras av kapitalbrist. Slutsatsen måste bli inte bara att vi skall ha lämpliga kreditinstitutioner utan också att vi skall ha tillräckligt med kapital att fördela. Jag skulle vilja fråga statsrådet Wickman, om inte denna slutsats är så självklart riktig att det är märkvärdigt att regeringen inte inser att det viktigaste är att allt göres för att öka den kapitaltillgång vi har att fördela.

Om herr Wickman undervisar sina barn i ekonomins grunder — vilket jag inte vet om han gör — tror jag inte att det skulle vara så svårt för honom att förklara att om man har ett viss antal bakelser att fördela kan man diskutera olika fördelningsprinciper. Men har man inte mer än ett visst antal kan man inte trollo och det blir inte flera bakelser för barnen tillsammans hur man än delar. Kanske skulle då något av barnen fråga, om det inte på andra områden förhåller sig på samma sätt som med bakelserna. Att de skulle ha hunnit så långt i ekonomin att de frågade om kapitaltillgång, det förutsätter jag inte. Men det finns andra som frå-

Investeringsbanken m. m.

gar sig, om statsrådet Wickman inte inser den avgörande betydelsen av att ha tillräckligt med kapital att fördela.

De krav på en sparstimulerande politik som framförts många gånger från alla oppositionspartierna avvisas år efter år av regeringen. Häri ligger ett av de stora misstagen. En smidigt arbetande kapitalmarknad kan inte skapas med en ringa kapitaltillgång. Man häpnar onekligen, herr talman, när man hör regeringen tala om att det behövs stora kapitalbelopp till strukturrationalisering utan att den sedan tar upp någon diskussion om hur den totala kapitaltillgången skall bli tillräcklig. Jag vet inte om regeringen tänker ta detta kapital från andra användningsområden och vilka dessa i så fall är på längre sikt. 25-procentsavgiften är ju ett 18-månadersarrangemang.

Detta är väl ett nytt utslag av det fördelningsstänkande som är så karakteristiskt för svensk socialdemokrati sedan många årtionden. Den kan inte riktigt fatta att det är genom att förstora kakan som man kan ge större bitar åt en del utan att behöva minska dessa på andra håll. Hela tiden tycks socialdemokraterna vid avgörande tillfällen förlora ur sikte just hur viktigt det är att kakan är tillräckligt stor. De diskuterar i stället framför allt hur man skall finna fördelningsmetoder.

Det är emellertid klart att en smidig och mångsidig kapitalmarknad, där alla slag av sakkunskap kommer till sin rätt genom inbördes tävlan och samarbete genom konkurrens, är av stor vikt. Vi har från folkpartiet föreslagit olika utredningar. Det gällde t. ex. AP-fondernas roll, och den utredning som professor Kragh gjort är ett direkt resultat av våra förslag. Vi avvaktade att utredningen skulle komma. Den kom några veckor efter regeringens förslag. Det var vår avsikt att därefter på nytt på ett mer samlat sätt ta upp de olika kreditmarknadsproblem som vi till stor del bitvis aktualiserat tidigare. Vi har inte

såsom herr Erlander antydde i första kammaren på något sätt varit motståndare till AP-fonderna; i själva verket skulle dessa ha blivit större med vårt förslag än med regeringens.

Enligt svensk praxis talar starka skäl för att man skall avvakta utredningars slutförande. I en del sammanhang hänvisar bankoutsjottets flertal till denna praxis. Jag undrar mycket hur majoriteten i bankoutsjottet känner sig när man på den avgörande punkten skjuter utredningar åt sidan men på alla möjliga andra punkter mot reservanterna anför att en utredning pågår.

Enligt min mening kan man emellertid inte alltid känna sig bunden av en pågående utredning. Det kan vara rimligt att sätta i gång i ett läge där frågan aktualiserats genom framkomna nya omständigheter, men i så fall måste man vara inställd på att ganska snart precisera och modifiera när saken blivit bättre belyst och vissa erfarenheter vunnits.

Folkpartiet har tillsammans med centerpartiet accepterat en av staten startad bank. Vi är beredda på att utvecklingen kan visa att det är lämpligt med ett delägarskap mellan stat och enskilda, men vi tar inte ställning till detta för närvarande. I vilket fall som helst önskar vi inte något monopol.

Om en bank inrättas trots otillräckliga utredningar, är väl inget naturligare än att det kan bli tal om en modifiering längre fram. Att man modifierar en sak innebär dock inte detsamma som att den upphör att existera. Det tycks som om statsrådet Wickman därvidlag hade lurat in utskottsmajoriteten på mycket egendomliga vägar.

I den artikel i »Aktuellt» av statsrådet Wickman som jag nämnde står bl. a. under hänvisning till någon del av en artikel i tidningen Expressen, att »mittpartierna vill ha banken under ett år innan den börjat fungera i större skala. Detta påstående verkar höjt över allt förnuft». Herr Wickman påstår att »banken inrättas på försök under ett år».

Investeringsbanken m. m.

Den skall få existera under tolv månader och sedan skall den avskaffas. Detta felaktiga påstående har direkt tillrättalagts i uttalanden från vårt håll. Det har dementerats dels genom motionernas innehåll och dels av herr Hedlunds mycket enfatiska uttalande till pressen — även den socialdemokratiska. Det har sedan tillrättalagts genom uttalanden av mig själv i TT-referat.

Herr Wickman låtsar — han kan ju inte gärna tro på det själv — att vi föreslår inrättandet av en sådan statlig bank under tolv månader. Han vill verkligen ge oss intrycket av att han inte kan skilja på saker. Han skulle inte inse att man rimligtvis kan säga: Det är möjligt att riktlinjerna behöver reformeras och revideras nästa år. Om vi reviderar postbanken och säger att den nästa år skall få ändrade instruktioner, betyder väl inte detta att man därigenom har sagt att postbanken nu skall avskaffas, varpå en ny bank skall upprättas.

Hela hans sätt att argumentera är onekligen mycket överraskande. Att plocka ut en mening i en daglig tidning och på grundval av denna och trots alla dementier i motioner och uttalanden från auktoritativt håll säga att »de vill ha en bank på tolv månader», är faktiskt, herr talman, en metod som vi varit i huvudsak fria från här i landet sedan rätt länge. Tänk om vi skulle angripa regeringen för någon mening som inflyter i tidningen Aftonbladet — jag ser att herr Erlander ryser vid denna förfärliga tanke! Låt mig tillägga att jag ingalunda på något sätt vill antyda att Expressen argumenterar på Aftonbladets fria nivå men att ett mindre adekvat uttryck kan smyga sig in i en tidningsartikel är väl något som inträffar alltemellanåt även för de skickligaste journalister — och det gäller sannerligen även formuleringar från politiker. Men när saken redan har lagts till rätta, vad är det då för mening med att herr Wickman kör med argumentet att mittenpartierna vill ha en sådan bank på 12 månader?

Herr Wickman säger också: »Mittensionen är genom graden av tvetalan ett i svensk politik dess bättre unikt aktstycke.» Jag skulle vilja säga: Herr Wickmans polemiska argumentation är dess bättre en mycket sällsynt förekommande metod. Efter att ha lyssnat till uttalanden av statsminister Erlander i försvarsdebatten in går förstår jag att herr Erlander inte kommer att underlåta att ta det nya statsrådet i upptuktelse för att han använder just argumentationsmetoden att hos andra ifrågasätta hederliga avsikter, som herr Erlander — mästare i indignation, som herr Wedén med rätta sade — vände sig så starkt emot. Tyvärr får man väl inte vara närvarande vid detta samtal mellan herr Erlander och herr Wickman.

Utskottsmajoriteten har nu låtit sig ledas på avvägar, som jag sade. Herr Wickman har möjligen själv hållit i pennen eller i varje fall fått ge ett litet råd. Bankoutsrottets socialdemokrater är emellertid litet skickligare i att formulera än herr Wickman i våras. De säger: »Verksamhetstiden för det kreditaktiebolag som föreslås i motionerna anses böra begränsas till budgetåret 1967/68.» Om vi i motionerna föreslår en socialfikation av reglerna säger alltså socialdemokraterna: För det icke modifierade förslaget skall tiden begränsas till 12 månader. Och sedan skriver de så att man får ett intryck av att det är fråga om ett förslag om en investeringsbank under 12 månader. Investeringsbanken i denna utformning blir endast temporär, säger de. Vad tjänar en sådan argumentation till? Den har faktiskt ingenting att göra med ett försök att belysa de meningsmotsättningar som finns. Det måste vara argumentbrist som är den huvudsakliga förklaringen.

En huvudfråga är naturligtvis varför den statliga banken skall ha monopol. Herr Wickman har sagt tre gånger i TV, tror jag, och utskottet har sagt att det finns rättsliga förutsättningar att bilda enskilda kreditinstitut i samma syfte, och därför är det inte fråga om något

Investeringsbanken m. m.

monopol. Men om ett enskilt institut skulle få Kungl. Maj:ts tillstånd, vilket av skrivsättet i propositionen och utlåtandet att döma måste vara mycket tveksamt, kan det inte undkomma banklagens bestämmelser, som inte ger detta kreditinstitut den fullständiga frihet att agera som statsbanken skall få i fråga om säkerhet, bundna lån på längre sikt etc. Inte heller kan det räkna med den statliga garanti som regeringen tänker sig. Det är alltså en lek med ord och ingenting annat, när herr Wickman nu i sin svårighet att förstå att det blir fråga om ett statsmonopol gör gällande, att man kan bilda en liknande bank på enskilt håll, om man har lust. Jag förutsätter att statsrådet Wickman antingen tydligt dementerar detta påstående eller också säger ifrån att han som ledamot av regeringen energiskt kommer att argumentera för och anser sig ha vunnit gehör för att regeringen vill ändra banklagstiftningen så, att ett nytt institut får konkurrera på lika villkor, och vidare vill ordna så, att garantier mot förluster lämnas på ett parallellt sätt.

Man behöver inte mer än läsa proposition och utskottsutlåtande för att se att avsikten är att bilda ett statligt monopol inom denna del av kreditmarknaden. Tyvärr ger erfarenheten all anledning att befara att staten inte äger någon speciell vishet när det gäller framtidsbedömning av investeringar. Att ge den en monopolistisk makt i detta avseende vore därför ett allvarligt misstag.

Låt mig tillägga att det finns anledning att närmare utreda tanken på ett kreditförsäkringsinstitut som skulle jämställa en statlig och en enskild bank. Vi har ett liknande system i fråga om exportkreditgarantierna. I det fallet rör det sig om en försäkring som betalas med vissa premier. Varför inte pröva en liknande tankegång, så att det blir konkurrens på lika villkor? Jag vill inte förorda någon viss metod, jag menar bara att detta är en av de saker

som behöver utredas och att olika alternativ kan tänkas.

Eller tänker socialdemokraterna, när de talar om att det inte skall förekomma subventioner, att i själva verket skattebetalarna skall ersätta denna nya bank för de förluster som uppstår? Är detta meningen med garantin? Fortfarande har vi inte fått något klart besked på den punkten. Skall garantierna, som väl är avsedda att ge trygghet åt ATP-fonderna, på skattebetalarnas bekostnad täcka de förluster som en olycklig kreditgivning av det statliga monopolföretaget kanske åsamkar staten? Innefattar räntabilitetskravet kanhända att sådana förluster skall täckas genom något slag av försäkringspremiearrangemang? Vad innebär egentligen affärsmissighet på detta område? Skiljer man i regeringen klart mellan arbetsmarknads- och lokaliseringspolitik å ena sidan och kreditgivning å andra sidan?

Jag vill vidare fråga statsrådet Wickman: Varför kan man inte låta denna bank lyda under bankinspektionen liksom andra kreditinstitut? Skulle det vara någon nackdel när hela oppositionen tycker att så bör bli fallet? Vilken är den innersta orsaken till att man anser att det skulle vara så olämpligt? Man säger att bankinspektionen själv har uttalat sig o. s. v. Bankinspektionen i all ära, men detta är väl en fråga som riksdagen kan bedöma på egen hand! Vi måste få höra argumenten. Det gäller ju en kreditgivning beträffande vilken kontroll och övervakning och även indirekt insyn bör vara så goda som möjligt.

Det har från socialdemokratiskt håll gjorts gällande att oppositionen inte tidigare har haft några uppslag; jag har redan förut nämnt att vi många gånger har framlagt förslag. Herr Hagnell var inne på frågan om företagsdemokrati. Vi har ett aktuellt förslag som läggs fram på folkpartiets landsmöte i nästa månad, och vi började med skrifter om

Investeringsbanken m. m.

industriell demokrati för ett par årtionden sedan.

Herr Hagnell försöker genom upprepningens metod att på något sätt lägga beslag på löntagarna som representanter för allt vad han tycker. Det var det mest karakteristiska i hans anförande att han blev löntagarnas store talesman — t. o. m. mer än regeringens. Mot denna har han visat någon självständighet, det måste jag erkänna. Jag vill svara herr Hagnell att vårt förslag till handläggning av denna fråga har större likhet med TCO:s inställning än regeringens. Det gäller självförsörjningsproblemet betydelse, möjligheterna för friare kapitalrörelser, att banken bör växa in i en omfattande kreditgivning, revision av banklagstiftningen, om att ett institut bör komma till stånd »under statens medverkan», vilket är en i viss mån elastisk formulering. Jag förstår inte med vilken rätt herr Hagnell låtsas att löntagarna, det är jag, Hagnell.

Att ATP-fonderna betyder en väsentlig del av landets årliga kapitalbildning — låt vara att det är en ersättning för kapitalbildning som i huvusak annars också hade kommit till stånd — innebär inte att man kan acceptera vilka metoder som helst för att slussa dessa medel över till näringslivet. Vi diskuterar ju frågan om på vad sätt man skall åstadkomma att dessa medel får så god verkan som möjligt på näringslivet och på tryggheten för människorna utan att medföra andra nackdelar och förluster. Det är fråga om hur den kreditmekanism skall vara organiserad som skall kunna klara den uppgiften bäst. Vi tror på en mångsidig kombination av åtgärder, medan herr Hagnell bara upprepar att han tror att statsmonopolet är så bra. Detta är inte något argument. Man måste diskutera varför inte möjlighet till konkurrens på lika villkor skulle ge ett bättre resultat med mindre risker än det statliga monopolföretaget.

Herr Hagnell talar också om nya vägar. Det är rätt. Vi är inte rädda för

nya vägar. I motsats till vad herr Wickman tidigare påstått, föreslår vi en statlig bank som i viss mån ökar statens inflytande över kapitalmarknaden. Man bör dock inte välja vägar bara för att de är nya, om de inte är bra.

En statlig dirigering med ensamrätt till en väsentlig del av kapitalmarknaden liknar en gammal socialistisk väg, som man har all anledning att tro inte är lämplig. Staten har inte visat sig ha några särskilda talanger när det gäller att leda industriföretag och bestämma över deras investeringar. Konkurrensen leder här till ett bättre resultat och till en högre levnadsstandard. Jag vill rekommendera socialdemokraterna att göra en internationell jämförelse och undersöka var levnadsstandarden är högst. Är det i de länder där man bygger näringslivet på konkurrens eller är det i de länder där man bygger näringslivet på en mycket hård statlig centraldirigering? Ni kommer att finna att den genomsnittliga standarden i den förstnämnda gruppen ligger högt över standarden i den sistnämnda gruppen. Drar man inte någon slutsats av detta förhållande?

Beträffande de medelstora och smärre företagen vill statsrådet Wickman i sin artikel göra gällande, att om det behövs mera pengar till olika kreditinstitut som sörjer för speciellt denna grupp av företag så vet de att de kan få mer pengar. Oppositionen har år efter år föreslagit olika åtgärder för att tillföra sådana institutioner såsom hantverks- och småindustrilånefonden, indirekt företagareföreningarna, mera pengar. Socialdemokraterna har röstat ner dessa förslag. När herr Wickman skall förklara varför så litet intresse ägnas åt detta kreditproblem säger han: Det vet ju alla att om det behövs mer pengar, får man det. Detta uttalande är förvånande, men det kommer att ha konsekvenser för herr Wickmans ställningstagande i framtiden.

Beträffande självfinansieringsfrågan

Investeringsbanken m. m.

hänvisar jag till föregående talare. Jag vill dessutom bara hänvisa till vad som sägs i nationalbudgeten, som finns i bilaga till tilläggspropositionen, på s. 14. Där understryks vikten av företagens självfinansiering.

Herr talman! Vi är på det håll jag företräder med på att ett statligt kreditinstitut inrättas, och vi är glada över att därvidlag kunna uppträda helt tillsammans med centerpartiet. Vi hävdar att en utredning krävs rörande modifikation och kompletteringar av den nya banken och en i viss mån ändrad banklagstiftning, så att man får en väl fungerande kapitalmarknad. Ett statligt institut bör inte få monopol. Förutsättningar bör skapas för konkurrens på lika villkor. Man skall inte eftersträva maktkoncentration med andra syften än att främja den ekonomiska utvecklingen. Det är en felbedömning av regeringen att tro att strukturrationalisering i huvudsak blott kräver medel till stora företagenheter. De behövs lika mycket för de mindre och medelstora företagen. Ett onödigt nedläggande av mindre enheter leder till arbetslöshet och otrygghet för äldre arbetskraft. Som ett led i en väl avvägd mångsidig politik vill vi räkna också en utvidgning av ramen för lokaliseringslånen.

Framför allt vill vi att denna fråga om en bättre kapitalmarknad skall ses i ett större sammanhang. Regeringen överdriver betydelsen av tillkomsten av ett nytt statligt kreditinstitut. Det krävs framför allt att man ökar den totala kapitaltillgången, men det vill regeringen inte ens utreda. Det krävs en jämn ekonomisk utveckling utan regeringspolitikens ryckiga sysselsättning — då får man större trygghet. Väl konsoliderade företag har samma verkan. Mindre inflation och lugnare kostnadsutveckling och ett skattesystem som ger vårt näringsliv konkurrensförmåga ökar tryggheten. Härvidlag har regeringen misslyckats.

Vi vill sätta in denna utvecklings-

främjande politik som är indirekt trygghetskapande i en ram av sociala trygghetsåtgärder. Vi vill påskynda utredningen om allmän sysselsättningsförsäkring som ger en viss trygghet för rimlig inkomst åt alla arbetsvilliga. Det behövs för alla, men för närvarande särskilt för äldre människor. Vi vill ha större möjligheter till förtidspensionering, bättre forskningsresurser beträffande arbetsmarknaden, ökat stöd åt svårplacerad arbetskraft i fråga om bl. a. utbildning och omskolning samt avgångsvederlag.

I längden är det nog god ekonomi även med den sociala trygghetspolitiken. Men även om den till en del inte är räntabel, så är den motiverad i alla fall. Människorna är nämligen inte främst hjälpmedel i produktionen och i samhällsarbetet. Människorna är främst målet för verksamheten. Att bereda dem rimliga och allt bättre levnadsvillkor och befria dem från otrygghetens och beroendets gissel framstår som ett viktigt mål i sig självt. Den rent ekonomiska verksamheten skall vara räntabel och effektiv. Det ger en snabb ökning av resurserna. Staten har *därvidlag* ingen särskild förmåga. Men den skall söka ordna en samhällsram som underlättar snabbast möjliga ekonomiska tillväxt, med självklara hänsyn av annat slag. Samhällets arbete måste å andra sidan ges en sådan inriktning att den ekonomiska utvecklingens frukter till väsentlig del går till trygghet åt människorna, inte bara de arbetande utan lika mycket de som har nedsatt arbetsförmåga och de gamla.

Mot socialdemokraternas lust att ständigt öka det statliga inflytandet i det ekonomiska livet sätter vi ett friare samhällssystem större produktionskraft och naturligtvis också mera oberoende ställning för människorna. På det sättet får man högre standard och större resurser för en social trygghetspolitik.

Jag vill sluta med att säga till rege-

Investeringsbanken m. m.

ringen: Försök inte inbilla någon att ett nytt statligt kreditinstitut utgör något avgörande bidrag till lösning av dessa stora problem. Med den olyckliga utformning regeringsförslaget har fått kan det tvärtom i flera avseenden få negativa verkningar. Rätt utformade kan däremot en grupp av kreditmarknadsreformer — inklusive nya kreditinstitut — och möjlighet till konkurrens på lika villkor betyda en positiv sak bland många andra. Men efter regeringens utspel i början av året, särskilt av herr Erlander i remissdebatten, efterlyser jag ett sinne för proportioner vid diskussion av dagens ämne.

Herr HEDLUND (cp):

Herr talman! Det är säkert en allmän erfarenhet inom näringslivet att det varit knappt med kapital under de senaste åren, vilket delvis tar sig uttryck i minskade möjligheter för företagen att med egna medel finansiera moderniseringar, utvidgningar o. s. v. Denna minskade självfinansiering grundar sig naturligtvis ytterst på försämrad lönsamhet. Delvis beror också bristen på erforderligt kapital för näringslivet på den konkurrens om pengarna som följer av de samhälleliga anspråken på kapital, vilka varit rätt betydande.

Åtskilliga i och för sig räntabla företag synes ha nödgats avbryta sin verksamhet i brist på likvida medel, vilket medfört friställning av arbetskraft. Denna friställning är ju ett problem för sig, ett allvarligt problem för alla anställda — inte minst för de äldre. I detta sammanhang kan det förtjäna att påpekas att det just på tjänstemannasidan är ett särskilt allvarligt problem, detta därför att arbetsmarknadspolitiska åtgärder av naturliga skäl inte kan komma i fråga för tjänstemännens del i samma omfattning som för andra. Det är ju ganska svårt att ordna beredskapsarbeten för tjänstemän.

Snara åtgärder behöver vidtas för att öka tillgången på kapital inom vårt nä-

ringsliv. Med teknikens snabba utveckling i våra dagar är dröjsmål härvidlag en allvarlig sak. En starkare finanspolitik både för statens och kommunernas del, baserad på återhållsamhet när det gäller nya utgifter under en tid framöver, är en väg som måste beträdas. En begränsning av konsumtionen med t. ex. den 1-procentiga omsättningsskattehöjningen ger självfallet en liknande effekt.

Som jag tillät mig framhålla i remissdebatten är inte de pengar som inflyter genom omsättningsskattehöjningen på något sätt speciellt öronmärkta, såsom sagts i vissa sammanhang, för den långsiktiga kreditgivning som nu diskuteras. Minst lika rimligt är att säga att detta är medel som staten själv lånar upp och som går vidare till den kreditgivning vi i dag talar om. Höjningen av omsättningsskatten är i själva verket ett led i den finanspolitiska förstärkningen i form av en överbalansering av driftbudgeten. Det väsentliga är den finanspolitiska innebörden, nämligen begränsningen av konsumtionen och efterfrågan samt minskningen av statens behov att låna på marknaden, varigenom ett ökat utrymme kan skapas för lån till det privata näringslivet. Hur medlen sedan skall komma näringslivet till godo är en sak för sig. Centerpartiet har som bekant förklarat sig berett att biträda förslaget om en avsättning av 500 miljoner kronor till näringslivet. Sannolikt kommer förhållandena även nästa år att vara sådana att ett likadant beslut kan visa sig motiverat.

Det står väl klart för de flesta att det behövs mera kapital, men i den proposition som förelagts riksdagen i ämnet har det inte ens gjorts något försök att räkna ut vilket kapital som skulle behövas — jag medger att det kan vara svårt.

Men även om man kan säga att en förstärkning av budgeten och en återhållsamhet med statens egen upplåning ger ökade lånemöjligheter, så kan det naturligtvis inte göras gällande att en statlig investeringsbank i och för sig

Investeringsbanken m. m.

ökar den samlade tillgången på pengar. När vi i centerpartiet ändå förklarat oss beredda att medverka till inrättande av investeringsbanken beror det på följande förhållanden.

Genom den föreslagna ordningen med ett statligt aktiekapital och en statlig garanti skapas förutsättningar för att överföra AP-medel till näringslivet utan att man behöver ta risker som är oförenliga med dessa medels karaktär av en gemensam tillgång för anställda och arbetsgivare. De krediter det här gäller avser ibland kapitalinsatser i företag, som visserligen kan bedömas som mycket livsdugliga och betydelsefulla men beträffande vilka riskerna är större än vad affärsbankerna kan ta. Genom detta statliga engagemang avlastar man riskerna från AP-medlen.

Ett yttrande från bankinspektionen förtjänar säkert att uppmärksammas i detta sammanhang. Inspektionen säger, att man måste utgå från att riskerna ibland blir större än bankerna rimligen kan och får ta. I den allmänna debatten brukar det ibland sägas, att det ju då bara är att ändra bestämmelserna för bankerna. Men inspektionen säger att man ofta förbisett att bankerna av hänsyn till sin solvens måste avhålla sig från eller i vart fall endast i begränsad omfattning kan delta i sådan finansieringsverksamhet som investeringsbanken bör ha till huvudsaklig uppgift. För fullständighetens skull tillägger inspektionen, att en sådan ordning måste gälla oavsett om regler härför finns inrymda i banklagen eller inte, eftersom principer av den innebörden måste utgöra grunden för en sund affärsverksamhet.

Ett annat motiv till att vi ställt oss bakom förslaget är att man inte helt kan bortse från behovet av att styra över någon del av tillgängligt kapital till vissa viktiga men riskfyllda projekt och till projekt som med hänsyn till sin räntabilitet kan bedömas som alldeles särskilt betydelsefulla. Utomlands är det

långtifrån ovanligt med en utlåning till näringslivet från hel- eller halvstatliga kreditinstitutioner och i samband därmed någon form av styrning. Men vi tycker att det bör utarbetas normer för den styrningen och att det bör skapas garantier mot godtycke, ett godtycke som man väl knappast har anledning att räkna med så där i förstone men som kan komma i efterhand, kanske delvis beroende på slentrian. Vi står ju inte helt främmande för styrning av kapital i vårt land heller. Man kan bara peka på lokaliseringspolitik; den innebär ju en kraftig styrning av kapitaltillgångarna för vissa ändamål. Det är en politik som i varje fall i dag tycks ha accepterats ganska allmänt.

En statlig bank av föreslagen typ skulle emellertid, som jag ser det, kunna komma att utgöra inkörsporten till ett förstalligande i betydande omfattning av vårt näringsliv. För den som i likhet med mig tror att det vore till skada för vårt land och vårt folk är det naturligt att ställa kravet att den statliga banken inte skall få rätt att förvärva aktier i bolag. Här har jag alltså en uppfattning som är diametralt motsatt den som herr Hagnell förfäktade för en stund sedan från denna talarstol. Han sade att det var olyckligt att det i propositionen skrivits att man i *enstaka fall* kunde tänka sig ett inköp av aktier. Jag menar att man i de enstaka fall som propositionen åsyftar bör kunna begära att svenska folkets ombud i denna kammare och i medkammaren, så länge den finns, skall ta ställning till frågan om vi vill ha en ökad statsdrift eller inte.

Att jag ser så här allvarligt på en mer omfattande utökning — det är det jag talar om — av den statliga sektorn inom näringslivet beror inte på någon dogmbundenhet, utan det beror på att jag har kommit fram till den bestämda uppfattningen att en omfattande statsdrift i ett land innebär betydande risker för den personliga friheten. Om statsdriften kommer att dominera kommer det inte

Investeringsbanken m. m.

att finnas samma utrymme för den personliga friheten som vid ett näringsliv som till större delen består av privat företagsamhet med något inslag av statlig verksamhet. Det är därför jag är så bestämd, för att inte säga benhård, på denna punkt, och jag kan från denna talarstol lova att jag kommer att aktualisera denna fråga även i fortsättningen för att, därest det finns parlamentariska möjligheter, få bort orden om att banken utan riksdagens medgivande — märk väl detta — skall kunna förvärva aktier.

Det var en risk. Det finns alltid risker. Man måste ta vissa risker, men man skall inte ta onödiga risker. En annan risk är den för godtycke i långivningen, alltså maktmissbruk. Jag framhåller ännu en gång att jag inte skulle tro att man — särskilt inte efter de debatter som har förts och de påpekanden som gjorts på denna punkt — behöver befara att det blir aktuellt inom de närmaste åren, men denna bank skall ju inte bara vara ett år, som någon tycks ha trott, eller ens några år, utan den skall bestå, och då bör man bygga in garantier mot maktmissbruk, garantier mot godtycke. Det har vi trott att man kanske kan göra på ett av två sätt; och vi vill att man skall närmare överväga vilket. Det ena är att göra banken halvstatlig, det andra att skapa en konkurrerande bank som arbetar på lika villkor. Det betyder, mera konkret uttryckt, att sistnämnda bank i den mån den är försedd med erforderligt riskkapital skall ha enahanda möjligheter att erhålla penningtillskott av AP-medlen. Jag har inte helt bortsett från att det kan ligga något i utskottets uttalande att ytterligare en bank kan leda till en bättre fördelning av lånemöjligheterna på olika låntagare. Men med den dominerande ställning och makt som kan tillkomma en statlig bank kan man riskera att AP-medlen förr eller senare kan komma att användas på ett sätt som får karaktär av godtycke.

Detta är frågor som vi anser bör snabbtredas. Vi vill inte veta av några onödiga dröjsmål, eftersom vi vet att det behövs pengar. Kommer man fram till att banken bör vara halvstatlig, så erfordras vissa ändringar i konstruktionen vad gäller styrelsens sammansättning, tillskjutande av eget kapital o. s. v. Stannar man däremot för det andra alternativet, alltså inrättande av en konkurrerande bank, behöver naturligtvis den statliga banken inte bli av den storlek som föreslås i propositionen. Det är överväganden av det slaget som föranlett oss att yrka på en begränsning av bankens omfattning i dag och begära en utredning av frågor som det synes oss angeläget att få klarlagda.

Däremot har vi aldrig tänkt oss en bank som är provisorisk i den meningen att den skulle upphöra att finnas till efter en viss tid, t. ex. ett år. Hur i rimlighetens namn kan någon komma på en sådan tanke? Hur kan man tänka sig att anställa en bankdirektör på ett år, hyra lokaler på ett år och låna ut pengar från banken som skall betalas tillbaka inom ett år, om hela verksamheten upphör? Det är ju så orimligt att jag inte förstår hur någon ens kan framföra en sådan tanke. Det har vi inte heller gjort! Vi har sagt att banken skall finnas kvar och driva verksamheten tills vidare i begränsad omfattning, till dess det blivit klart, huruvida man vid sidan om skall ha ytterligare en bank som på lika villkor konkurrerar med AP-medel, eller om vi skall ha en halvstatlig bank. Till dess skall banken finnas kvar i föreslagen storlek. De pengar som mittenpartierna varit beredda att anslå härför är också mer än tillräckliga för verksamheten under den relativt korta tid vi ansett nödvändig för den föreslagna utredningen. Men investeringsbanken skall göras definitiv nu. Det är bara de frågor jag berört som skall stå öppna.

Det är en del andra frågor som också har tagits upp i mittenpartimotionerna. De är ganska utförligt behandlade nu,

Investeringsbanken m. m.

och jag skulle tro att kammarens ledamöter värdesätter om jag inte står och upprepar vad som har sagts av representanter för mittenpartierna.

Låt mig bara säga några ord om självfinansieringen. Naturligtvis måste man ha en viss grad av självfinansiering i företagen. Jag skulle tro att de flesta företag skulle känna det ganska olustigt och finna sig ganska ohägrade att sätta i gång med investeringar, om de måste låna till allt eller till nästan allt, och jag tror det är sunt om de känner det så. Man måste ha en egen liten grundplåt och sedan låna till resten. Grundplåten måste fås genom denna form av självfinansiering, genom aktieteckning eller på något liknande sätt. Men man kan inte bortse från att företaget självt måste ha en inte så liten grad av finansieringsmöjlighet.

Det har också i denna motion — jag skall dröja även vid den detaljen — hemställts om utredning angående åtgärder till särskild stimulans av enskilt sparande. Jag har den uppfattningen att en sådan utredning bör göras. Även om det man kan åstadkomma kanske inte blir så mycket, kan man nog åstadkomma något, och varje liten del av nationalprodukten som går till ökat sparande innebär en betydande fördel. Jag för min del vill inte överdriva möjligheterna att förmå folket att spara, eftersom det än så länge tycks vara ganska svårt att åstadkomma den grundläggande förutsättningen, nämligen ett fastare penningvärde. Så länge man inte har det är det svårare att få folk att öka det enskilda sparandet. Men jag skulle tro att de skatteregler vi har, enligt vilka en viss summa pengar på banken är skattefri, inte saknar betydelse för storleken av det enskilda sparandet.

Företagens storlek bör självfallet inte vara något avgörande för lån från investeringsbanken. Men det är väl sannolikt att ganska många stora projekt kommer att anmälas, och därför har vi ansett det välbetänkt att avskilja belopp,

som för den mindre företagsamheten är betydande men som i det stora sammanhanget kanske ändå inte är så våldsamt stora, för att man genom bättre kapitalförsörjning bl. a. skall kunna motverka den koncentrationsprocess som pågår, delvis på grund av likviditetssvårigheter även för lönsamma företag.

Den aktiva lokaliseringspolitik som nu har bedrivits ett par år betecknas väl av i varje fall de flesta bedömare — det finns väl en och annan principrytare som inte tycker så — som framgångsrik, vilket man bör kunna utläsa ur avflyttningsstatistiken för de norra länen. Det har enligt min mening blivit en nästan förbluffande gynnsam utveckling i det hänseendet, och jag tror att lokaliseringpolitiken har en större uppgift att fylla än man hittills har gjort klart för sig. Därför bör den också komma att omfatta ett geografiskt betydligt större område än det som i dag är det primära för lokaliseringpolitiken.

Herr talman! Vi tillstyrker, såsom framgår av reservationerna till bankoutskottets utlåtande nr 33, förslaget om inrättande av en statlig bank, ett statligt kreditaktiebolag. Vi motsätter oss däremot en anordning som lämnar möjlighet till en omfattande socialisering av näringslivet, och vi vill ha åtgärder till skydd mot maktmissbruk och godtycke. Slutligen vill vi ha garantier för att en behörig andel av kapitaltillgångarna kommer även den mindre företagsamheten till del.

Herr BOHMAN (h):

Herr talman! Jag skall börja med att försöka sätta in regeringens bankprojekt i dess politisk-ekonomiska sammanhang. Jag tycker det är desto mer befogat att göra detta som regeringens plötsliga utspel på kreditmarknadsområdet, liksom dess utspel på andra områden efter höstens valnederlag, bär improvisationens prägel och framstår som ett uttryck för den ryckighet och bris-

Investeringsbanken m. m.

tande konsekvens som under de senaste åren kännetecknat regeringspolitiken, bl. a. beroende på de stridiga intressen som finns mellan olika fraktioner eller olika generationer i den socialdemokratiska ledningen.

Efter att under årtionden ha drivit en politik som minst av allt påverkats av näringspolitiska aspekter har socialdemokraterna nu plötsligt börjat betrakta begreppet näringspolitik som dagens honnörsord. Det har äntligen gått upp för socialdemokratin att det svenska näringslivet inte tål vad som helst, att det välstånd och den standarutveckling som vårt näringsliv hittills har garanterat kanske kan komma att äventyras av en — för att citera finansministern — alltför »ambitiös» ekonomisk politik, främst inriktad på att tillgodose dagens kortsiktiga behov och härför in-teckna en osäker framtid.

Och det är inte bara regeringen som kommit underfund om detta. Även de stora löntagargrupperna har kommit till insikt om att de ständiga pris-, löne- och skattestegringarna har försatt oss i en situation där begreppen otrygghet och brist på sysselsättning på nytt har blivit konkreta realiteter.

Osäkerheten inför framtiden, förmedlad till regeringen genom löntagarorganisationerna, har utlöst krav på handling. Det är mot den bakgrunden som regeringen, enligt min och många andra bedömares mening, har improviserat detta bankprojekt. Man har velat göra en politisk grej för att dölja politiska misslyckanden och för att dämpa den kritik för bristande handlingskraft som inte minst grupper i de egna leden fört fram särskilt nu efter valet. Projektet är tillräckligt stort, tillräckligt genomgripande för att tilltala fantasin, för att utmana oppositionen och för att ge intryck av handlingskraft även där sådan saknas. Det är från socialdemokratisk utgångspunkt begripligt att man har valt denna väg i stället för den för politisk prestige mera obekväma, näm-

ligen att lägga om den hittills förda närings- och skattepolitiken i direkt produktions- och sparstimulerande riktning. Det hade varit mest naturligt att göra detta, eftersom det nya som inträffat i den svenska samhälls ekonomin är att följderna av en felaktig ekonomisk politik plötsligt har uppenbarats i en till följd av det uppdrivna kostnadsläget avsevärt försämrad konkurrenskraft både på export- och hemmamarknaden med ty åtföljande brist i bytesbalansen samt omställningssvårigheter och företagsnedläggelser. Den nya statliga monopolbankens syfte skall enligt propositionen vara att bidra till finansiering av sådana »investeringsprojekt inom näringslivet som inriktas på rationalisering, strukturanpassning och utveckling». Vilken magistral truism, statsrådet Wickman! Finns det över huvud taget några investeringsprojekt i näringslivet som inte syftar just till detta? Kan statsrådet Wickman ange några andra slag av investeringsbehov?

Över huvud taget präglas regeringens nykläckta näringspolitiska giv av sådana här nymornade slagord, som syftar till att ge allmänheten intryck av att det *nu* kommer att hända någonting i det svenska näringslivet som kräver sådana exceptionella insatser av teknisk och ekonomisk natur att de kan tillgodoses bara genom statliga insatser av väldiga dimensioner. Nej, herr talman, det utvecklingsskede vi befinner oss i är till sin art inte avvikande från tidigare.

Herr talman! Ingen borde väl i dag vara omedveten om den oerhörda expansion — jag använder avsiktligt uttrycket »oerhörd» — som det svenska näringslivet och det svenska samhället upplevt sedan industrialismen bröt igenom i slutet av förra seklet. Vårt land behöll längre än många andra länder strukturen av ett avlägset, fattigt jordbrukssamhälle med fåtaliga industrier. Ny teknik, nya mekaniska hjälpmedel som kunde utnyttjas av vårt folk

Investeringsbanken m. m.

med dess naturliga tekniska läggning, rika naturtillgångar, vilkas produkter efterfrågades av en expansiv värld, skickliga arbetare, tekniker och företagare skapade det moderna svenska industrisamhället. Förutsättningarna förbättrades självfallet av att vi kunde hålla oss utanför de två världskrigen. I den återuppbyggnadsprocess som tog sin början efter det andra världskriget kunde exportindustrin i vårt land, i motsats till vad fallet var i flertalet andra europeiska länder, med oförstörd produktionsapparat utnyttja de goda konjunkturerna och tillgodose uppdämda efterfrågebehov utomlands och här hemma. Utvecklingen stimulerades också — i varje fall i ett tidigt skede — av utländska investeringar i olika basnäringar.

Aven den lugna interna politiska utvecklingen och viljan till samförståndslösningar mellan arbetsmarknadens parter har bidragit till omdaningsprocessens snabba genomförande. I detta sammanhang skulle jag gärna vilja kosta på mig ett erkännande att den svenska socialdemokratin i regeringsställning med en ofta smidig och anpassningsbar, praktiskt inriktad politik i stor utsträckning kom de farhågor på skam, som många i det borgerliga lägret och inom näringslivet hyste med hänsyn till de doktrinära marxistiska synpunkter som präglade partiprogrammet.

Program visade sig vara en sak. I det praktiska handlandet tillämpades andra spelregler. Efter de ideologiska motståndningar på det ekonomiska planet, som förelåg omedelbart efter andra världskriget under den s.k. skördetiden, har regeringspartiet alltmer kommit till insikt om att vårt välstånd är helt beroende av det svenska näringslivets effektivitet, investeringsförmåga och initiativkraft.

I själva verket förefaller det som om socialdemokraterna under 1950-talet, då de drev sin starkt expansiva politik,

var mer optimistiska och hade större tilltro till företagsamhetens expansionsförmåga än vad företagarna själva många gånger hade. Det ledde till att man intecknade välståndsökningen i sociala reformer, om vilkas önskvärdhet det inte förelåg några delade meningar men vilkas tidsmässiga inplacering ibland var föremål för debatt.

Detta ledde till att man underskattade behovet av att driva en sådan ekonomisk politik, att man inte undergrävde näringslivets utvecklingsbetingelser för framtiden.

Den situation som vi nu befinner oss i har i hög grad föranletts av denna optimistiska grundsyn på den fortsatta välståndsutvecklingen. Det är den som har lett till att vi — som finansministern numera brukar uttrycka det — »överansträngt våra resurser och dragit växlar på framtiden».

Herr talman! Under efterkrigstiden, då återuppbyggnadsarbetet ute i Europa och Marshallhjälpen satte fart på hjulen, hade det svenska näringslivet möjligheter att ta ut höga priser och få goda vinstmarginaler. I stor utsträckning användes vinsterna till nya investeringar, som i sin tur ledde till mera rationella och effektiva produktionsmetoder och till ökad kapacitet. Till nära 100 procent kunde industrin under 1950-talet finansiera sin utbyggnad genom egna överskottsmedel. Man kunde satsa på forskning, man kunde ta större risker än man skulle ha gjort, om man varit tvungen att gå ut och låna på kreditmarknaden.

Denna utveckling har nu kulminerat. Vårt kostnadsläge har försämrats och vår konkurrenskraft likaså. Det är framför allt expansionen i samhällsekonomin och den otidsenliga progressiva beskattningen som i förening med en överhettad arbetsmarknad har drivit kostnaderna i höjden. Konkurrenskraften har påverkats av att vårt indirekta skattesystem inte är neutralt och därmed inte ger svenska företag möjlighet

Investeringsbanken m. m.

att på lika villkor konkurrera med utländska.

Prisutvecklingen i exportindustrin är dålig. I själva verket ligger priserna där sedan många år tillbaka på oförändrad nivå, medan kostnaderna för varje år gått upp i höjden. I takt därmed har självfinansieringsförmågan försämrats och kommer, av alla prognoser att döma, att bli ytterligare försämrad. Samtidigt har naturligtvis behovet av kapital ökat. Vi behöver kapital för att skapa nya resurser, för att ersätta dyrare arbetskraft med maskiner.

Herr talman! Den beskrivning av utvecklingen i det svenska näringslivet, som inleder propositionen, målar i stort sett samma bild som jag nu har givit. I allt väsentligt kan man därför ansluta sig till den redovisningen. Den skiljer sig så påtagligt från därefter följande avsnitt, som skall försöka motivera behovet av en stor statlig monopolbank, att man frestas ropa på författaren för att få beklaga honom för att han måst skriva förord till ett i övrigt så dåligt verk.

Jag skulle särskilt vilja apostrofera författaren till förordet för hans nyanserade bedömning av frågan om företagsstorleken. Att tydliga nackdelar kan framträda då företagen växer utöver viss storlek är, som författaren påvisar, obestriddigt, likaså att små och medelstora företag, de som framför allt torde komma i kläm då den nya monopolbanken skall fördela kapitalet, har stora fördelar »då det gäller flexibilitet och möjlighet till anpassning». Vad som också bör noteras är författarens riktiga konstaterande av att, även om de svenska företagen är små internationellt sett, det är betecknande för dem att de genom teknik och specialisering ofta är stora *inom sitt område*.

Vidare vill jag särskilt understryka konstaterandet att frånvaron av subventioner och en i huvudsak klar inriktning av näringspolitiken på fri konkurrens utgör en förklaring till den

snabba industriella utvecklingen i vårt land. Inte minst nu, i startögonblicket för den statliga banken, som på sitt område skall arbeta utan konkurrens med andra, bör den förklaringen hållas i minnet.

Inte heller kan man rikta någon invändning mot analysen av industrinläggningarna under åren 1965 och 1966, men vad man saknar i det sammanhanget är en redovisning av vad som förekommit vid andra liknande analyser, nämligen att företagsdöden framför allt under 1966 troligen inte bara kan betraktas som en sund anpassning efter nya betingelser, att det alltså inte bara är fråga om strukturrationaliseringar eller en ökning av driftenheternas storlek, utan också kan vara ett uttryck för generella akuta lönsamhetsproblem. Att företag slås ut med ty åtföljande förluster i samhällsekonomiskt kapital och arbetskraft innebär alltså en bekräftelse på att den svenska samhälls ekonomin kommit ur takt med den internationella utvecklingen.

Av olika möjligheter att stimulera till kapitalanskaffning i näringslivet pekar författaren slutligen på de möjligheter härutinnan som aktieemissioner innebär. Man drar sig då till minnes, hur socialdemokraterna på olika sätt har försökt försvåra sådan nyttig verksamhet, bl. a. genom förra årets besynnerliga omsättningsskatt på aktier. Vid sidan av sparade vinstmedel utgör ju kapital genom aktieemission företagets främsta källa till riskkapital. En väl fungerande aktiemarknad är ofta en förutsättning för betydande strukturrationaliserande åtgärder. Den har också stort värde för näringslivets effektivitet genom att kursbildningen ger uttryck för marknadens värdering av de prestationer som företagsledningarna gör och de framtidsutsikter som man bedömer att företagen har. En breddning och aktivisering av aktiemarknaden borde vara ett gemensamt intresse för näringsliv och företag.

Investeringsbanken m. m.

Herr talman! Hur man än bedömer det utspel som började i januari med en näringspolitisk fond i statsverkspropositionen och som efter remissdebatten så småningom fick sin slutliga gestaltning i påskpropositionen om en statlig monopolbank, finansierad med skattebetalarnas pengar, kan man inte komma ifrån att det i huvudsak är politiskt bevingat — politiskt i två hänseenden. För det första har regeringen, som redan har sagts, uppenbarligen känt ett starkt tryck att göra någonting alldeles påtagligt på det tidigare misskötta näringspolitiska fältet. För det andra har man genom projektets uppläggning bäddat för ytterligare ingrepp, styrning och dirigering inte bara på kreditmarknaden utan också inom näringslivet i dess helhet. Det är inte svårt att begripa med vilken tillfredsställelse det måste ha varit som regeringen kastade ut ett så präktigt köttben till de radikala socialiseringsivrarna på den socialdemokratiska vänsterkanten.

Det har inte gått många månader sedan talesmän för regeringen bestämt sade sig inte vilja använda AP-fonderna i socialiseringssyfte. Men det var före valet. Nu skall pengar från fonderna kanaliseras till näringslivet — vilket i och för sig är bra — men inte i fri konkurrens mellan olika sinsemellan tävlande intressenter utan främst genom en enda hos regeringen väl förankrad bankinrättning. Storleken av de kapitallångingar som den nya banken kommer att disponera, den förmånsställning som den har föreslagits få och dess anknytning till olika politiska instanser ger den en maktställning, som inte bara frestar till missbruk utan dessutom lätt kan medföra risktaganden och felbedömningar, som kan få allvarliga konsekvenser för både samhällsekonomin och framåtskridandet.

Det framhålles uttryckligen i propositionen att banken skall medverka i »ett effektivt samspel mellan bankens verksamhet och de många andra led i samhällsutbyggnaden där staten har sty-

rande och sammanhållande funktioner». Banken skall, med andra ord, ha politiska syften. Verksamheten förutsätter, heter det i propositionen, »samhällsekonomiska överväganden som inte kan eller bör krävas av privata och mindre institut». Det oaktat skall kravet på de enskilda projektens företagsekonomiska lönsamhet inte eftersättas.

Man frågar sig hur detta går ihop och hur det stämmer med de uttalanden som även i andra sammanhang har gjorts från regeringens sida, att banken inte skall bedriva subventionerande verksamhet. Sådana förklaringar ter sig tvärtom skäligen misstänkta mot bakgrunden av bankens organisation och allmänna målsättning. Och hur skall detta kunna kontrolleras? Banken står inte under övervakning av bankinspektionen; den lyder direkt under regeringen. Till yttermera visso skall bankens verksamhet enligt instruktionen, trots att banken har fått formen av ett aktiebolag, »anpassas till de riktlinjer för den allmänna näringspolitiken som statsmakterna vid varje tillfälle formulerar».

Innebär inte i själva verket bankens förutsedda risktagning en subventionering? Banken avses ju gå längre härvidlag än staten hittills har tillåtit kreditinrättningarna i övrigt att göra. Varje investeringsbeslut förutsätter i och för sig en så att säga normal risktagning, eftersom det alltid är svårt eller omöjligt att på längre sikt bedöma marknader och teknisk utveckling.

Den statliga banken, som skall arbeta med AP-medel samt med skattebetalare och inte med insättarpengar, skall ta långt större risker; det är avsikten. Om man ger krediter till företag som på grund av en investerings osäkerhet inte har någon möjlighet att få finansieringsresurser på de vägar som står *andra* företag till buds, är det då inte fråga om en subventionering? Regeringens språkrör upprepar det oaktat att banken inte skall subventionera.

Nu har vårt vanliga bankväsen till

Investeringsbanken m. m.

uppgift att göra många gånger mycket svåra säkerhetsbedömningar av de aktuella projekten, att väga deras räntabilitet och allmänna utvecklingsbetingelser. Inom det svenska kreditväsendet har för det ändamålet byggts upp en kvalitativt och kvantitativt högst betydande fond av erfarenhet och sakkunskap. Den bedömning som den nya banken skall göra är väsentligt mycket svårare, eftersom den skall åsyfta »särskilt osäkra eller särskilt riskfyllda stora projekt». Bedömningen skall också koncentreras på en enda instans, som dessutom — även om man till den knyter i kreditfrågor erfarna och sakkunniga experter — till sist kommer att vara beroende av regeringens politiska ställningstaganden. Med tanke på de väldiga belopp som skall omsättas efter en dylik, till ett enda beslutsställe koncentrerad riskprövning föreligger uppenbarligen fara för felbedömningar med stora och på lång sikt allvarliga skadeverkningar.

Prioriteringen av dessa mycket stora investeringsprojekt måste ske på bekostnad av andra projekt, framför allt mindre och medelstora. Banken som sådan skapar ju inga nya kapitaltillgångar; det tror jag att alla talesmän för oppositionen hittills i dag har understrekat. Det finns därför anledning att påminna om att de stora företagen, de som har mer än 500 anställda, svarar för mindre än en tredjedel av det totala antalet arbetstagare inom industrin. Varje tiotal miljoner kronor som via den statliga banken tillföres stora investeringsprojekt innebär alltså att bortåt ett hundratal mindre, måhända utvecklingsbara projekt kan få skjutas åt sidan. Det bör därvid också beaktas att stora investeringar i basindustrierna — t. ex. skogsindustrin och järnbruken — får antagas syfta till en ökad produktion med en även i absoluta tal minskande arbetsstyrka.

I och för sig kan ingen kritik riktas mot detta. I ett läge med brist på arbets-

kraft och med höga arbetskraftskostnader utgör sådana satsningar bärande motiv för investeringar. Men om de göres på bekostnad av kredittilldelningen till mindre, specialiserade företag, som sysselsätter ett förhållandevis högre antal arbetstagare, kan i varje fall från trygghetssynpunkt investeringen diskuteras. Det allvarliga är att konkurrensen om krediterna mellan de olika intressenterna — de stora, de medelstora och de små — inte kommer att bli fri. Kreditgivningen skall ju av banken inriktas på de *stora* investeringarna; det är därför banken har skapats.

Bakom dessa farhågor ligger en misstro mot regeringens sakkunskap och förmåga att bedöma komplicerade kreditmarknads- och näringslivsfrågor; det skall jag gärna erkänna. Det i sista hand avgörande beslutet kommer att fattas av någon eller några få personer i den blivande bankens ledning och/eller i kanslihuset. Jag upprepar att jag hyser större förtroende för den samlade sakkunskapen inom det svenska kreditväsendet än för den begränsade kretsen inom statsbankens sfär. Konsekvenserna av felbedömningarna blir långt allvarigare, då det är fråga om stora och koncentrerade projekt som beslutats av en *enda* instans än då beslutsfattandet har uppdelats och decentraliserats på olika företrädare för en mängd skilda, inbördes konkurrerande kreditgivare.

Jag har redan framhållit att banken skulle kunna brukas — eller, om man så vill, missbrukas — i socialiserings-syfte. På vissa håll i den socialdemokratiska pressen har man med tillfredsställelse noterat dess möjligheter i detta hänseende. Under alla förhållanden ger banken regering tillfälle att bygga ut den statliga företagsamheten, något som de doktrinära kretsarna inom socialdemokratien säkerligen inte alls har någonting emot. En sådan utveckling är emellertid oroande med hänsyn till nödvändigheten att man använder våra be-

Investeringsbanken m. m.

gränsade kapitaltillgångar på det sätt som ger största möjliga utbyte för hela det svenska folkhushållet.

Monopolbanken skall få rätt att, i motsats till andra bankinrättningar, permanent äga aktier. Genom bankens förmedling kan på så sätt statliga företag lätt bildas. Att expansionslystna statliga företag kommer att söka spåda på sin finansiering i den nya statsbanken är också antagligt. Begångna misstag kan på så sätt förbli okända och en gång gjorda felinvesteringar kan förvärras genom följdinvesteringar. Det ligger i sakens natur att kreditsökande företag, som blivit avvisade på den öppna marknaden och som söker sig till statsbanken, förmodligen i utbyte mot krediter kan förväntas bli tvingade att underkasta sig ett mer eller mindre långtgående statligt medinflytande.

Den oro man har rätt att hysa i detta hänseende förstärks när man studerar propositionens text. Där diskuteras de avvägningsproblem, som uppstår då flera kreditsökande konkurrerar om bankens gunst. Problemet lösning torde ofta, heter det i propositionen, »ligga i någon form av samgående mellan två eller flera intresserade företag. Över huvud taget torde», sägs det vidare, »de moment av produktions- och företagskoncentration i form av samarbetsavtal eller fusion som ett projekt rymmer, komma att spela en betydande positiv roll i bankens överväganden.» I klartext innebär detta, såvitt jag förstår, att kreditsökande företag kan få finna sig i att banken som villkor för krediter kräver att de underkastar sig de direktiv i fråga om företagsstruktur eller annat som statsbanken kan komma att dekretera.

Jag förmodar att den nyss citerade meningen har formulerats mot bakgrund av det nekande svar som finansminister Gunnar Sträng fick av den svenska varvsindustrin när han begärde att de större varven skulle gå samman, om de ville ha motsvarande kredit-

eller räntegarantier som varv i andra länder använder för att konkurrera med de svenska varven. Detta gör inte formuleringen mera aptitlig. Finansminister Gunnar Sträng är nog en skicklig finansminister, men oavsett vilken åsikt man må hysa om honom i det hänseendet tror jag inte att någon, ens i den inre kretsen, vågar påstå att statsrådet Sträng bättre än varven kan kan bedöma deras egna utvecklings-, struktur- eller konkurrensproblem.

Herr talman! När jag här använt den negativa benämningen »monopolbank» på det nya statliga bankprojektet har det naturligtvis berott på dels den förmanställning i olika hänseenden som bankinrättningen avses inta, dels bankens direkta kontakter med de politiska beslutande instanserna och den klart uttalade avsikten att låta politiskt betingade värderingar avgöra handlandet, dels slutligen bankinrättningens storlek. Den kommer att disponera ett kapital, som om ett år är ungefär lika stort som motsvarande kapital i hela det samlade svenska bankväsendet. Den kommer att representera en maktkoncentration som saknar varje jämförelse inom det svenska näringslivet. Regeringen har försökt bagatellisera bankens storlek. Med åberopande av siffermaterial från utredningen »Finansiella långtidsperspektiv» har man påstått, att bankens andel av kreditmarknaden omkring år 1970 skulle utgöra endast 6 procent. Därvid har antagits att bankens årliga utlåning skulle uppgå till ungefär en miljard kronor.

Herr talman! Enligt samma utredning beräknas dock industrins totala årliga externa finansiering vid den angivna tidpunkten uppgå till ungefär 1,5 miljard kronor. Den del därav som består av långa lån måste naturligtvis vara avsevärt lägre. Det är dessa belopp som skall jämföras med bankens årliga utlåning. En sådan jämförelse ger verkligen begreppet maktkoncentration en reell innebörd.

Investeringsbanken m. m.

Till sist, herr talman, några sammanfattande synpunkter. De strukturförändringar som vi nu upplever i det svenska näringslivet utgör i princip ingenting nytt. Vi har tidigare haft perioder med långt intensivare förändringar än dem det i dag är fråga om. Den omvandlingsprocess som pågår och som alltid har pågått, kan inte plötsligt sägas kräva en statlig satsning av det slag som nu föreslås. Regeringen har inte velat ge ett enda exempel på någon betydelsefull strukturrationaliserande åtgärd inom näringslivet som inte kunnat komma till stånd därför att krediter inte stått till förfogande.

Det råder i dag en djup oro inom näringslivet, inte minst bland våra arbetstagare. De försämrade konjunkturerna, den inhemska pris- och kostnadsstegringen, de statliga restriktionerna på kapitalmarknaden har börjat komma till uttryck i svåra driftsinskränkningar och företagsnedläggningar. Vi har som redan har sagts kommit i otakt med den industriella utvecklingen framför allt till följd av regeringens ekonomiska politik, men regeringen lägger skulden på kapitalmarknaden. Den bästa garantin för de anställdas trygghet och för fortsatt välståndsutveckling är goda näringspolitiska betingelser och god lönsamhet i företagen; herr Ohlin underströk det för en stund sedan.

Lönsamma företag garanterar trygghet. Det är därför statsmakternas självklara skyldighet att skapa gynnsamma villkor för näringslivets utveckling. Det kan däremot inte anses vara en uppgift för statsmakterna att med skattepengar bygga upp redskap för att dirigera utvecklingen i näringslivet. Fritt konsumtionsval, fri kapitalbildning och fri företagsamhet utgör som förr den väsentliga drivkraften för framåtskridande. Det har inte inträffat någonting som motiverar en annan principiell bedömning av framtiden.

Det är enligt min mening en även-tyrlig spekulation som regeringen gör,

när den nu tror sig ha förmåga att styra utvecklingen, att avgöra vad vi skall satsa på i framtiden och då den i det syftet bygger upp ett eget instrument för att finansiera projekten.

Det hade, herr talman, legat nära till hands att i stället rätta till de missgrepp regeringen själv gjort och som medverkat till skärpningen av dagens konjunktursituation, åtgärder ägnade att hejda pris- och kostnadsutvecklingen, att stimulera sparandet, att höja självfinansieringsgraden, att reformera det föråldrade skattesystemet, att revidera den doktrinära syn på de fria kapitalrörelser som följer med internationaliseringen av företagsamheten, att ge kreditväsendet möjligheter att anpassa sin verksamhet efter dagens förhållanden och efterfrågeläge och att över huvud låtta på de band som låser kreditmarknaden. Allt detta framstår i dagens läge som mer ägnat att garantera tryggheten och fortsatt framstegstakt än det jättelika bankprojektet.

De vägar som högerpartiet har anvisat som alternativ till bankprojektet anknyter till detta resonemang. Jag skall med ett enda undantag inte konkret redovisa den mångfald åtgärder som vi har föreslagit. Jag skall inte heller beröra de olika möjligheter som vi dessutom angivit för statsmakterna att lösa de omställnings- och trygghetsproblem som aktualiserats för den enskilde arbetstagaren i omställningsprocessen i näringslivet. Här har staten en direkt och självklar skyldighet att gripa in. De åtgärder som i det hänseendet kan komma i fråga belyses av andra företrädare för högerpartiet.

Jag skall i korthet bara ta upp ett enda av dessa förslag. Det har berörts av herr Regnéll, bankoutsjottets ordförande. Jag gör det därför att det förslaget utgör ett positivt, konkret, realistiskt alternativ för den statliga monopolbanken men utan den bankens alla principiella och statliga olägenheter. Jag syftar på det kreditinstitut, i vår

Investeringsbanken m. m.

motion benämnt Näringskredit, som vi anser bör komma till stånd för att bidra till att lösa sådana betydelsefulla finansieringsbehov i näringslivet där på grund av projektets natur en viss risk-spridning kan vara påkallad.

I detta sammanhang kanske jag får skjuta in ett bemötande av herr Hagnell, som gjorde gällande att högerpartiet i konsekvens med sin fientliga inställning mot ATP-systemet har fullföljt sin ståndpunkt och alltid sagt nej till en kanalisering av AP-medel över till näringslivet. Det påståendet är naturligtvis alldeles felaktigt. I själva verket har vi arbetat för en sund kanalisering av AP-medel till näringslivet under åtskilliga år.

Här är det inte fråga om *huruvida* man skall överföra AP-medel och göra dem räntabla i näringslivet utan *sättet* för hur det skall äga rum. Vad vi vänt oss emot är att den metod som regeringen valt leder till risk för socialisering, maktkoncentration, missbruk och i sista hand till felbedömningar som kan bli skadliga för oss alla. Det institut som vi föreslagit kan ta hand om investeringsprojekt som kräver en relativt hög andel av långfristigt bundet kapital. Andra större kreditbehov kan föranleda problem därför att de i fråga om löptid inte väl passar vare sig den långa eller den korta kreditmarknaden — men de hör också hit. Det här institutet bygger på följande synpunkter:

1. För att AP-fondernas medel skall kunna engageras måste säkerhetsfrågan kunna lösas tillfredsställande.

2. Konkurrensen på kreditmarknaden måste bevaras och utvecklas. En decentraliserad beslutsprocess i kreditgivningen är en grundförutsättning härför.

3. De kapitalresurser som ställs till näringslivets förfogande måste fördelas efter rent företagsekonomiska kriterier, icke politiska.

Institutet skall byggas upp som ett refinansieringsinstitut. Grundkapitalet skall kunna tillskjutas av samtliga affärsbanker inklusive den statliga kre-

ditbanken. Dess uppgift skall alltså vara att återfinansiera affärsbankerna för sådan långfristig finansiering som är svår att tillgodose genom direkt placering av krediter på den långa marknaden. Återfinansiering skall kunna avse såväl stora som mindre kreditbehov, och kreditbedömningen åvilar i första hand affärsbankerna. För en investering som från allmänna synpunkter bedöms som särskilt angelägen men som efter vedertagna kreditbedömningsprinciper inte kan finansieras genom bankerna, hos Näringskredit eller eljest på marknaden — och sådana projekt kommer att aktualiseras även i framtiden — får liksom hittills ställas statlig garanti genom av riksdagen för varje särskilt fall fattade beslut. Statliga företag skall i övrigt få sina kreditanspråk behandlade på precis samma sätt som enskilda företag.

Herr talman! Om man anser att vår kreditmarknad behöver kompletteras med ytterligare kreditgivande organ står olika möjligheter till buds. Vårt förslag utgör *en* lösning. Det väsentliga är emellertid att man inte skapar instrument för en ekonomisk-politisk maktkoncentration som kan missbrukas och vars felbedömningar kan befaras leda till en misshushållning med knappa resurser, fördröja eller omöjliggöra fortsatt välförhållning och därmed skapa *ökade* och inte *minskade* risker för otrygghet.

Av dessa skäl, herr talman, har högerpartiet bestämt gått emot den statliga monopolbanken.

Herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr statsrådet WICKMAN:

Herr talman! Dagens debatt om investeringsbanken och den debatt som kommer att fortsätta i frågan utspelar sig naturligt nog mot bakgrunden av vår allmänna syn på statens roll i en marknadsstyrd ekonomi. Jag tror att det kan vara av värde att i detta sammanhang något precisera vår inställning.

Investeringsbanken m. m.

Låt mig först konstatera att den högt utvecklade industriella marknadsekonomins produktionspotential självfallet är oerhört stor — det är vi alla medvetna om. Denna marknadsekonomi är en fin uppfinning och rätt modern i mänsklighetens historia. Det är dess resultat som den tredje världen nu står i begrepp att imitera, fastän det naturligtvis kommer att äga rum med andra metoder. Samtidigt har emellertid denna marknadsstyrda ekonomi avgörande brister när det gäller att tillfredsställa vissa fundamentala mänskliga behov och de behoven kommer alltid att göra sig gällande i en demokrati.

Den första korrigeringen av marknadsekonomi i vårt land ägde rum under 1930-talet, då dess oförmåga att ge medborgarna en trygg sysselsättning demonstrerades med förfärande påtaglighet. Det är inte alls min avsikt att i dag på något sätt utkämpa 1930-talets strid på nytt, men det är obestriddligen lärorikt att ta del av de doktrinära argument som på den tiden anfördes mot en aktiv konjunkturpolitik och av de säkert subjektivt ärliga katastrofprofetior som då mötte socialdemokratiens förslag. Men, som sagt, den striden är nu utkämpad.

Också i ett annat väsentligt avseende underkänner vi marknadsekonomi, nämligen med avseende på dess fördelning av inkomsterna. I princip är vi alla överens på den punkten. Men principer är ointressanta när de inte prövas mot verkligheten. När det gäller ingrepp i inkomstfördelningen inleddes dessa på 30-talet, och de ledde då liksom senare till politiska kriser i vårt land.

Tekniken att omfördela inkomsterna över statens budget och via socialförsäkringssystemet är väl etablerad, även om den inte alls är färdig vare sig i omfattning eller till sin utformning.

Pensionsreformen 1959 var det andra stora ingreppet i marknadens inkomstfördelningsmekanism. Låglöneproble-

met, som hör till vårt samhälles stora, ännu inte lösta problem, kommer alldeles säkert att aktualisera ingrepp i ekonomin som kommer att bli föremål för politisk strid.

Den tredje stora inbrytningen i marknadsekonomi gäller resursernas fördelning mellan offentlig och privat sektor. Det var 50-talets stora strid, där socialdemokratiens uppgift var att försvara de behov hos människorna som kunde tillfredsställas bara genom offentliga åtgärder, att påvisa alla de icke marknadsförda behoven i ett civiliserat liv — utbildning, sjukvård, kultur och miljöfrågor — och att med politiska medel ge dessa behov en konkurrenskraft gentemot den marknadsförda delen av den moderna människans standard. Med dessa frågor sammanhänger också behovet att skydda medborgarna mot den moderna produktionsteknikens skadeverkningar.

Arbetsmarknads- och lokaliseringspolitikerna är andra viktiga exempel på hur vi medvetet korrigerar och kompletterar marknadsmekanismen i vårt samhälle. De fria marknadskrafterna skapar sannerligen inte en arbetsmarknad som fyller kraven på effektivitet och rationalitet och samtidigt svarar mot våra rättvisa- och trygghetskrav. Jag tror att vi kan karaktärisera arbetsmarknadspolitikerna just som ett medel att förena kraven på effektivitet med kraven på rättvisa. För lokaliseringspolitikerna gäller samma sak: utan offentliga insatser framför allt via stimulans i olika former skulle vi inte få den regionala fördelning av sysselsättning och aktivitet i vårt land som vi önskar.

Den utveckling jag nu skisserat är ett uttryck för socialdemokratiens ideologi och grundläggande värderingar. Vi tycker oss i samhällsutvecklingen ha funnit upprepade stöd för vår åskådning att centrala problem för människan i vårt samhälle kan lösas bara i samverkan och genom att ge samhället

Investeringsbanken m. m.

de nödvändiga resurserna. Den åskådningen har sin fulla aktualitet också i högstandardsamhället. Denna utveckling karakteriseras av att vi vid varje betydande förändring mött motstånd, ett motstånd som senare övervunnits och som i efterhand framstått som rätt obegripligt. Jag vill redan på denna punkt uttala min förvissning om att den fråga vi diskuterar i dag kommer att ansluta sig till detta mönster.

Jag vill också framhålla en annan viktig innebörd i vår politik. Vi har nu som tidigare viljan att förändra samhället. Vi framför våra krav och våra förslag som lösningar på aktuella problem vilka möter medborgarna i vårt land. I den meningen är vår politik en praktisk pragmatisk politik. Det ändrar inte dess ideologiska innebörd. Men denna praktiska inriktning av politiken betyder att vi också eftersträvar samarbete i fråga om de lösningar vi föreslår. Vi accepterar blandekonomin. I den accepten ligger både en strävan att ständigt förbättra denna ekonomi och en vilja att samarbeta. Vi betraktar, som jag sagt i annat sammanhang — jag upprepar det gärna nu — detta samarbete med den privata delen av vår ekonomi inte som någonting som påtvingats oss som en praktisk nödvändighet utan som en värdefull tillgång i vårt samhälle.

Jag är övertygad om att oppositionen gör en allvarlig felbedömning av vår samhällsutveckling och en allvarlig underskattning av de krafter som rör sig hos en stor majoritet, om den inte förstår att vi nu befinner oss i ett samhälle, där medborgarna kräver både trygghet och utveckling och där förhoppningarna om förverkligandet av dessa krav i sista hand alltid kommer att riktas mot staten. Staten, samhället, får bära ansvaret inte bara när statens egna företag råkar i svårigheter utan också när privata företag gör det, framför allt naturligtvis när de inställer produktionen och friställer arbetskraft. Det

är statens uppgift att garantera den fulla sysselsättningen i detta land, och den fråga vi har att behandla i dag gäller vilka följder detta får för statens politik.

Vårt förslag att inrätta en investeringsbank kan bara förstås mot bakgrunden av denna allmänna utveckling och den situation vi i dag befinner oss i. Symtomen på denna situation finner vi i underskottet i vår bytesbalans och i den ökade frekvensen av företagsnedläggningar. Vi befinner oss — det har sagts av tidigare talare och jag vill understryka det — nu i ett annat skede i vår ekonomiska utveckling än den för oss liksom för övriga västeuropeiska länder relativt problemfria efterkrigstiden. Vi hade ett gynnsamt utgångsläge när kriget slutade. Vår position var av flera skäl mycket gynnsam: varuhungern i världen var stor och en ihållande högkonjunktur mötte våra exportvaror. Under 1950-talet var också, till följd av detta, vinstläget exceptionellt högt, och självfinansieringen, som jag strax skall återkomma till, var vid denna tid hundraprocentig. När sedan kapaciteten i våra konkurrentländer successivt ökade och den internationella konkurrensen skärptes till följd av i flera branscher uppstående överkapacitet blev avsättningsförhållandena försämrade.

Vi har mött försämrade avsättningsförhållanden när det gäller vår export av malm och fartyg, liksom för järn- och stålindustrins och skogsindustrins produkter. Samtidigt har den stigande standarden medfört en ökad importbenägenhet, framför allt på tjänstesidan bl. a. genom turismen. Den internationella arbetsfördelningen ökar i accelererande takt; det är en följd både av sänkta transportkostnader, av teknikens utveckling och av den handelspolitiska integrationen. Den skärpta internationella konkurrensen leder på många håll till tendenser till pånyttfödd protektionism, och just därför framstår

Investeringsbanken m. m.

den relativt hyggliga utgången av Ken- nedyförhandlingarna som extra gläd- jande, eftersom den in i det sista var oviss. Regeringarna har ingripit i sina länders näringar med nya former av protektionism, och i vissa fall leder detta till rätt perverterade konkurrens- förhållanden på den internationella marknaden.

Skall vi i detta läge kunna försvara och förbättra vårt näringslivs lönebe- talningsförmåga och konkurrenskraft behövs det speciella insatser. Vi står inför stora kapitalbehov för att förnya kapitalutrustning och introducera ny teknik, nya produkter och mer slag- kraftiga enheter inom vår industri. Sam- tidigt — och det är naturligtvis det som skapar problemen — är näringslivets egna möjligheter att möta dessa krav minskade till följd av sjunkande själv- finansieringsförmåga.

Jag skall för att fatta mig kort, herr talman, ge en sammanfattning av bak- grunden till behovet av och den ekono- miska motiveringen för en ny giv i vårt kreditssystem i följande fem punkter.

1. Den för närvarande relativt låga och sjunkande självfinansieringsförmå- gan inom det privata näringslivet.

2. Vårt relativt höga kostnadsläge samt en fortgående tendens till produk- tivitets- och standardutjämning gent- emot våra konkurrentländer, något som skapar behov av stora investeringsklum- par inom särskilt utsatta men expansiva företag som ofta har små självfinansie- ringsmöjligheter.

3. Strukturen inom olika näringsgre- nar med alltför många, alltför små och ofta fellokaliserade driftsenheter, vilket gör en accelererad koncentrationspro- cess med åtföljande krav på nya smidiga finansieringsformer nödvändig.

4. Den snabba tekniska utvecklingen, som medför att företagen måste satsa på stora och ofta starkt riskbetonade pro- jekt under hård internationell konkur- rens.

5. Det faktum att det vid bedömning-

en av mycket stora investeringsprojekt kan bli fråga om något mer än företags- ekonomisk lönsamhet i vanlig bemär- kelse; tillräckligt hög förväntad räntabi- litet blir under alla förhållanden ett nödvändigt villkor för kreditgivning. Man kan tvingas ta hänsyn till samban- den i räntabilitet mellan flera projekt och därmed få in ett moment av sam- hållsekonomisk lönsamhetskalkyl.

Dessa fem punkter är ett citat. Det är inte ett citat ur Kungl. Maj:ts förevaran- de proposition och inte heller ur någon av finansdepartementets båda promemo- rior, utan det är ett citat av professor Erik Lundberg ur en artikel i februari månad om behovet av en utvecklings- bank. Jag tycker att det är en koncentre- rad sammanfattning av de problem vi står inför och de krav vi måste ställa på kreditgivningskapaciteten för att den ekonomiska utvecklingen skall bli den vi alla önskar.

Mot den bakgrunden tycker jag det är litet poänglöst när man som högern med triumf i rösten utropar: Visa oss ett enda vettigt projekt som inte blivit fi- nansierat på den svenska kapitalmark- naden! Det är visserligen en hederlig konservativ inställning, men den rim- mar illa med ett parti som på ett allde- les speciellt sakkunnigt sätt anser sig företräda det s. k. näringslivets intres- sen.

Herr talman! De problem som inrät- tandet av investeringsbanken är ett av medlen att lösa har verkligen inte rege- ringen uppfunnit i något partitaktiskt syfte. Och även om det kanske inte bli- vit helt klart för allmänheten föreligger det i själva verket mycket stor enighet i bedömningen att den svenska ekono- mins nuvarande utvecklingsfas kräver insatser, som vi med ett sammanfattan- de namn kan kalla en aktiv närings- politik.

För att bestyrka den grad av enighet som här föreligger skulle jag också kun- na citera långa stycken av mittenpar- tiernas motion. Även om jag senare kom-

Investeringsbanken m. m.

mer att kritisera den motionen på vissa avgörande punkter vill jag gärna här inskjuta, att den enligt min bedömning innehåller en mycket bra beskrivning av de problem vi står inför. Men det skulle förlänga mitt inlägg om jag för en beskrivning av läget också skulle citera mittenpartierna, och jag hoppas att professor Ohlin inte tar illa upp att jag i stället har valt att citera en annan, även han mycket framstående professor i nationalekonomi. Anledningen till att jag gjort det har varit att få detta inlägg så koncentrerat som möjligt.

Detta är inte problem som bara politiker och ekonomiska teoretiker upptäcker. Näringslivets företrädare, som själva möter dessa problem i sin dagliga gärning, har i växande grad uppmärksammat dem. Under en relativt kort tid har — som för övrigt framgått av tidningarna — en rad viktiga industribranscher satt i gång utredningar av sina strukturproblem. Det gäller järn- och stålindustrin, där jernkontoret nyligen har startat en strukturutredning, det gäller skogsindustrin, varvsindustrin och mekanindustrin. Vi står med andra ord inför en situation, där en avgörande men jag vill gärna tillägga inte tillräcklig betingelse för en fortsatt ekonomisk växt i vårt land är en ökad kapitaltillgång för näringslivets utbyggnad och nya former för denna kapitalförsörjning.

Regeringens förslag i denna fråga innehåller två delar. Den ena behandlar vi visserligen inte i dag, men det är ändå skäl att erinra om den. Jag syftar självfallet här på den ökning av sparandet som skärpningen av budgetpolitiken genom höjningen av omsättnings-skatten har inneburit. Det är detta ökade sparande som vi destinerar till investeringsbanken och därmed till en viss del av vår kapitalmarknad. Det är ett kapitaltillskott över budgeten, konsumenternas nya bidrag till lösningen av vår kapitalbildningsfråga. Genom att det kapitalet bildar aktiekapital i in-

vesteringsbanken skapas också en ny möjlighet att kanalisera kapitalmarknadens och framför allt AP-fondernas ökade resurser till utbyggnad, modernisering och rationalisering av vår produktionsapparat.

Inrättandet av investeringsbanken innebär — det skall vara alldeles klart — en prioritering av det lånebehov som banken skall möta. Det är alltså inte fråga om att den kanalisering av AP-medel som för närvarande sker via företagens direkta obligationsupplåning eller via existerande kreditaktiebolag av typen Industrikredit skall minska. Den totala satsningen för att förstärka vår ekonomiska konkurrenskraft ökar. Det är en växande andel av vår växande kapitalmarknads resurser som genom inrättandet av investeringsbanken sättes in för detta ändamål. Vi kan göra detta just därför att vår kapitalmarknad utvecklas så snabbt.

Jag skulle vilja beteckna talet om den svenska kapitalmarknadens bristande funktionsduglighet som en av myterna i vår ekonomiska debatt. Under 50-talet, som var den höga självfinansieringens bekymmerslösa period, pendlade kapitalmarknadens planeringsbehov kring 2,5 å 3 miljarder per år. Vändpunkten kom på 60-talet och har naturligtvis samband med — och är delvis spegelbilden av — den sjunkande självfinansieringen. Kapitalmarknadens placeringskapacitet steg till 4 miljarder 1960, till 6 miljarder 1963, till 8 miljarder 1965 och 10 miljarder 1966. Jag tror att det är riktigt att beteckna den svenska kapitalmarknaden som en av de vitalaste och expansivaste kapitalmarknaderna i den industriella världen.

Varför har vi då valt att göra denna investeringsbank statlig? Det är en följd av de finansieringsbehov som banken skall täcka. Planeringen av företagen tenderar att bli alltmera långsiktig, och denna planering kräver, för att över huvud taget kunna förverkligas, långfristiga krediter eller åtminstone utfästelser

Investeringsbanken m. m.

om framtida krediter. Investeringar inom forsknings- och utvecklingsarbete ger först på längre sikt resultat, och avkastningen är osäkrare i den meningen att spridningen i den förväntade avkastningen nödvändigtvis i sådana fall blir större. Utvecklingen mot större produktionsenheter gör också att vi i framtiden får räkna med behov av lånefinansiering i en storleksordning som man hittills behövt räkna med bara i undantagsfall.

De säkerhetskrav som i dag ställs på långfristiga lån i obligationslånens form är rätt restriktiva, även om en uppmykning skett på senare tid. Det är självklart att bara mycket stora och välrenommerade företag är obligationsfähiga så att säga av egen kraft. De existerande kreditaktiebolagen, t. ex. Industrikredit, har också relativt restriktiva säkerhetskrav. Detta betingas av att sådana kreditinstituts upplåningskapacitet, d. v. s. deras förmåga att själva sälja obligationer på marknaden, annars skulle bli ringa med det begränsade aktiekapital som dessa institut förfogar över. Affärsbankernas långfristiga kreditgivning skall jag senare återkomma till.

Det är dessa skäl som gör att en investeringsbank, för att komma upp till någon påtaglig volym i sin verksamhet, måste förfoga över ett betydande eget kapital, både absolut sett och i förhållande till sin omslutning. Som bekant är den föreslagna upplåningsmultipeln för investeringsbanken satt till 3 för att just skapa säkerhet för obligationsplaceringarna i banken. Det innebär att bankens kapital måste bli stort och att avkastningen på kapitalet, i varje fall under en uppbyggnadsperiod, blir rätt låg, om man inte skall arbeta med icke önskvärda räntemarginaler. Båda dessa skäl gör att det är svårt att tänka sig någon annan än staten som huvudman och garant för den planerade banken.

Satsning av privat kapital i denna bank är inte attraktiv av dessa mycket

klara privatekonomiska skäl. Jag vill upprepa — även om herr Ohlin tycker att jag redan sagt det för många gånger — att vår nuvarande lagstiftning inte lägger något hinder i vägen för privata banker eller andra privata intressen att starta ett investeringsinstitut av samma typ som det föreslagna. Vi behöver inte ändra en enda paragraf i banklagen för att möjliggöra startandet av ett privat investeringsinstitut. På grundval av lagen om kreditaktiebolag kan privata intressenter redan i morgon lämna in en ansökan till Kungl. Maj:t om inrättande av en privat investeringsbank. Någon sådan ansökan har inte inkommit, och jag vill fråga herr Ohlin: Var finner herr Ohlin detta riskvilliga kapital med vilket man är beredd att på samma villkor som staten starta ett konkurrerande privat investeringsinstitut?

Att banken är statlig ger den gentemot andra kreditinstitut en fristående ställning. Det måste, tycker vi — och det är en ståndpunkt som skyntade fram även i herr Hedlunds anförande men som för övrigt, såvitt jag kunnat finna, förbigåtts av samtliga företrädare för den borgerliga oppositionen — vara en fördel, inte minst därför att bankens kreditgivning till viss del kommer att innebära struktur- och branschrationiserande åtgärder i sådana fall där olika bank- och ägarintressen är involverade. Och här kommer vi in på den viktiga och kanske känsliga frågan om konkurrensförhållandena på den svenska kreditmarknaden.

När man lyssnar till herr Bohman — och kanske också till herr Ohlin, även om herr Bohman var den mest värtalige — verkar det som om vi hade en kreditmarknad som företedde bilden av en perfekt fungerande marknad, med flera oberoende och med varandra konkurrerande kreditgivare som prövar räntabiliteten av olika låneprojekt. Nu vet ju herr Bohman mycket väl att den bilden har föga med verkligheten att skaffa. Konkurrensen om lånekunderna

Investeringsbanken m. m.

bankerna emellan sker sannerligen inte genom några variationer i ränte- och lånevillkor. Och framför allt: stabiliteten i företagens — alltså lånekundernas — bankförbindelser är påfallande. Våra stora företag — eller mera intressanta företag — har ofta haft samma bankförbindelser i mellan 75 och 100 år. Ett studium av våra stora banker visar också vilka personalunioner som existerar mellan bank- och storföretag. Sedan må det vara en smaksak om man vill karakterisera läget som att bankerna styr företagen eller att företagen styr bankerna.

En mycket stor tröghet föreligger sålunda när det gäller val av bank vid nya lånetransaktioner. De holding- och investmentbolag, som är knutna till våra stora banker, förstärker bristen på konkurrens. Det är mot den bakgrunden vi ansett att det måste innebära ett värdefullt inslag av konkurrens att på denna marknad etablera en av övriga banker oberoende investeringsbank.

Vad jag nu sagt innebär självfallet inte att investeringsbanken inte skulle kunna samarbeta med de andra bankerna. Ingen kund i den statliga investeringsbanken kommer att ha denna bank som sin exklusiva bankförbindelse, utan varje investeringsbankskund kommer samtidigt att ha och för sin löpande finansiering vara beroende av sin normala affärsbankförbindelse. Det innebär att i varje konkret ärende kommer ett samarbete att äga rum vid prövningen av företaget och dess finansieringsproblem mellan investeringsbanken och kundens normala affärsbankförbindelse. Detta samarbete kommer också att markeras av att i styrelsen för banken ingår företrädare för kreditväsendet.

Det har sagts flera gånger av olika representanter för regeringen i den livliga debatt som ägt rum om investeringsbanken och det understryks kraftigt i propositionen att bankens utlåning inte kommer att ske på några sub-

ventionerade villkor. Varje projekt som banken engagerar sig i måste uppfylla kraven på företagsekonomisk lönsamhet. Det är projektens långsiktiga lönsamhet och utvecklingskraft som är avgörande — inte önskan att avhjälpa akuta sysselsättningssvårigheter.

Bankens inrättande kommer därför inte att minska lokaliserings- och arbetsmarknadspolitikens uppgifter i detta land. Vad bankens verksamhet syftar till är att bidra till en lösning av 1970-talets sysselsättningsproblem — inte 1967 eller 1968 års. Vi ser därför bankens inrättande som ett fullföljande av vår politik för full sysselsättning men med en annan tidsdimension.

Banken kommer inte att prioritera vissa företag eller vissa branscher. Jag vet inte om det är detta oppositionen åsyftar när den klagar på att bankens kreditgivning inte närmare preciseras. I så fall tror jag att det är en föga välbetänkt kritik.

Det uttalas i propositionen att bankens finansieringsverksamhet i praktiken kan komma att få sin tyngdpunkt förlagd till speciellt strategiska och dynamiska produktionsfaktorer. Det är sålunda möjligt att »en förhållandevis stor del av bankens insatser kommer att avse innovations- och utvecklingsbetonade projekt inom tekniskt avancerade branscher. Det är också tänkbart att banken kan komma att medverka vid uppbyggandet av stora, konkurrenskraftiga enheter inom basindustrierna.»

Jag tror inte att man skall gå längre i de allmänna direktiven för banken. Självfallet måste banken som underlag för sin verksamhet ha en uppfattning om de långsiktiga utvecklingsbetingelserna inom det svenska näringslivet. Det kan inte komma i fråga att denna institution skall effektuera sina lån efter ett kösystem.

Just för att bryta kösystem är denna bank en tillgång för den svenska kreditmarknaden. Den emissionskontroll, som angrips av oppositionen i samband med

Investeringsbanken m. m.

investeringsbanken, fungerar ur riksbankens synpunkt som ett system för att släppa fram den totala efterfrågan på den svenska kapitalmarknaden i sådan ordning att ränteutvecklingen blir den önskvärda. Den innebär en sektorsvis prioritering, framför allt för bostadsbyggandet, men den innebär inte att någon statlig myndighet väljer ut vilka industriföretag som skall få sina obligationslån emitterade, utan denna interna köordning på industrisidan sköts av bankerna som emittenter. Detta framsläpp sker — och det är naturligt — just efter en tidsmässigt ordnad kö.

Naturligtvis kommer investeringsbanken att skapa underlag för sina större bedömningar i samarbete både med näringslivet, dess olika organ och med bankens egen aktieägare, d. v. s. staten. Dessa problem kommer — det är min förvissning — att lösas i den atmosfär av samarbete som är typisk för vårt sätt att hantera ekonomiska avvägningsfrågor.

Jag skall inte i detta inlägg, herr talman, uppehålla mig vidare vid de motiv som legat bakom regeringens förslag om inrättandet av investeringsbanken och vår syn på denna banks roll i vårt ekonomiska liv och vår ekonomiska politik. Men jag anser det som en skyldighet att bemöta de angrepp som riktats mot detta förslag. Nu har ju dessa angrepp diskuterats i den offentliga debatten tidigare, och jag får be kammarens ledamöter om ursäkt om de synpunkter jag kommer att framföra inte innehåller några sensationella nyheter.

Låt mig inledningsvis beröra en fråga som tilldragit sig betydande uppmärksamhet och som återkommit i debatten även i dag. Det gäller frågan om formerna för regeringens handläggning av investeringsbanksärendet. Man har anklagat oss för att slarva, att vara politiska taktiker och t. o. m. bryta mot demokratins spelregler eller i varje fall värdefulla traditioner. Det är sant att beslutsprocessen gick snabbt. Jag kan

icke se att det är ett fel, förutsatt att det förslag som framlagts för riksdagen är ett bra förslag. I så fall, tycker jag, bör snabbheten snarare räknas som en förtjänst än som ett fel.

Efter ett noggrant studium av föreliggande motioner kan jag inte heller komma fram till någon annan slutsats än att regeringen i stället för att få kritik borde ha beröm på denna punkt. I själva verket skulle jag finna kritiken för senfärdighet betydligt svårare att bemöta än den kritik vi har att bemöta i dag.

De problem som behandlas i denna proposition är sannerligen inte nya. Redan i diskussionen om ATP-fondsystemet återfanns denna problematik om vår kreditmarknads framtida organisation. I den senaste långtidsutredningen, som nu är två år gammal, var de ekonomiska problem som vi i dag diskuterar väl analyserade. Huvudresultaten av professor Kraghs utredning om de finansiella långtidsperspektiven fanns också i preliminärt skick redovisade i denna utredning. En offentlig debatt om näringslivets kapitalproblem har under senare år förts på ett utomordentligt intensivt sätt.

Jag vill också bestämt bestrida att de förslag till nya kreditinstitut som framlagts under senare år, vilka är åtskilliga — Industri kredit, Företagskredit, Exportkredit, Lantbrukskredit, skeppshypotekskassans omorganisation och kanske ytterligare några — skulle ha varit bättre förberedda än förslaget om en statlig investeringsbank. Jag talar av egen erfarenhet, därför att jag i annan egenskap i finansdepartementet haft tillfälle att bereda förslagen till samtliga de nämnda instituten.

Nej, angreppen på förfarandet när det gäller investeringsbanken bottnar inte i brister hos själva förfarandet, utan i att förslaget är kontroversiellt. Det är den enkla förklaringen.

När även mittenpartierna i sin motion drar slutsatserna att omedelbara åtgärder är önskvärda, har väl också den-

Investeringsbanken m. m.

na kampanj om alltför snabbt framlagda förslag upphävt sig själv och avslöjat sig som skenargument. När det vidare i mittenpartimotionen talas om regeringens brådstörtade förslag och propositionen karakteriseras som en fullmakt in blanco att efter egna önskemål utforma en investeringsbank, blir man något förvånad när man sedan upptäcker att herrar Ohlin och Hedlund framlägger ett lika brådstörtat förslag till den investeringsbank som mittenpartierna vill inrätta. Denna bank får med två undantag när — det gäller bankinspektionen och aktieförvärvsrätten — exakt samma direktiv för verksamheten som regeringen har föreslagit för sin egen investeringsbank.

Detta är bara ett av de många tillfällen då mittenpartimotionen biter sig själv i tummen.

Sedan möter vi också både i mittenpartimotionen och hos högerpartiet det argumentet att det är den ekonomiska politikens fel att man i dag har behov av en investeringsbank. Det skulle föra för långt att verkligen bemöta det argumentet; det skulle innebära en upprepning av de debatter som förts under de senaste tio åren i detta hus. Jag vill göra processen kort och konstatera att på varje central punkt, där oppositionen förordat en annan politik än regeringen, har förslagen — om de hade realiserats — inneburit minskad kapitalbildning, ökat övertryck och stignande kostnader. Det gäller budgetpolitiken i allmänhet, det gäller motstånd mot omsättningsskatten och det gäller också ATP-frågan.

Herr Ohlin frågade mig, varför vi inte för folket talar om att det behövs en ökad kapitaltillgång. Sedan kom herr Ohlin med en del fantasier om hur bakelseätandet går till i min familj och om vad vi då talar. Jag tycker att det hade varit bättre om herr Ohlin i stället hade läst propositionen på s. 25. Eftersom herr Ohlin inte tycks ha gjort det, skall jag högt läsa vad som står

där: »För att strukturomvandlingen av näringslivet skall kunna genomföras och konkurrenskraften gentemot utlandet höjas måste investeringstakten vara hög och utrymmet för realkapitalbildningen öka. En sådan utveckling kan komma till stånd endast om motsvarande sparandetillskott kan åstadkommas. Sparkvoten i det svenska samhället har som tidigare berörts successivt stigit. En ytterligare stegring blir emellertid nödvändig om en satsning på ökade investeringar skall genomföras samtidigt som bytesbalansen måste förbättras.»

Eftersom vi om ett par dagar får tillfälle till en ekonomisk debatt i riksdagen, skall jag med detta citat lämna frågan om vårt intresse för en ökad kapitalbildning. Jag skulle kunna gå tillbaka till hela den diskussion som förts framför allt sedan mitten på 1950-talet och den konsekventa satsning som från regeringspartiets sida gjorts för en höjning av kapitalbildningen i detta land.

I stället skall jag ta upp ett argument som har samband med den allmänna ekonomiska politiken. Det är något mer speciellt men väsentligt och det gäller självfinansieringen.

Både mittenpartierna och högern säger att en högre grad av självfinansiering hos företagen skulle lösa de problem som vi vill lösa med investeringsbanken. Man uttrycker sig litet oklart om problemen skulle kunna lösas helt eller bara delvis, men i varje fall skulle man med en högre grad av självfinansiering kunna lösa en inte oväsentlig del av de problem som vi vill lösa med investeringsbanken. I propositionen liksom i utlåtandet finns ett avsnitt som tar upp just detta problem, som är ett svårt avvägningsproblem. Vi säger i propositionen att en sjunkande självfinansiering ur fördelningssynpunkt är värdefull därför att den innebär en höjning av lönernas andel av nationalinkomsten och en jämnare inkomst- och förmögenhetsfördelning. För ett parti

Investeringsbanken m. m.

som har jämlikheten som sitt kanske väsentligaste mål är detta en viktig punkt.

Mittenpartierna låtsas inte om denna aspekt av självfinansieringen i annan mån än att de också säger att den för näringslivet lämpliga självfinansieringsgraden naturligtvis är en besvärlig avvägningsfråga. Men varför den är besvärlig talar man inte om — det får läsaren själv gissa eller möjligen inhämta upplysning om i Kungl. Maj:ts proposition.

Att vi i högerpartiets motion skulle finna någon känslighet på denna punkt, som rör inkomst- och förmögenhetsfördelningen, hade vi inte väntat, men man kanske hade väntat sig mer än en formulering som skulle föreställa att vara lustig: »Det torde för de anställda vara ett väsentligare intresse att reallönerna stiger än att lönekostnaderna går upp.» Detta är högerns bidrag till diskussionen om fördelningsfrågorna.

Vidare uttalas i propositionen att en ökad yttre finansiering bör leda till ett bättre investeringsurval och en bättre investeringsinriktning än vad som blir fallet vid hög självfinansiering. Investeringsurvalet bör — och det är sannerligen ingen originell synpunkt som propositionen framför — bli rationellare om investeringsurvalet bestämmas mer av framtida avkastningsförväntningar än av vinster som har uppstått i det förflutna. Men samtidigt säges i propositionen — och det är just det som skapar avvägningsproblemet — att självfinansieringen och lönsamheten hos företagen inte får sjunka under en viss nedre gräns, om detta inte skall få ogynnsamma effekter på investeringsvilja och expansionslust.

När högern polemiserar mot propositionen i detta avsnitt har man i sin motion strukit just denna mening i propositionen och låtsat som om den synpunkten över huvud taget inte hade beaktats i Kungl. Maj:ts proposition. Jag kan inte beteckna högerns förfarande — låt vara att det gäller en småsak —

som annat än en ren citatförvanskning, nästan överskridande gränsen till citatförfalskning.

Mittenpartierna gör som de brukar göra i en besvärlig fråga: de hänvisar den till en utredning. Vad skall denna utredning utträta? Jo, den skall bestämma var den lämpliga självfinansieringsgraden ligger i företag av olika typ. Ja, parlamentariker kan nog göra mycket, men jag tycker att det är att smita ifrån ett ställningstagande, om man tror att man genom att framföra krav på en utredning av denna typ har gjort en insats.

Problemet är ur ekonomisk-politisk synpunkt att självfinansieringsgraden inte är en storhet som man direkt styr med den ekonomiska politiken. Vinstkonjunkturen på 1950-talet var en annan än nu, och det kan den svenska ekonomiska politiken inte inverka mycket på. Vad vi kan göra, och det gör vi, är att bedriva en sådan ekonomisk politik att kostnadsutvecklingen i detta land blir lugnare — det är ett av huvudmålen för regeringens ekonomiska politik — och bereda utrymme och stimulans till rationaliseringar och ökad produktivitet.

Hans Hagnell tog upp skattefrågan i sammanhanget, och jag har ingenting att tillägga till hans utmärkta anförande på den punkten. Högern har emellertid inte bara talat om skatter när det gäller att förbättra självfinansieringen; den hoppar i en alldeles ovanligt galen tunna genom att föreslå att man för att höja självfinansieringsgraden skulle sänka ATP-avgiftsuttaget till en nivå som motsvarar de löpande pensionsutbetalningarna. Det betyder att man förväntar sig att löntagarna skall avstå från sin i ATP-avgiftens form uttagna löneandel till förmån för ett ökat företagssparande. Jag förstår att det kan vara en önskedröm för högerpartiet, men det är samtidigt rätt naivt. Vad man gör är att man samtidigt avskaffar hälften av den svenska kapitalmark-

Investeringsbanken m. m.

naden, eftersom ATP-fonden, om högerens förslag på denna punkt skulle vinna framgång, skulle upphöra att växa.

Herr Bohman talade om olika författare när det gäller Kungl. Maj:ts proposition. Visserligen arbetar vi rätt hårt, men inte ens i finansdepartementet kan en enda person skriva en hel proposition. Jag har ett intryck av att detta även gäller högerens partimotion. Det visar sig nämligen att den person — vem det nu är — som har skrivit den senare delen av denna inte har brytt sig om att läsa den första delen — vilket enligt min mening i och för sig var klokt — ty längre fram presenteras förslag om hur man skall slussa det ökade ATP-sparande som man i motionens första del har avskaffat. Herr Bohman har skrivit under motionen.

Vilken del av den han har läst, kanske han själv kan tala om.

Den sjunkande självfinansieringsgraden är ett internationellt fenomen, som bereder regeringarna i olika länder bekymmer, och verkligen inte något speciellt svenskt problem. I Frankrike, där man ger sig på ekonomin med en ovanlig dirigistisk frejdighet, har man faktiskt förklarat att självfinansieringsgraden skall höjas med 10 procent. Jag är inte säker på — om jag får uttala mig om en vänligt sinnad nation — att ens de fullmaktslagar som den franska regeringen begär av sitt parlament kommer att leda till det åsyftade resultatet.

Enligt högerpartiet fungerar vår nuvarande kreditmarknad väl; av vissa delar av motionen får man intrycket att den är i det närmaste perfekt som den är. Men bra kan tydligen bli bättre. Högern vill till och med ha ett nytt institut, kallat Näringskredit, och via detta låta ATP-fonden och även, vilket är litet lustigt, postbanken och sparbankerna refinansiera affärsbankernas krediter. Jag har inte sett någon reaktion från sparbankerna på detta förslag, men jag kan gissa ungefär vilken kommentar de skulle göra. Detta institut är

verkligen skraddarsytt för affärsbankerna, ty det skulle inte ställa krav på något eget kapital i annan form än bankgarantier, dessutom så förtunnade att de delägande bankernas garantier inte skulle belasta deras egen inlåningsrätt. Om det är denna typ av konkurrerande institut högern vill ha, krävs det verkligen ändringar i banklagen, men sådana ändringar tror jag inte att någon institution, framför allt inte den av tidigare talare med rätta prisade bankinspektionen, skulle vilja rekommendera.

Också i andra avseenden önskar högerpartiet — det har skymtat flera gånger i debatten — ändra banklagstiftningen som ett alternativ till det förslag som regeringen har framlagt. Man säger att vi behöver ändra den för att öka affärsbankernas möjlighet till långfristig utlåning. En sådan förändring gjordes — jag tror att några högertalare har berört saken — faktiskt så sent som den 1 juli 1965. Denna ändring ger affärsbankerna rätt att lämna bundna lån motsvarande ungefär 25 procent av bankernas resurser. Det svarar mot en utlåningskapacitet i dagsläget av 9 miljarder kronor. Att bankerna inte kommit upp till 9 miljarder kronor i långfristig bunden utlåning är inte så konstigt, eftersom denna rätt är så pass ny. Det vore löjligt att förebrå dem detta. Men det kanske ändå kan intressera kammarens ledamöter att få uppgift om hur stor affärsbankernas långfristiga utlåning av detta slag är och hur den fördelar sig.

Utlåningen uppgår för närvarande till ungefär 10 procent av den i banklagstiftningen medgivna kapaciteten. Av dessa 900 miljoner kronor är 320 miljoner kronor utlånade med stöd av statliga och kommunala garantier, 580 miljoner kronor är återlån, finansierade av AP-fonderna, men naturligtvis i och för sig utlånade på bankens risk, eftersom det är bankerna som gentemot AP-fonderna svarar för

Investeringsbanken m. m.

återlånens återbetalning. De rena, långfristiga banklån som utgått och som har utlämnats med stöd av den rätt banklagstiftningen ger uppgår till 28,5 miljoner kronor. Med en outnyttjad kapacitet av 8,5 miljarder kronor finns det knappast något behov av ytterligare uppmjukning av banklagstiftningen. Såvitt jag vet har heller inte bankerna på denna punkt krävt en förändring.

Däremot har jag av mittenpartiernas motion fått det intrycket att de har en föreställning om att man i detta avseende skulle kunna uppnå något som redan uträttades för två år sedan. De talar vidare rätt vagt om ändringar i bankernas säkerhetsprövning och säkerhetsbedömning. Förslagen är vaga och omöjliga att precisera.

Det är emellertid inte i sista hand en lagstiftningsfråga det här gäller. Lagstiftningen föreskriver att bankerna skall ha betryggande säkerheter. Detta måste vi kräva, inte bara därför att lagstiftningen säger det, utan också därför att bankerna av intresse för sin egen solvens måste tillämpa det vid sin utlåning. Det är inte endast banklagens utformning som bestämmer bankernas policy när det gäller risktagande. Jag är helt övertygad om — och det är en ståndpunkt som bankinspektionen har utvecklat och som också herr Hedlund lagt märke till när han läste bankinspektionens yttrande — att ändringar i banklagen inte på något påtagligt sätt skulle påverka bankernas risktagningsbenägenhet.

Därför kan jag inte komma ifrån att betrakta även detta krav från mittenpartiernas sida när det gäller ett alternativ till investeringsbanken, som ett skenargument.

Det verkliga motståndet mot banken återstår då, och det är ett ideologiskt motstånd. Talet om risk för monopol och maktmissbruk är ett genomgående tema i högerns argumentering och i mittpartimotionen. I dag har vi framför allt hört detta uttryckas med stor emfas av herr Ohlin. Det slog mig då —

liksom tidigare när jag hört herr Ohlin tala om maktmissbruk — att det är märkvärdigt vad herr Ohlin är känslig när det gäller att upptäcka maktmissbruk och risker för detta då det är fråga om statliga organ. Det förekom — jag vet inte om kammarens ledamöter erinrar sig detta — år 1960 en debatt om ett utredningsförslag från bankoutskottet, d. v. s. från reservanterna eftersom lotten gick emot socialdemokraterna den gången. Förslaget gällde en utredning rörande koncentrationstendenserna inom det svenska näringslivet. Det blev en rätt upprörd debatt i kammaren, och vad tror kammarledamöterna att herr Ohlin uppehöll sig vid i denna debatt?

Alldeles riktigt! Det handlade om behovet av att undersöka maktkoncentrationen inom de *statliga* företagen, t. ex. tobaksmonopolet, som det hette på den tiden. Vi har om investeringsbanken sagt att den med alla rimliga definitioner innebär en ökad konkurrens och ett balanserande element på den svenska kreditmarknaden. Det förhållandet att det blir en statlig bank beror på de uppgifter den har och den kapitaltillsats som dessa uppgifter kräver. En samägd bank, om en sådan skulle komma till stånd, vilket under en period var en kär tanke hos folkpartiet, ändrar inte denna karaktär hos banken av »monopol». De privata bankerna har trots att de enligt gällande lagstiftning har rätt att inkomma med ansökan om att bilda konkurrerande investeringsbanker inte gjort det, och jag har här angett skälen varför de inte har gjort detta.

Att man i denna situation med föreliggande finansieringsbehov i den svenska ekonomin låter hela diskussionen, hela känsloengagemanget när det gäller investeringsbanken bli ett tal om monopol och ett misstänkliggörande av staten och löntagarorganisationerna, har varit det bestående intrycket av herr Ohlins agerande i denna fråga.

Jag är ledsn om formuleringarna i

Investeringsbanken m. m.

artikeln i Aktuellt, som tydligen intresserat herr Ohlin väsentligt mycket mer än vad som står i propositionen, har sårat honom. Det kanske fanns polemiska övertramp i den artikeln, men jag tycker att man faktiskt är ursäktad när det gäller att ta ståndpunkt till vad folkpartiet egentligen anser rörande detta förslag om en statlig investeringsbank.

Jag tror att ingen som hörde både herr Hedlund och herr Ohlin tala om detta förslag kunde undgå att lägga märke till vilken oerhörd skillnad det fanns i hela deras inställning och den anda i vilka detta förslag diskuterades. Herr Ohlin har egentligen såvitt jag förstår bara hittat fel hos förslaget. Då tycker jag att det inte är alldeles orimligt att ställa följande fråga till herr Ohlin — och det var naturligtvis också det som låg bakom Aktuellt-artikeln formulering: Om man inte lyckas göra om denna förskräckliga bank, så att den mera stämmer överens med hur herr Ohlin tycker, att banken skall se ut, skall då provisoriet med banken förlängas, eller skall banken upplösas eller skall den få en definitiv välsignelse nästa år av folkpartiet?

Herr Hedlund har alldeles bestämt deklarerat, att banken är en definitiv och bestående institution. Sedan vill han på vissa punkter undersöka möjligheterna att göra den bättre. Mittenpartierna skulle alltså vara i den situationen att om den ifrågasatta utredningen genomdrevs och utredningen skulle leda till ett negativt resultat — vilket jag tror att den skulle göra — skulle banken enligt herr Hedlund bestå i sin nuvarande form. Vad herr Ohlin i så fall skulle säga, vet jag inte, men det kanske vi kan få ett besked om.

Vidare har en del av diskussionen, vilket är ofrånkomligt när man sysslar med ekonomisk politik i detta land, handlat om de mindre och medelstora företagen. Det kan väl inte vara alldeles nödvändigt att varje gång man tar upp en kreditfråga såsom denna inves-

teringsbank eller annat tala om att den skall gälla även mindre och medelstora företag. Jag har hela tiden betraktat detta som en självklar sak vad beträffar investeringsbanken. Jag har också betraktat det som en självklar sak att om eller när Industri kredit kommer i det läget att institutets upplåningskapacitet är helt tagen i anspråk och frågan om ett aktietillskott blir aktuell, så skall man också lämna ett sådant tillskott. Det har skett tidigare och det är möjligt att ett förslag på nytt kommer att framläggas nästa år.

Det är denna utfästelse jag har gjort, herr Ohlin. Däremot har jag inte sagt att jag skall rösta för det överbud som både herr Ohlin och herr Hedlund säkerligen nästa år kommer att framlägga om anslag till hantverks- och industri-lånefonderna utöver det förslag som då presenteras i statsverkspropositionen.

Jag vill säga detta nu, så att inte herr Ohlins feltolkning av mitt uttalande skall åberopas emot mig och för att det inte skall sägas att jag fört tvetalan och svikit något löfte.

Herr talman! Jag har här sammanfattat vissa av de argument som enligt min mening talar för ett bifall till utskottets hemställan. Det gäller en stor och viktig fråga som direkt påverkar vår ekonomiska framtid. Oppositionen har framfört argument som innebär att man ideologiserat frågan långt mer än regeringspartiet gjort. Naturligtvis rör vi med detta förslag — låt vara på ett rätt marginellt sätt — vid känsliga maktförhållanden i samhället, och när sådant sker vet vi att det blir strid, låt vara att den i debatten här i hög grad fått formen av tekniska skenargument.

Vi går att lösa ett viktigt problem för vårt ekonomiska framåtskridande, och vi har valt en lösning som syftar till att trygga framtidens sysselsättning. Vi är övertygade om att denna lösning ligger i löntagarnas intresse, och det som ligger i deras intresse är också av intresse för hela samhället. Jag upp-

Investeringsbanken m. m.

repar att det är sant att vårt förslag innebär en förändring av rådande institutionella förhållanden, men, herr talman, institutionerna skall vara våra tjänare och inte våra herrar och det är i denna anda, hoppas jag, som beslutet om inrättandet av investeringsbanken kommer att fattas.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet Wickman önskade veta vad vi skulle göra om det nästa år inte lyckades oss att modifiera den här statliga kreditbanken. Låt mig svara statsrådet Wickman att vi inte tänker ändra mening. Det lär vara ett val 1968 och det kan finnas möjligheter att genomföra modifikationer av regeringens politik för den händelse valutgången gynnar oppositionen.

Jag märker att statsrådet Wickman ännu inte tänkt på att han företräder en minoritetsregering, bakom vilken, även om man räknar in herr Hermanssons parti, står ett färre antal röster än bakom oppositionen. Han talar om att samarbeta men inte ens då det gäller en så liten fråga som om bankinspektionen skall få insyn kan han tänka sig att gå oppositionen till mötes.

Statsrådet Wickman talade om självfinansieringsgraden och sade att den var för låg på 1950-talet — jag medger detta och vi har också framhållit det många gånger — men han tycktes även antyda att den är för låg för närvarande. I så fall bör väl vad som ligger däremellan, d. v. s. det som är mera lagom, belysas. Vill man ha en ändring åt något håll, får man lov att veta litet om vad som eftersträvas.

Statsrådet Wickman talade om missförliggörande. Han ursäktade alla övertramp i polemiken mot folkpartiet, men var däremot mycket känslig för polemik mot regeringen. Jag vill erinra honom om att utgångspunkten var att regeringschefen herr Erlander i första kammarens remissdebatt spelade upp en sketch där han varnade oss för de

fruktansvärda olyckor i fråga om näringslivets utveckling och sysselsättningen som skulle drabba landet, om vi visserligen gick med på att skaffa dessa 500 miljoner kronor till fonden men inte accepterade att fonden användes just på det tills vidare okända sätt som regeringen hade i tankarna. Jag vet inte vad man skall kalla denna polemiska metod.

Sedan fullföljde statsrådet Wickman det hela med de angrepp som jag läste upp i mitt förra anförande. Han får ursäkta om han då får ett svar som belyser den polemiska metoden.

Jag vill emellertid ge statsrådet Wickman en komplimang, eftersom han belyste problemet i dess större sammanhang, såsom mittenpartierna velat göra. Det var inte längre så, att denna bank var någon sorts undermedel. Medan herr Erlander trodde att 500 miljoner skulle göra underverk, tycktes herr Wickman mena att man inte skulle överdriva betydelsen av den verkan som 600 miljoner kronor kunde få.

På frågan varför banken bör vara statlig kunde herr Wickman bara svara, att det ofta kommer att gälla stora saker. Men han lämnade ingen motivering till varför man inte skulle kunna inrätta flera kreditinstitut. Hur är det, har inte AB Industrikredit gett krediter på mellan en halv och en miljard kronor, trots att det är ett ganska litet institut? Detta institut är halvstatligt, men man kunde väl tänka sig enskilda institut som lämnar betydande krediter.

Men då säger herr Wickman: Tror verkligen herr Ohlin att det finns riskvilligt kapital i den omfattningen? Det beror naturligtvis på vilka förutsättningar som skapas och på om man ger de olika instituten samma villkor med avseende på riskförsäkring och risktagande och inte ger några privilegier åt statsbanken. Om man säger ifrån att man önskar en konkurrens i anda och sanning på lika villkor så skapas ett helt annat läge än om man klagorr att

Investeringsbanken m. m.

man inte alls vill ha denna konkurrens från ett oberoende institut.

Det är väl självklart att det uppkommer en risk för olämpliga socialdemokratiska ingripanden på grund av att man vägrar att bereda konkurrens på lika villkor. Ta bort den risken, herr statsråd, och säg ifrån att Ni gärna ser en konkurrens på lika villkor i anda och sanning! Varför skulle Ni i dag inte kunna göra den deklARATIONEN? Då först kan Ni påstå, att Ni inte eftersträvar något monopol. Så länge Ni intar den motsatta attityden innebär det i själva verket en strävan efter statligt monopol på detta viktiga område av kreditmarknaden.

Herr Wickmans historieskrivning var ganska härresande. Vid varje betydande förändring av samhällsinsatserna hade socialdemokraterna mött motstånd. Ja, det är det gamla vanliga. Något annat än Manchesterliberalismen lyckas våra socialister aldrig upptäcka. För trettio år sedan eller mer skrev jag en bok där det onekligen påvisas att den sociala liberalismen är något annat än 1800-talets Manchesterliberalism. Herr Wickman kunde däri läsa om aktiv konjunkturpolitik, om progressivitet i beskattningen, om pensionsfrågor och många andra saker.

Det tjänar ingenting till att bestrida att en debatt mellan socialister och liberaler blir givande endast om den förs på ett mer sakligt sätt än herr Wickman gjorde i sitt anförande med alla dess beskyllningar. När han talade om budgetpolitiken, omsen och ATP var hans tal mycket fjärran från verkligheten.

Herr BOHMAN (h) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet Wickmans lågmälda och i varje fall i början av anförandet trevliga argumentering var på något sätt förledande. Men i sak finns det ändå mycket att säga om anförandet. Jag måste emellertid nu begränsa mig till det väsentligaste, och jag skulle då vilja börja med att beröra herr

Wickmans historieskrivning, som också herr Ohlin nyss anknöt till.

När man går tillbaka till vad som tidigare hänt i det svenska samhället och diskuterar de justeringar av marknadshushållningen som vidtagits, kan man konstatera, att vi i princip varit överens i allt väsentligt. Då åsikterna brutit sig har det ofta varit fråga om nyanser. Om vi inom högern har velat förverkliga en tanke på ett något annat sätt än regeringen, har detta emellertid fått stora proportioner i debatten. Vi vet emellertid i dag inte hur förhållandena skulle ha tett sig, om frågorna lösts på det sätt vi önskade. Det kan måhända vara så, att vår lösning skulle ha visat sig vara bättre än den som socialdemokratin genomdrev. Hur vet statsrådet Wickman att den statliga banken kommer att vara ett bättre och effektivare medel för att klara löntagarnas trygghetsproblem i framtiden än det bankprojekt vi aktualiserat, ett projekt som bygger på ett decentraliserat beslutfattande och på fri konkurrens och som överensstämmer med de principer som i övrigt tillämpas inom den svenska blandekonomin, ett projekt som utesluter de risker för maktmissbruk och felbedömningar som det stora bankprojektet ändå har inbyggt i sig?

Det var nästan hjärtevärmande att lyssna på statsrådet Wickmans synpunkter på samarbete. »Den atmosfär av samarbete som är typisk för vårt sätt att arbeta», sade statsrådet om jag har antecknat rätt. Ett sådant samarbete kan väl i alla fall inte ha eftersträivats då det gäller bankprojektet. Här har man uppenbarligen varit ute för att söka strid. Varför skulle man annars ha utrett denna fråga ordentligt, om man nu ansåg att den var så viktig? Vi utreder struntfrågor i det svenska samhället, men denna verkligt stora fråga skulle man alltså helt plötsligt lägga fram förslag om. Dessutom pågår utredningar rörande den svenska kreditmarknadens problem. Dem har man inte avvaktat utan kastat fram ett eget förslag i statsverks-

Investeringsbanken m. m.

propositionen. För övrigt var statsverkspropositionens förslag ett helt annat än det vi diskuterar i dag.

Det nya förslaget presenterades i en presskommuniké, vars innehåll man inte var beredd att remittera. Det var först på enträgen begäran från det näringsliv som direkt berördes av förslaget som man gick med på att remittera det. Behandlingen i bankoutskottet skall jag inte gå in på; redan när man började diskutera där var frågan såvitt jag förstår avgjord.

Snabbheten är »bra», sade statsrådet Wickman till slut, om man bara är övertygad om att det är ett »bra» förslag. Ja, det säger den regering som i dag inte har en majoritet av valmanskåren bakom sig. Men näringslivet har inte ansett att det är ett »bra» förslag, och oppositionen tycker inte att det är ett »bra» förslag — hur skall man då kunna avgöra om förslaget är »bra» eller inte?

Nej, sade statsrådet, om jag inte hörde fel, man ville från oppositionens sida redan från början inte acceptera förslaget. Man gör ned det därför att det i grunden är kontroversiellt. Men i den fortsatta argumenteringen talade statsrådet om betydelselösa »skenargument» som vi skulle ha framfört mot förslaget.

Jag vill för säkerhets skull betona att om det är så att en mening rörande självfinansieringen är utesluten i citatet från propositionen i vår motion och detta leder till missförstånd, är uteslutningen inte medvetet gjord — det vill jag gärna försäkra statsrådet. Det finns tillräckligt mycket i propositionen att angripa utan att vi behöver syssla med citatförfälskning.

Däremot tar jag inte åt mig kritiken för att inte ha läst vad som står i vår egen motion. Vad vi säger om AP-fonderna på det ena stället i motionen avser förslag som redan väckts vid årets riksdag. Det är alltså fråga om ett konstaterande. De nya förslag vi sedan fram-

lägger är en annan sak. Här föreligger alltså ingen motsättning. Vi har alltså läst det föregående ordentligt.

Statens uppgift är, sade statsrådet, att garantera full sysselsättning. På den punkten föreligger fullständig enighet. Men vi skall inte glömma bort att det inte går att i längden garantera full sysselsättning, om vi inte har ett konkurrenskraftigt och effektivt näringsliv. Statsrådet gjorde gällande att det förelåg gynnsamma betingelser under efterkrigstiden i alla länder. Fråga utlandet! Det var inte på det sättet. Vårt gynnsamma utgångsläge berodde i stor utsträckning på att vi hade det bättre än andra. Våra avsättningsförhållanden försämrades, då de andra länderna blev effektivare. Det som har hänt utgör ett bevis för att man på dagens marknad inte kan avskilja ett land från andra, att inte ett land i längden kan bevilja sig större förmåner än andra kan. Ekonomin i de enskilda staterna är i dag beroende av världsekonomin. Detta är man tvungen att ta hänsyn till.

Statsrådet talade om »perverterade ingrepp» i konkurrensförhållandena och sade att det var någonting förkastligt. Visst är detta fallet. Vi menar att det nya bankinstitut som skall skapas kan befaras bli ett »perverterat ingrepp» i konkurrensförhållandena. Alla är ju överens om att det icke blir fri konkurrens — statsrådet Wickman har själv apostroferat det förhållandet och åberopat det som en fördel. Han hävdade att en förutsättning för att institutet skall kunna fungera är att det har en stark ställning gentemot det kreditväsende som enligt vad statsrådet gjorde gällande också saknar fri konkurrens.

Så är inte fallet, men jag hinner inte gå in på den saken. Jag hade annars gärna velat bemöta statsrådet också på den punkten.

Herr HERMANSSON (k) kort genmäle:

Investeringsbanken m. m.

Herr talman! Statsrådet Wickman har mycket skickligt utvecklat de behov som motiverar inrättandet av en statlig investeringsbank. Jag skall ta upp några principiella frågor som skymtat i debatten.

Om man skall välja mellan ett system där finanshuset Wallenberg och de övriga 15 familjerna genom olika kreditinstitut behärskar investeringsmarknaden, och ett annat system där staten genom en särskild bank har ett visst inflytande på detta område, så föredrar vi givetvis det senare. Det ger vissa möjligheter för allmänheten att via sitt inflytande på riksdag och regering påverka investeringarna. Enskilda bankens och de övriga storbankernas styrelserum är däremot avskärmade från folkligt inflytande.

Det är alltså nonsens vad tidningen Aftonbladet påstår i dag, att vi skulle ha för avsikt att tillsammans med högern söka stjälpas investeringsbanken. Aftonbladet använder här lögnen som politiskt vapen, men det är en lögn som kan leva endast över voteringen. Men jag vill tillfoga att vi förbehåller oss självfallet rätten att ha kritiska synpunkter på hur banken skall arbeta. Dem har vi också framfört i vår motion.

När de borgerliga partierna klagat över att det här upprättas ett statsmonopol, så är anklagelsen falsk, även om jag i och för sig inte skulle ha någonting emot att regering och riksdag bestämde investeringspolitiken. Men så väl blir det inte genom den nya banken. Denna kan emellertid, rätt skött, bidra till att bryta det monopol som de enskilda finansintressena nu har på avgörande områden. Det är förlusten av en monopolställning som storbankerna och Industriförbundet fruktar. Och därmed reduceras också de borgerliga partiernas förslag i denna fråga till försök att bevara de enskilda finansintressenas nuvarande maktställning. Det är vad det handlar om.

Den statliga investeringsbanken kan

alltså, om den skötes riktigt, bli ett steg i rätt riktning. Vår tillstyrkan av förslaget bygger på förutsättningen att banken användes som ett medel att bygga ut löntagarnas och samhällets inflytande i näringslivet. Den bör användas för att bryta de nuvarande maktförhållandena, där storfinansens spelar en dominerande roll inom kreditväsendet och industrin.

Investeringsbanken måste ställas in i en allmän politik, som innebär en verklig långtids- och utvecklingsplanering av den svenska ekonomin. Den kan bli av stor betydelse, om den utnyttjas för att främja en utveckling som bryter ramen för det kapitalistiska systemet genom att ge demokratisk planering av ekonomin, samhällsekonomisk produktivitet i stället för privatekonomisk som rättesnöre för produktionen samt demokratisk uppbyggnad av företagen. Den statliga investeringsbanken bör liksom andra delar av den offentliga sektorn utvecklas självständigt, i motsättning till det nuvarande produktionsättets principer. Den bör bli ett led i en verklig inbrytning i de dominerande kapitalgruppernas makt och utnyttjas för att ändra maktförhållandena till löntagarnas fördel.

Men bankens allmänna betydelse liksom framför allt dess betydelse för löntagarna kommer i hög grad att reduceras, om den i stället underordnas kapitalistiska värderingar och principer, om den alltså bara blir ett underordnat komplement till den privata storfinansens.

Det får inte bli så, att den nya investeringsbanken bara innebär att man lånar ut skattemedel till privatkapitalet utan att det blir något ökat inflytande för samhället och löntagarna över företagen — och till på köpet skattemedel som är uttagna genom en höjning av omsättningsskatten, varigenom de många små inkomsttagarna har pålagts ytterligare bördor.

Inte heller får det bli så, att den nya

Investeringsbanken m. m.

investeringsbanken i praktiken blir en spärr för den stora uppgiften att med löntagarnas pengar i AP-fonderna som vapen gå ut i en strid för att kämpa ned den privata storfinansens inflytande inom näringslivet.

Jag vill i detta sammanhang ytterligare understryka vad Landsorganisationen framhållit i ett remissyttrande om att en starkt intensifierad långtidsplanering är nödvändig för att en statlig bank på ett meningsfullt och aktivt sätt skall kunna spela den roll som det framlagda förslaget förutsätter. Nu får vi en bank, men var har vi, statsrådet Wickman, den intensiva ekonomiska långtidsplanering som bl. a. Landsorganisationen har efterlyst?

Herr HEDLUND (cp) kort genmäle:

Herr talman! Till en del kom statsrådets Wickmans anförande här att riktas mot både folkpartiet, högern och centerpartiet, och därför kommer en del av vad jag nu har att säga att i viss mån sammanfalla med vad herr Bohman och herr Ohlin redan har sagt.

Statsrådet Wickman gav en exposé över den utveckling som han fann ha ägt rum här i landet — en naturligtvis mycket glädjande utveckling — och han talade om vem det var som hade tagit initiativ o. s. v. i skilda sammanhang. Jag kunde inte låta bli att notera två frågor. Beträffande lokaliseringpolitiken skulle ett närmare studium av riksdagshandlingarna ge anledning till en annan historieskrivning, och i fråga om miljöpolitiken är förhållandet enahanda. Men detta tycker jag inte är mycket att tvista om, utan vad man kan tala om är väl mera de resultat vi i dag har nått och vad vi vill göra framöver för att nå ännu bättre resultat.

Sedan sade statsrådet att man eftersträvar samarbete, och vi vet att det är så i vissa fall. Men jag skulle vilja fråga: Kan statsrådet Wickman säga på vilken punkt man i den fråga, som

vi diskuterar i dag, har eftersträvat samarbete och på vilket sätt man har eftersträvat det?

Hinder finns inte, sades det, för att skapa liknande privata kreditbolag. Det är kanske riktigt, men hinder finns för dem att låna upp pengar från AP-fonderna, postsparbanken, riksförsäkringsverkets fonder o. s. v., på samma villkor som det nya kreditinstitutet — och det är ju detta som är den springande punkten.

Jag skulle sedan vilja fråga hur det går ihop när man förklarar att det knappast är att vänta att det finns privata företag som skulle vilja engagera sig i en dylik långivning och i nästa andedrag framhåller: Den här banken skall drivas affärsmässigt, utlåningen skall ske helt på affärsmässiga grunder, det skall vara räntabilitet o. s. v.

Det sägs ju att hastig gärning inte alltid är lycklig. Dess bättre är det så i den här världen, att begångna fel emellanåt kan rättas till. Så har skett även i denna proposition. Vid en jämförelse mellan promemoriorna och propositionen finner man i fråga om krediterna till småföretagsamheten en avgjord förbättring. Promemoriorna innehåller inte ett ord, såvitt jag vet, om dessa krediter till de mindre företagen. Men i propositionen är man väsentligt mera positiv, och det är ju bra att man tagit hänsyn till remissyttrandena. Om det var detta som statsrådet Wickman menade med samarbetsvilja, förstår jag att det finns åtminstone någon punkt att peka på härvidlag.

Statsrådet Wickman sade att vi bedriver en politik som skall vara ägnad att göra kostnadsutvecklingen gynnsammare. Jag vill inte bestrida att man har börjat med det den allra senaste tiden, men hittills är nog resultaten i det avseendet tämligen blygsamma.

Sedan uttryckte statsrådet Wickman förvåning över att oppositionen engagerade sig mera vid negativa punkter än vid de positiva. Ja, men det är ju så,

Investeringsbanken m. m.

att det som är bra säger man inte mer om än att man tycker att det är bra, att man accepterar det, och man går inte in på någon närmare argumentering. Men beträffande det som man tycker är felaktigt måste man ju försöka övertyga motparten om att det föreligger något fel, och då får man lov att bli väsentligt mera mångordig. Det är i varje fall anledningen till att jag har uppehållit mig längre vid vissa om man så vill negativa punkter än vid det som är positivt. Men jag har inte svävat på målet när jag sagt att vi är med på att en investeringsbank av denna typ inrättas, dock med modifikationer som vi preciserat. Och det är, tycker jag, tillräckligt mycket sagt i positiv riktning.

Herr statsrådet WICKMAN:

Herr talman! Det är klart att den exposé — ideologiskt färgad — som jag gav av vår inställning till marknadsökonomi inte gjorde anspråk på att vara en fullständig historieskrivning. Hade jag haft ambitionen att åstadkomma en sådan skulle jag naturligtvis ha tagit med professor Ohlins stora insatser för en aktiv konjunkturpolitik på 1930-talet. Men jag tror inte att det hade ändrat bilden av vare sig var socialdemokratin stått eller var folkpartiet stått under efterkrigstiden.

Jag är ledsen att jag inte tog upp den fråga som professor Ohlin ställde till mig om bankinspektionen. Jag betraktar det — och det gör väl antagligen herr Ohlin också — som en relativt oväsentlig fråga i sammanhanget. Att vi har föreslagit att investeringsbanken inte skall stå under tillsyn av bankinspektionen har två orsaker. Den första och den viktigaste orsaken är faktiskt att bankinspektionen själv inte anser sin ställning som inspektionsmyndighet i detta fall vara rimlig, bl. a. därför att en del av de avgöranden, som denna bank kommer att få träffa, inte är av den typen att inspektionen anser

sig ha kompetens att göra bedömningar därvidlag. Behovet av bankinspektion är ju betingat av strävan att se till att insättarna inte skall lida förluster, och att obligationsinnehavarnas säkerhet skyddas.

I detta fall, med den höga andel eget kapital som investeringsbanken skall arbeta med, är det väl ingen som tror att vi för att skydda AP-fondens utlåning till banken har ett behov av bankinspektionens granskning. Så långt möjligt bör naturligtvis granskningen av denna bank bli offentlig. När jag säger »så långt möjligt» syftar jag självfallet på att det finns vissa naturliga affärshemligheter som inte kan röjas. Men i övrigt är det självklart att denna bank skall arbeta under så offentlig insyn som möjligt.

Banken kommer inte att ha några speciellt konstiga garantier. Herr Ohlin var inne på detta i sitt första inlägg och kom tillbaka till det i replik. Det är ingen skillnad på denna banks aktiekapital och garantier och den form av aktiekapital och garantier som finns i AB Industrikredit. Det är precis samma sak, och här föreligger alltså inte något slags speciellt försäkringssystem.

Det hela är mycket enkelt. Bankerna skulle, om de hade resurser och intresse för det, kunna satsa aktiekapital och bankgarantier i ett investeringsinstitut på precis samma sätt som de gjort i AB Industrikredit. Men det är en mycket stor skillnad på AB Industrikredit och investeringsbanken i fråga om upplåningsmultipeln, eftersom det egna kapitalet i investeringsbanken är en så mycket högre andel av omslutningen. Därmed kommer också ofrånkomligen avkastningen på det insatta kapitalet att bli lägre än vad den kan bli om man har ett mycket litet kapital i förhållande till omslutningen.

Jag vill också klagöra, eftersom herr Hedlund tog upp saken, att när vi talar om affärsmässiga grunder för investeringsbanken innebär det att banken i

Investeringsbanken m. m.

sin utlåningsränta självfallet skall få täckning för sin egen upplåningskostnad och även ha en marginal.

Jag kan försäkra herr Hedlund att vi inte kommer att ställa kraven på affärsmässighet beträffande denna institution så att den uppfyller affärsbankernas krav på affärsmässighet, nämligen att den får en marginal av två procentenheter. Jag tror att herr Hedlund delar min uppfattning att det är av värde att marginalerna blir mindre i denna bank än vad de är i affärsbankerna.

Investeringsbanken kommer inte att ha några privilegier när det gäller att låna ur AP-fonden. Varje kreditaktiebolag som fyller lagens föreskrifter har rätt att låna ur AP-fonden. Det är inget speciellt för investeringsbanken.

Jag har inte blivit på det klara med vad man menar med »konkurrens på lika villkor», när man inte nöjer sig med att jag deklarerar att om privata intressen vill ställa upp med samma insatser som staten, något de kan göra om de har vilja därtill, så uppstår konkurrens på lika villkor, och vi får pröva hur dessa institutioner ser ut. Men om med »på lika villkor» menas att staten gratis skall utan eget inflytande förse ett antal privata institutioner med statsgarantier och eventuellt med statligt aktiekapital, då menar man verkligen något helt annat med »konkurrens på lika villkor».

Vad är en perverterad konkurrens, herr Bohman? Jag beklagar att inte herr Bohman i sitt inlägg hann komma in på en diskussion om konkurrensförhållandena på den svenska kreditmarknaden. Vad är perverterat i konkurrensen när en investeringsbank lämnar ett lån på kommersiella villkor till ett lån-sökande svenskt företag, som sätter detta företag i stånd att konkurrera på allvar? Där kommer jag in på vad herr Bohman också poängterade, nämligen den internationella konkurrenssituation vi befinner oss i. Om utländska företag har denna möjlighet att i sina

hemländer skapa kapital för investeringar, en möjlighet som vi i dag saknar och som vi vill skapa med denna statliga investeringsbank, då kan jag inte se att vi har perverterat konkurrensen utan vi har tvärtom återställt konkurrensvillkoren. Jag har väldigt svårt att förstå varför vi inte i detta land skall kunna göra vad man utan någon ideologisk betänklighet lugnt gör i länder med borgerliga regeringar.

Herr Hermanssons långsiktiga planering och insättande av banken i ett långsiktigt perspektiv gav mig faktiskt lika litet som bidrag till diskussionen av behovet av denna bank och syftet med densamma som hans motion. Motionen innehåller faktiskt ingenting annat än ett dogmatiskt upprepande av vissa teser, som innebär att man inte skall låta denna bank underordna sig privata kapitalistintressen. Jag tycker att detta som vägledning för bankens verksamhet är en ovanligt tom och intetsägande rekommendation, som inte lämnar något bidrag till hur den svenska ekonomin skall fås att fungera på ett effektivare sätt än den skulle göra utan dessa åtgärder.

Herr Hermansson ville höra om den av LO efterlysta intensiva ekonomiska långtidsplaneringen. Det är för närvarande inte tid att gå in på frågan om vår näringspolitikens uppläggning och planering. Jag är övertygad om att vi får tillfälle att göra det senare.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det finns konkurrens på övriga områden av kreditmarknaden. Vi har statens kreditbank, postsparbanken, sparbanker etc. Om man nu vill skapa särskilda institutioner för den berörda delen av kreditmarknaden, varför då inte gå in för att skapa möjligheter till konkurrens på lika villkor?

Den frågan kvarstår obesvarad. Jag kan inte finna att statsrådet Wickman givit något skäl till att man tydligt arbe-

Investeringsbanken m. m.

tar för ett statligt monopol. I utskottsutlåtandet talar man om att det är bra med ett statligt företag, därför att detta skulle underlätta ett effektivt samspel mellan bankens verksamhet och övriga verksamhetsområden, där staten har styrande funktioner. Man antyder därmed nästan med en aning av hot att andra institutioner, som inte är statliga, ej skulle kunna påräkna ett lika gott samarbete med andra statliga styrande funktioner. Nej, det går inte att bestrida att regeringen här tar ställning för ett statsmonopol.

Beträffande 1930-talet hinner jag inte säga någonting annat än att det 1934 var en skillnad på 1 miljon kronor mellan de olika förslagen beträffande offentliga arbeten. En närmare undersökning av siffrorna från tidigare år ger samma intryck, nämligen att det är en mytbildning av stora mått som här äger rum och som herr Wickman också har fallit för.

Men, herr talman, det har i alla fall framgått en bra sak av denna debatt, nämligen att det nu står klart att denna bank inte utgör någon patentmedicin som kan göra underbara saker. Det är också bra att det blir klart, att det hela är en begränsad men inte oviktig del av ett stort samlat program för utveckling och trygghet, vilket just är vad vi i folkpartiet och även centerpartiet — mittenpartierna har här en överensstämmande hållning — arbetat för. Jag betonar att grunden därmed torde vara undanryckt för det slag av propaganda som började i januari genom statsministern och som sedan har fortsatt ute i landet under flera månader.

Sedan vill jag också säga att det är en värdefull sak att statsrådet Wickman har konstaterat att det icke skall vara några privilegier i AP-fonderna för den nu i ifrågasatta banken.

Det är mycket som är oklart och det är åtskilligt som är otillfredsställande, men här är i alla fall vissa framsteg att notera med tillfredsställelse.

Herr HERMANSSON (k) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wickman anförde klagomål över att jag i en replik på sex minuter inte kunde framlägga alla mina synpunkter på den svenska ekonomins utveckling. Han får ursäkta att det behövs något längre tid för att göra det.

Jag var dogmatisk i min ståndpunkt till investeringsbanken, ansåg herr Wickman. Ja, vad är dogmatism i detta sammanhang? Herr Wickman förklarade sig vara principiell anhängare till pragmatism i politiken. Det är också en ganska dogmatisk inställning. Jag tror inte att de som är anhängare av det borgerliga samhället och dess sätt att fungera är mindre dogmatiska än de som vill förvandla samhället och skapa en ordning som bygger på socialistiska principer. Det handlar om olika teorier, olika principer som bryts mot varandra; jag tror inte att den ena är mer dogmatisk än den andra — det skulle i så fall vara den som menar att det nuvarande samhället måste bestå oförändrat och att man inte får förvandla det.

Herr Wickman sade också att det var en ovanligt tom och intetsägande rekommendation när jag påpekade att investeringsbanken självfallet inte får underordnas de privata intressena. Jag må säga att jag är förvånad över denna deklaration. Har herr Wickman icke upptäckt den problematik som ligger i brytningen mellan det privatekonomiska sättet att beräkna räntabilitet och det samhällsekonomiska sättet att räkna ut vad som är räntabelt och nyttigt för samhällets utveckling?

Jag ber att få återkomma närmare till den frågan i mitt huvudanförande.

Herr statsrådet WICKMAN:

Herr talman! Herr Ohlin gjorde en sammanfattning av dagens diskussion. Det är sällan lätt att veta var man har herr Ohlin. Det vore bra om herr Ohlin kunde bestämma sig för att antingen betrakta — det har varit uppläggnings-

Investeringsbanken m. m.

hittills i debatten — investeringsbanken som en stor förödande och farlig monopolföreteelse eller — och då faller skräckvisionen kring banken — säga att detta egentligen är en rätt betydelselös sak som inte är någon patentmedicin. Nej, herr Ohlin, vi har aldrig velat inbilla oss själva eller någon annan att inrättandet av en investeringsbank skulle lösa alla de problem i vår ekonomi, vilka vi nu finner besvärande och i behov av en lösning. Det är ett led och ett viktigt led i dessa strävanden och den metod som vi valt visar, herr Hermansson, på en odogmatisk vilja att komma till rätta med problemen.

Jag tror att denna bank förmodligen på litet sikt kommer att bli avideologiserad. Men jag är också övertygad om att man, när den en tid varit i funktion och har visat vilka insatser den gör för vår ekonomis konkurrenskraft och sysselsättningsmöjligheter, kommer att säga, att det beslut, som jag utgår från att riksdagen kommer att fatta i morgon, var ett av 1967 års allra klokaste.

På förslag av herr förste vice talmanen beslöt kammaren att uppskjuta den fortsatta behandlingen av förevarande utlåtanden samt behandlingen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till morgondagens sammanträde.

§ 15

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Koningen, nämligen

från statsutskottet:

nr 250, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslagsfrågor rörande försvaret för budgetåret 1967/68 jämte i ämnet väckta motioner;

nr 251, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående central admini-

stration för hälso- och sjukvården samt socialvården m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 252, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till psykiatrisk sjukvård m. m.;

från bevillningsutskottet:

nr 248, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående de nya lantbruksnämndernas organisation, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet; samt

från tredje lagutskottet:

nr 244, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående de nya lantbruksnämndernas organisation, m. m., i vad propositionen hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, jämte i ämnet väckt motion.

§ 16

Till bordläggning anmäldes skrivelse från riksgäldskontoret med överlämnande av riksdagens revisorers särskilda berättelse om utgivningen av statsliggaren.

§ 17

Meddelande om enkel fråga

Meddelades, att herr talmannen tillställts en enkel fråga av herr *Sjöholm* till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående miljöpolitiska hänsynstaganden i statens järnvägars utbyggnads- och planeringsverksamhet.

§ 18

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.29.

In fidem

Sune K. Johansson